

**T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DEKİ TEMEL MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN
SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

DOKTORA TEZİ

**HAZIRLAYAN
FATOŞ ESER**

**DANIŞMAN
PROF. DR. FAMIL ŞAMILOĞLU**

**MAYIS, 2019
MUĞLA**

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

TÜRKİYE’DEKİ TEMEL MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN
SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

DOKTORA TEZİ

HAZIRLAYAN
FATOŞ ESER

DANIŞMAN
PROF. DR. FAMIL ŞAMİLOĞLU

MAYIS, 2019
MUĞLA

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE'DEKİ TEMEL MAKRO EKONOMİK DEĞİŞKENLERİN
SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

FATOŞ ESER

3441240001

Sosyal Bilimler Enstitüsünce

“Doktora”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih: 10.06/2019

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 03/05/2019

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Famil ŞAMILOĞLU

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Erkan POYRAZ

Jüri Üyesi : Prof.Dr. Gülizar KURT GÜMÜŞ

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU

Jüri Üyesi : Doç.Dr. Gülin VARDAR

Enstitü Müdürü: Prof.Dr. Tuncay ÖĞÜN

MAYIS, 2019

MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 10/04/2019 tarih ve 885/4 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 39. maddesine göre, İşletme Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi **Fatoş ESER'in "Türkiye'deki Temel Makro Ekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri"** adlı tezini incelemiş ve aday 03/05/2019 tarihinde saat 14:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 80 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **kabul** edildiğine **oy birliği** ile karar verildi.

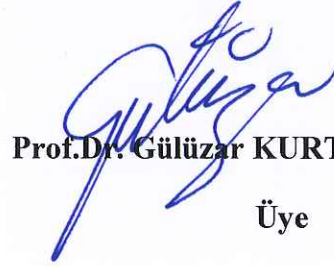
Prof.Dr. Famil ŞAMILOĞLU

Tez Danışmanı

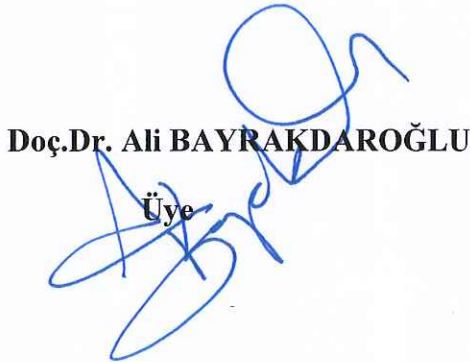
Prof.Dr. Erkan POYRAZ

Üye

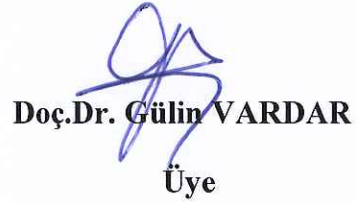
Prof.Dr. Gülizar KURT GÜMÜŞ

Üye

Doç.Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU

Üye

Doç.Dr. Gülin VARDAR

Üye

YEMİN

Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye’deki Temel Makroekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğuğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10.06.2019

FATOş ESER

İMZASI

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ	
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU	
YAZARIN	
Soyadı : ESER Adı : Fatoş	Referans No: 10248951
TEZ ADI	
Türkçe : Türkiye'deki Temel Makroekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri Y. Dil : The Effects of Main Macroeconomic Variables on Insurance Sector in Turkey	
TEZİN TÜRÜ	: Doktora
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ	
Üniversite	: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Fakülte	:
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Diğer Kuruluşlar	:
Tarih	:
TEZ YAYINLANMIŞSA	
Yayınlayan	:
Basım Yeri	:
Basım Tarihi	:
ISBN	:
TEZ YÖNETİCİSİNİN	
Soyadı, Adı	: ŞAMILOĞLU Famil
Ünvanı	: Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 161

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Sigorta
2. Makroekonomik Değişkenler
3. Türkiye Ekonomisi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Sigortacılık
2. Makroekonomik Değişkenler
3. Zaman Serisi Analizleri

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELEER:

1. Insurance
2. Macroeconomic Variables
3. Time Series Analysis

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

☒

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

☐

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezin tamamının fotokopisi alınabilir

☐

Yazarın İmzası :

Tarih : 10/06/2019

TÜRKİYE'DEKİ TEMEL MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

ÖZET

Sigorta; insanların ileride gerçekleşebilecek sosyal, ekonomik, fiziksel risklere karşı korunma yollarından birisidir. Sigorta şirketleri; belirli bir prim karşılığında anlaşmaya konu olan riskleri üstlenerek, ortaya çıkabilecek zararları karşılamaktadır. Sigortacılık; ekonomilere güvence vermekle birlikte, birikim ve yatırımlar için katkı sağlamaktadır. Böylece ekonomiye destek olurken, olası kriz ve çöküntülere karşı durabilmektedir. Dünyada sigorta sektörünün gelişmesi ile birlikte Türkiye’de eş zamanlı olarak bu gelişme yaşanmaktadır. Sigorta sektörü; Türkiye’de ekonomiye olumlu katkılarından dolayı önemli bir sektör haline gelmektedir. Olası riskleri ve kişinin geleceğini güvence altına alan bir sistem olan sigortacılık, kısa ve uzun vadeli fonlar oluşturmaktadır. Uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde sigortacılık sektörünün etkisi daha fazla görülmektedir. Bu çalışmada sigortacılığın tarihçesi ve gelişimi sonrasında çalışmada makroekonomik değişkenlere ve sigorta ile ilgili olan ilişkisine değinilmiştir. Çalışmada üç analizden yararlanılmıştır; Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi, Johansen Eşbütünleşme Testi ve Granger Nedensellik Analizi. Analizler sonucunda; sigortacılığı etkileyen değişkenlerin işsizlik oranını etkilediği, işsizlik oranı ile istihdam oranı ve üretici fiyat endeksi arasında uzun dönemli ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigortacılık, Makroekonomik Değişkenler, Zaman Serisi Analizleri.

Jel Kodları: C22, G22, O47.

THE EFFECTS OF MAIN MACROECONOMIC VARIABLES ON INSURANCE SECTOR IN TURKEY

ABSTRACT

Insurance is one of the protection method done in case of people may face social, economical, physical risks in the future. Insurance companies undertake the responsibilities for the risks that may be faced by certain payments agreed in the beginning. Insurance not only provide security for the economies but also provide accumulations and investments for future. It supports the economy and resists the economical crisis. Turkish insurance sector grows in parallel with world insurance growth. The importance of insurance sector increases because of the positive contribution on Turkish economy. Short and long term funds are composed in insurance which cover the risks. The positive effects of the insurance is seen on economic growth. This study involves the history of insurance, growth of the sector and effects on microeconomics. Three analysis are used in this study; Engle-Granger, Cointegration Analysis, Johansen Cointegration Analysis and Granger Causality Analysis. As a result of these analysis; the facts that effect the insurance has effects on unemployment ratio. Similarly, unemployment ratio, employment ratio and producer price index have relations on each others in the long run.

Anahtar Kelimeler: Insurance, Makroeconomic Variables, Time Series Analysis.

Jel Kodları: C22, G22, O47.

ÖNSÖZ

Eğitim hayatım boyunca bana yol gösteren tüm hocalarıma, tez konumun belirlenmesi ve tezimin ilerlemesi sürecindeki değerli fikirlerini benden esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU'na, çalışma sürecindeki değerli katkılarından dolayı tez izleme komitesi üyelerim Prof. Dr. Erkan POYRAZ ve Doç. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU'na, tezimin analiz kısmını yapmama yardımcı olan Dr. Öğretim Üyesi Haşim BAĞCI'ya ve kontrol eden Doç. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU'na teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini her zaman hissettiğim ve varlıklarına her zaman ihtiyaç duyacağım annem Hatice YARAVLI ve ablam Eylem ESER'e doktora sürecindeki sabrı ve anlayışı için minnet borçlu olduğumu belirtmek isterim.

Fatoş ESER

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar DİZİNİ	VI
GRAFİK DİZİNİ.....	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
SİGORTA VE SİGORTACILIĞIN GENEL KAVRAMLARI.....	2
1.1. Sigortacılık Kavramı	2
1.1.1. Sigorta	2
1.1.2. Reasürans	3
1.1.3. Sigorta Branşları	4
1.1.4. Sigorta Sözleşmesi	5
1.1.4.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi	7
1.1.5. Sigortanın Tarafları	7
1.2. Sigortanın Temel Prensipleri	9
1.3. Sigorta Çeşitleri	12
1.3.1. Sosyal Sigortalar	12
1.3.2. Özel Sigortalar	12
1.3.3. Özel Sigortaların ve Sosyal Sigortaların Karşılaştırılması	13
1.3.4. Kapsamına Göre Sigorta Çeşitleri	13
1.3.4.1. Hayat Sigortaları	13
1.3.4.2. Hayat Dışı Sigortalar	16
1.3.5. Sektör Dağıtım Kanalları	16
1.4. Bireysel Emeklilik	18
1.4.1. Bireysel Emeklilik Tarihçesi	19
1.4.2. Bireysel Emeklilik Sistemi	22
1.4.3. Bireysel Emeklilik Firmaları	23
1.5. Temel Sigortacılık Göstergeleri	25
1.6. Sigorta Yaptırılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	25

1.7. Sistem Güvenilirliği	26
1.8. Sigortanın Ekonomi İle İlişkisi.....	28
1.8.1. Sigorta Arzı.....	32
1.8.1.1. Sigorta Arzını Etkileyen Faktörler	32
1.8.2. Sigorta Talebi.....	33
1.8.2.1. Sigorta Talebini Etkileyen Faktörler	34
1.9. Dünya’da Sigorta.....	35
1.10. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ve Sigorta	37
1.10.1. OECD Ülkeleri ve Örgütün Amacı.....	38
1.10.2. OECD Ülkeleri ve Sigorta İlişkisi	39
1.10.2.1. Dünya’da Sigorta Sektörünün Yeri.....	40
1.10.3. OECD Ülkeleri ve Emeklilik Fonları	44
1.11. Avrupa Birliği ve Sigorta	47
1.11.1. AB Tarihçesi	47
1.11.2. AB Amaç ve Alanları	48
1.11.3. Avrupa Birliği ve Sigorta.....	48
1.12. Türkiye’de Sigorta.....	52
1.12.1. Türkiye’de Sigortacılığın Güçlü ve Zayıf Yönleri	54
1.12.1.1. Güçlü Yönleri.....	54
1.12.1.2. Zayıf Yönleri.....	55
1.12.1.3. Fırsatlar	55
1.12.1.4. Tehditler	56
1.13. Sigorta ve Gelişmiş Ülkeler İlişkisi.....	56
1.13.1. Gelişmiş Ülkelerde Yatırım ve Tasarruf.....	57
1.13.2. Tasarruf ve Ekonomik Büyüme İlişkisi	57
1.13.3. Tasarruf Eğilimini Etkileyen Faktörler.....	60
1.13.4. Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi	62
EKONOMİK BÜYÜME VE MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER.....	64
2.1. Enflasyon.....	64
2.1.1. Ortaya Çıkış Nedenlerine Göre Enflasyon Çeşitleri;.....	64
2.1.1.1. Fiyat Artış Hızına Göre Enflasyon Çeşitleri:	64
2.1.1.2. Enflasyon ve Sigorta İlişkisi	66

2.2. GSYH	67
2.2.1. GSYH Hesaplanması	67
2.2.2. Dünya’da ve Türkiye’de GSYH	69
2.2.3. GSMH.....	70
2.2.4. GSYH ve Sigorta	71
2.3. Yabancı Sermaye.....	73
2.3.1. Yabancı Sermaye ve Sigorta.....	77
2.4. İstihdam	78
2.4.1. İstihdam ve Sigorta	79
2.5. Kamu Harcamalarındaki Farklılıklar.....	82
2.5.1. Kamu Harcamalarının Artış Nedenleri	83
2.5.2. Kamu Harcamaları ve Sigorta.....	85
2.6. İşsizlik	86
2.6.1. İşsizlik ve Sigorta.....	89
2.7. Döviz Kurlarındaki Değişim	90
2.7.1. Döviz Kurlarındaki Değişim ve Sigorta	92
2.8. Altın Fiyatları	92
2.8.1. Altın Fiyatları ve Sigorta	95
2.9. Faiz Oranları.....	95
2.9.1. Faiz ve Sigorta	97
2.10. Para Arzındaki Değişmeler (Emisyon).....	97
2.10.1. Para Arzındaki Değişmeler (Emisyon) ve Sigorta.....	99
2.11. İhracat ve İthalat.....	99
2.11.1. İhracat ve Sigorta	102
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	103
TÜRKİYE’DEKİ TEMEL MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ	103
3.1. Literatür Taraması	103
3.2. Uygulama	112
3.2.1. Araştırma Problemi.....	112
3.2.2. Araştırmanın Amacı.....	116

3.2.3. Araştırmanın Önemi	118
3.2.4. Araştırmanın Evreni ve Varsayımları	120
3.2.4.1. Sınırlılıkları	120
3.2.5. Araştırmanın Yöntemi (Verileri ve Metodolojisi)	120
3.2.5.1. Metodolojisi	121
3.2.6. Araştırmanın Modeli.....	121
3.2.6.1.Granger Nedensellik Analizi.....	129
SONUÇ	138
KAYNAKÇA.....	144

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Şirketlerin Branş ve Satış Kanalı Payları (Yüzde) (2018).....	16
Tablo 1.2. Bireysel Emeklilik Firmalarındaki Fon Tutarı ve Katılımcı Sayısı (2018).....	23
Tablo 1.3. Yurt Dışı Primin Branş Bazında Dağılımı.....	37
Tablo 1.4. 2010-2017 Dünya’da Prim Üretimi ve Kişi Başı Sigorta Primi	37
Tablo 1.5. Türkiye’nin Dış Ticaret Verileri (Milyar Dolar)	39
Tablo 1.6. Seçilen OECD Ülkeleri Prim Üretimi (2017).....	40
Tablo 1.7. OECD Dışı seçilen Asya ve Avrupa Ülkeleri.....	41
Tablo 1.8. OECD Dışı Seçilen Latin Amerika Ülkeleri.....	41
Tablo 1.9. Seçilen OECD Ülkelerine Ödenen Hasar	42
Tablo 1.10. OECD Dışı Seçilen Asya ve Avrupa ile Latin Amerika Ülkeleri.....	42
Tablo 1.11. Hayat ve Hayat Dışı Olarak Sigortaların OECD Ülkelerindeki Pazar Payı (2008-2017)	45
Tablo 1.12. AB Üyesi Ülkelerin Sigorta İlişkisi (2016)	50
Tablo 1.13. AEA İçerisinde Yer Alan Ülkeler.....	50
Tablo 1.14. Tasarruf ve Ekonomik Büyüme ile İlgili Yapılan Akademik Çalışmalar	60
Tablo 1.15. G-20 Ülkelerinde 2018 Yılına Ait Cari İşlemler (Milyon Dolar).....	62
Tablo 2.1. 2014-2018 Yılları Arası Enflasyon.....	66
Tablo 2.2. 2018 yılı GSYH 3. Çeyrek Sonuçları	69
Tablo 2.3. Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri	72
Tablo 2.4. Prim Üretimi ve Teminat Tutarlarının Seyri.....	72
Tablo 2.5. Toplam Prim, Teminat ve Birikim Tutarları ile GSYH.....	73
Tablo 2.6. Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı.....	75
Tablo 2.7. Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı	76
Tablo 2.8. Yıllar İtibariyle Kuruluş Türlerine Göre Türkiye’de Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı.....	76
Tablo 2.9. Uluslararası Şirketlerin Yüzdelik Ortaklık Payları (2001-2016).....	77
Tablo 2.10. 2014 2018 Yılları Arası İstihdam Çeşitleri Yüzdeleri (Yüzde ve Bin) ..	79

Tablo 2.11. 2014-2018 Yılları Arası İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (Bin Kişi ve Yüzde).....	79
Tablo 2.12. 2013-2017 Yılları Arası Sigorta Sektöründe Çalışan Sayısı	80
Tablo 2.13. Sektörde Çalışanların Eğitimleri ve Mezun Oldukları Bölümler (2018)	81
Tablo 2.14. Kamu Harcamalarındaki Artış Nedenleri	83
Tablo 2.15. 2003-2017 Yılları Arasında Yapılan Kamu ve Özel Sektör Yatırım Harcamaları (Yüzdesel Değişim).....	84
Tablo 2.16. 2015-2017 Ülke Grupları ve İşsizlik Oranları (Yüzdesel Olarak).....	87
Tablo 2.17. 2017-2018 Türkiye’de İstihdam Dallarına Göre İşsizlik Oranları.....	87
Tablo 2.18. Yaş Gruplarına Göre İş Gücüne Katılma Oranı (Yüzde) (2017).....	89
Tablo 2.19. 2013-2017 İstihdam Durumu.....	89
Tablo 2.20. 2003-2018 Yılları Arasındaki Döviz Kurları Dolar/Euro.....	91
Tablo 2.21. 2003-2018 Yılları Arası Altın Fiyatları (USD/Ons).....	94
Tablo 2.22. Dünya Altın Rezervleri (Bin Ton).....	94
Tablo 2.23. Dünya Merkez Bankaları’nın Geçerli Faiz Oranları.....	96
Tablo 2.24. Merkez Bankası Verilerine Göre Türkiye’de ki Güncel Durum (2018).	98
Tablo 2.25. Yıllara Göre Dış Ticaret (Milyon ABD Doları)	100
Tablo 2.26. En fazla İhracat Yapılan 10 Ülke 2014-2018 (Milyon Dolar).....	101
Tablo 2.27. En fazla İthalat Yapılan Ülkeler 2014-2018 (Milyon Dolar)	101
Tablo 3.1. Değişken İsimleri ve Kısa Kodları.....	122
Tablo 3.2. Modele Göre Kullanılan Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri	123
Tablo 3.3. Regresyon Analizi.....	124
Tablo 3.4. H_0 Hipotezi	125
Tablo 3.5. Engle-Granger Eşbütünleşme Testi Sonuçları.....	126
Tablo 3.6. Bütün Sonuçlar	126
Tablo 3.7. İz Testi Tablo	127
Tablo 3.8. Maksimum Öz Değer Tablosu.....	127
Tablo 3.9. Sınırlandırılmamış Eş Bütünleşme Katsayıları.....	128
Tablo 3.10. Normalleştirilmiş Eş Bütünleşme Katsayıları.....	128
Tablo 3.11. Granger Nedensellik Analizi Sonuçları	130

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 3.1. Zaman Serisi Grafikleri	137
---	-----

KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklama
AAET:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AEA:	Avrupa Ekonomik Alanı
AET:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AB:	Avrupa Birliği
AKÇT:	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
BES:	Bireysel Emeklilik Sistemi
EGM:	Emeklilik Gözetim Merkezi
GSMH:	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYH:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF:	Uluslararası Para Fonu
ISTO:	İstihdam Oranı
IO:	İşsizlik Oranı
KS:	Katılımcı Sayısı
KPT:	Katkı Payı Tutarı
OECD:	İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TSB:	Türkiye Sigortalar Birliği
TÜFE:	Tüketici Fiyat Endeksi
USD:	Amerikan Doları
ÜFE:	Üretici Fiyat Endeksi
YYT:	Yatırıma Yönlendirilen Tutar

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı Türkiye’deki temel makroekonomik değişkenlerin sigortacılık sektörü ile olan ilişkisini açıklamaktır. Bu çalışmada sigortacılığın; ekonomik büyümeyi etkileyen değişkenlerle birlikte etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışma da ki araştırma problemi “Türkiye’deki Temel Makroekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri” olarak belirlenerek, Türkiye’deki sigortacılık sektörünün yanı sıra dünyadaki sigorta sektörü ile ilgili de genel bilgi verilmiştir. Çalışmanın metodolojisi; öncelikle akademik kaynaklara ve Türkiye’nin resmi raporlarının analizine dayanmaktadır.

Çalışma üç bölümde oluşmuştur. Birinci bölümde genel tanımlarıyla sigorta ve sigortacılığa değinilmiştir. Sigortanın teorik kavramları açıklanırken; sigorta branşları, sigorta sözleşmesi, tarafları ve prensiplerinden bahsedilmiştir. Sigorta çeşitleri kapsamına göre açıklanarak ardından Bireysel Emeklilik Sistemi incelenmiştir. Sistemle ilgili bilgiler verilmesiyle birlikte sigortanın ekonomi ile ilişkisi anlatılıp sigorta arz ve talebini etkileyen faktörlere değinilmiştir. Birinci bölüm içerisinde dünyada sigortacılıkla ilgili bilgiler verilmiş ve Türkiye’nin yanı sıra OECD ve AB’deki sigortacılık ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Sigortacılığın SWOT analizi yapıldıktan sonra; sigortanın bir tasarruf aracı olmasından ötürü tasarruf ve ekonomik ilişkisi genel olarak incelemiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise ekonomik büyümeyi etkileyen makroekonomik değişkenler incelenmiştir. Enflasyon, GSYH, yabancı sermaye, istihdam, kamu harcamalarındaki farklılıklar, işsizlik, döviz kurlarındaki değişim, altın fiyatları, faiz oranları, para arzındaki değişimler ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise çalışmaya benzer olan çalışmalar incelenerek literatür taraması yapılmış ve makroekonomik değişkenler ve sigortacılıkla ilgili değişkenler ilişkilendirilerek Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi, Johansen Eşbütünleşme Testi ve Granger Nedensellik Analizi yapılmıştır. İşsizlik oranı bağımlı değişken olarak ele alınarak, diğer değişkenleri ne oranda etkilediği açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİGORTA VE SİGORTACILIĞIN GENEL KAVRAMLARI

Sigortanın birçok kaynakta çeşitli tanımları vardır. En genel tanımıyla sigorta; sigortacının belli bir prim karşılığında yapılan ve bir kimsenin parayla ölçülebilir bir menfaatini, zarara uğratabilecek olası bir tehlikenin meydana gelmesi halinde tazminat verilmesini veya hayatlarında gerçekleşen bazı olaylardan ötürü kısmi de olsa maddi olarak destek olabildiği bir anlaşmadır.

1.1. Sigortacılık Kavramı

1.1.1. Sigorta

“Sigorta bir akittir ki; bununla sigortacı prim karşılığında diğer bir kimsenin parayla ölçülebilir bir menfaatini ihlale uğratan bir tehlike ya da riskin meydana geldiği takdirde tazminat vermeyi ya da bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli birtakım olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır” (Türk Ticaret Kanunu 1263. Madde, 2017).

“Sigorta belli bir prim karşılığında kişi hayatının ya da organlarının veya kişi ya da kuruluşların parayla ölçülebilir maddi varlıklarının ya da üçüncü şahıslara olan sorumluluklarının, sigorta kural, kanun ve yönetmelikler aracılığıyla sınırlandırılan bölümlerinin karşılaşılabileceği aynı kıstaslarla sınırlı tesadüfî risklerin gerçekleşmesi sonucu oluşan zararlarını, ölçülen değer üzerinden ve gerçekleşen hasar oranında karşılayarak sosyo-ekonomik çöküntüleri dağıtan ve önleyen yatırımlara aktarılan fonları ve ikrazları ile ekonomiye kaynak yaratan, farklı şekillerde devlet tarafından denetlenen ve düzenlenen işlemler bütünüdür” (Uralcan, 2004: 25).

“Sigortacılık; kişilerin veya kurumların gerek iktisadi gerek sosyal anlamda kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olan ve ülke ekonomisine fon oluşturarak katkıda bulunan önemli bir mali sektördür” (Altan, 2010: 185).

“Sigorta, aynı rizikonun tehdidi altında bulunan topluluğun bir araya gelmesiyle meydana gelebilecek hasarlara birlikte karşı koymasidir” (Şenel, 2007: 7).

1.1.2. Reasürans

Sigorta ile ilgili tanımlar arasında önemli bir kavram olan reasürans; sigortanın tekrar sigortalanmasıdır. Reasürans; sigortacının taşıdığı rizikonun bir kısmını veya tamamını başka bir sigortaya ya da reasürans şirketine devredilmesidir. Riziko reasürans şirketi tarafından alınabildiği gibi, sigorta şirketi tarafından da devralınabilir (Acınan, 2016: 1). Yasal olarak 25.06.1927 tarihinde 1160 sayılı “Mükerrer Sigorta İnhisarı Hakkındaki Kanun” da reasürans ilk olarak “Mükerrer Sigorta” olarak ifade edilmiştir (Yılmaz, 2010:21).

Reasüranslar aktif ve pasif olmak üzere içlerinde ikiye ayrılabilir; pasif reasürans sigortacının rizikonun tamamını sigorta ettirmeden bazı nedenlerle kendi karşılayabileceği kısmı aşan bölümünü, başka sigorta ve reasürans şirketleri ile yeniden sigorta ettirmesidir. Aktif reasürans ise; sigortacının başka sigortacıların üstlendiği rizikoları tekrar sigortalamasıdır (Güvel, 2004: 152).

Reasürans faaliyetlerinin asıl amacı; sigorta şirketlerine destek olmaktır. Sigorta şirketlerinin büyük taahhütler altında kalmasının önüne geçerek; sigortalının satın aldığı güvenceyi ve sistemi korur, rizikonun gerçekleştiği takdirde olası ekonomik kayıplar önlenmiş olur (Uralcan, 2006: 124).

Reasürans şirketlerinin görevleri;

- Reasürans faaliyetleri sayesinde şirket varlığı ve sermayesi koruma altına girmektedir.
- Zaman içerisinde olabilecek riskler sigorta şirketlerini zor durumda bırakabilme ihtimaline karşılık reasürans faaliyetleri sigorta şirketlerini korumaya alabilmektedir.
- Risklerini arttırarak verimliliklerini arttırmak isteyen sigorta şirketleri; reasürans anlaşmaları ile birlikte büyük riske sahip hacimli işleri de kabul edebilmektedirler.
- Sigorta şirketleri daha fazla bölge ve yere girerek küresel şirketler gibi reasürans yolunu kullanabilir ve hedefini daha kolay gerçekleştirebilir.
- Reasürans faaliyetleri, hem sigorta şirketine iş kapasitesi olarak avantaj sağlar hem de uzman iş gücünü kullanmasına olanak verir. Çünkü reasürans şirketleri; teknik bilgileri uzman tarafından ve doğru şekilde derlemektedir; bu şekilde maliyetler kontrol altına alınarak üretim artışı söz konusu olabilir (Yılmaz, 2010: 24).

1.1.3. Sigorta Branşları

Sigorta branşlarının; içerikleri ve kapsamı aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır:

1. Kaza

- Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası
- Ferdi Kaza Sigortası

2. Hastalık/Sağlık

- Seyahat Sağlık Sigortası
- Sağlık Sigortası

3. Kara Araçları

- Kasko Sigortası

4. Su Araçları

- Tekne- Deniz Araçları Sigortası

5. Nakliyat

- Kıymet Sigortası
- Emtia Nakliyat Sigortası

6. Yangın ve Doğal Afetler

- Yangın Sigortası
- Zorunlu Deprem Sigortası

7. Genel Zararlar

- Hırsızlık Sigortası
- Cam Kırılması Sigortası
- Makine Kırılması Sigortası
- Makine Montaj Sigortası
- Elektronik Cihaz Sigortası
- Dolu Sera Sigortası
- İnşaat Sigortası
- Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortası
- Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası
- Devlet Destekli Kümes Hayvan Hayat Sigortası
- Kümes Hayvanları Hayat Sigortası

- Hayvan Hayat Sigortası

8. Kara Araçları Sorumluluk

- Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası

- Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası

- Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

9. Genel Sorumluluk

- İşveren Mali Sorumluluk Sigortası

- Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası

- Özel Güvenlik Mali Sorumluluk Sigortası

- Asansör Kazalarında Üçüncü Şahıslara Karşı Mali Sorumluluk Sigortası

- Tüp-Gaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası

- Tehlikeli Maddeler Zorunlu Sorumluluk Sigortası

- Mesleki Sorumluluk Sigortası

- Kıyı Tesisleri Deniz Kirliliği Mali Sorumluluk Sigortası

- Zorunlu Sertifika Mali Sorumluluk Sigortası

- Ürün Sorumluluk Sigortası

10. Kredi

- Kredi-Borcun Ödenmemesi Sigortası

11. Finansal Kayıplar

- Kar Kaybı Sigortası

- Hukuksal Koruma Sigortası

- Hayat Sigortası (Türkiye Sigorta Birliği, 2018).

1.1.4. Sigorta Sözleşmesi

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. Maddesinin ilk fıkrasında; sigorta sözleşmesi bu şekilde tanımlanmıştır:

“Sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi halinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir” (Türk Ticaret Kanunu 6102. Madde, 2018).

Sigorta sözleşmesinin geçersiz olduğu bazı durumlar söz konusudur. Örneğin; sözleşmenin kurulmasından önceki bir tarihten itibaren sigorta koruması sağlayacak biçimde sigorta yaptırılabilir; ancak sözleşmenin yapılması sırasında rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersiz sayılır.

Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya birkaçının sigorta kapsamı dışında kaldığını ispat sorumluluğu sigortacıya aittir. Sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlak, kamu düzenine ve kişilik haklarına aykırı herhangi bir fiilden doğabilecek zararın teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamayacağı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer almıştır. Sigorta sözleşmesinin ispatı için yazılı delil aranır. Kanunda; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren 24 saat, diğer hallerde 15 gün içinde yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür; bu durumda sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zararlardan sorumludur (Türk Ticaret Kanunu 6102. Madde, 2018).

Tüm sigorta poliçelerinde sigortacı tarafından düzenlendiği takdirde bulunması gerekenler:

1. Sigortacının, sigorta ettirenin ve belirtmek tercih edilecekse sigortadan yararlanacak kimsenin adı, soyadı veya ticaret ünvanı ve ikametgahları,
2. Sigortanın konusu,
3. Sigorta kapsamındaki rizikolar ile teminatın başlayacağı ve sona ereceği zaman,
4. Sigorta bedeli,
5. Sigorta priminin tutarı, ödeme zamanı ve yeri,
6. Sigorta teminatı kapsamındaki rizikoların gerçek niteliklerini tamamen tayin eden tüm durumları,
7. Poliçenin düzenleme tarihinin yazılması; bunlara ek olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanmış, kolay okunabilecek tarzda bastırılmış sigorta genel şartlarının bulunması gerekir (Sigortam.net, 2018).

1.1.4.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

Sözleşme; sigorta şirketi, sigorta ettiren ve ilgili üçüncü şahıslar bakımından sigorta sözleşmesi sona ermesi durumunda geçerliliğini yitirir. Sigorta sözleşmesi aşağıdaki durumların herhangi biri olduğu takdirde geçerliliğini yitirir:

- Sigorta sözleşmesinde yazılı olarak belirtilmiş sona erme tarihine geldiği zaman sigorta süresi bitmiş olur,
- Taraflardan birinin sözleşmede öngörülen herhangi bir şartın yerine getirmemesinden doğan fesih durumunda,
- Sigorta ettiren kendi iradesiyle de karar verebilir,
- Sigorta şirketi; sözleşmeye konu olan riskin ağırlaşması nedeniyle sözleşmeyi tek taraflı feshederse,
- Kimi sigorta branşlarında riskin gerçekleşmesi durumunda iptal edilir (Sigortam.net, 2017).

1.1.5. Sigortanın Tarafları

Sigorta sözleşmesi borçlar hukuku bağlamında oluşturulan sözleşmelerden biridir; sigorta sözleşmesi yapılırken tarafların ehliyeti borçlar hukuku prensiplerine uygun olmalıdır (Kender, 2013: 171). Temel olarak iki taraftan oluşan sigorta sözleşmesinin ana unsurları sigortacı ve sigorta ettirendir; tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla olur (Bahtiyar, 1997: 90). Sigortada esas olarak üç taraf bulunmaktadır. Bunlar; sigorta ettiren, sigortalı, sigortacıdır.

Sigortacı: Sözleşmede sigorta himayesi sağlayarak borcunu üzerine alan taraftır. Sigortacılık mevzuatında; sigortacılık yapmak amacıyla kurulan anonim ve kooperatif şirketler ruhsatname alma zorunluluğuna sahiptirler aksi takdirde sigortacılık yapamazlar, yabancı şirketler ise Türkiye’de şube şeklinde faaliyet gösterebilir. Sigortacı sözleşme gereğince rizikoyu yüklenen kişi olduğu için rizikonun olduğu zamanda zararı karşılamak durumundadır (Omağ, 2006: 533).

Sigorta şirketleri: Sigortacılık işlemlerini; şubesi ya da acente aracılığıyla yürütebilme durumları söz konusudur (Bağrıaçık, 2013: 4).

Sigorta ettiren: Sigortacı ile sigorta sözleşmesi yaparak sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde prim ödemek suretiyle teminat altına alan kişidir. Sigorta ettiren

kendisi ya da temsilcisi aracılığı ile kendi adına ve hesabına sigorta sözleşmesini akdedebilir, sözleşmeden doğan prim ödeme borcu; gerçek veya tüzel kişi olan sigorta ettirene aittir. Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaat; sigorta ettirene ait olması durumuna göre kendi hesabına sigorta, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaat sigorta ettirene ait olmaması durumunda başkası hesabına sigorta söz konusudur. Sigorta sözleşmesinde doğan borçlardan sigorta ettiren sorumludur, genelde sigorta ettiren ve sigortalı aynı kişi olmasına rağmen bazı durumlarda sigorta ettiren kendisinin değil de başkasının menfaatini güvence altına almak için sigorta sözleşmesi yapılmaktadır.

Sigortalı: Çoğu işlemde sigorta ettiren ve sigortalı aynı kişi olmaktadır. Sigortalı, zarar sigortalarında menfaati teminat altına alınan, can sigortalarında ise üzerinde riziko gerçekleşme ihtimali olan kişiyi ifade eder. Hayat sigortalarında, hayat sigortası yapılan şahsın belirli bir tarihte hayatta olması ya da ölümü rizikoyu oluşturduğundan sigortalıya “Riziko” da denilmektedir. Zarar sigortalarında ise sigortalı; teminat kapsamındaki tehlikelerden herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda, sigortalı meydana gelen hasarın tazmini talebinde yasal olarak yetkili olan kişidir.

Lehtar: Can sigortalarında, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte, lehine sigorta sözleşmesi akdedilen ve rizikonun gerçekleşmesi halinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişidir. Lehtar; sigorta ettiren tarafından başlangıçta veya sözleşmenin devamı sırasında atanabilir.

İpotekli Alacaklı: Sigortalı değer üzerinde yasal olarak tanınmış öncelikli hakka sahip olan taraf ve gerçek hak sahibidir. Poliçede tanımlanan riziko gerçekleşmeden önce tesis olması şartıyla, sigorta tazminatını talep hakkı öncelikle alacaklıya ait olur, sigortacı onay almak şartıyla sigorta tazminatını öder.

Zarar Gören Üçüncü Şahıs: Sorumluluk sigortalarında zarar gören üçüncü şahsa kanun ya da sigorta sözleşmesi ile doğrudan sigortacıya başvuru hakkı tanınabilir. Bu halde zarar gören, doğrudan sigortacıya başvurup sigorta tazminatının kendisine ödenmesini talep edebilir. Bu sigortalara örnek olarak; Trafik Sigortası ve İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortası gösterilebilir (Türkiye Sigorta Birliği, 2017).

1.2. Sigortanın Temel Prensipleri

Sigortanın temel prensipleri vardır. Hayat sigortalarında ve hayat dışı sigortalarda uyulması gereken prensipler:

Azami İyi Niyet Prensibi: Tarafların birbirine mutlak iyi niyetle davranma zorunluluğunu belirten prensip azami iyi niyet prensibidir. Taraflar arasında iyi niyetin kötüye kullanılmaması için sigorta sözleşmesinde sigortalının beyanı doğru olmalıdır, gerçeğe aykırı ve eksik olduğu durumlarda ya da doğru değilse bu prensibe uyulmamış olur. Sözleşmelerde sigortalının herhangi bir kastı olması halinde, sigortacı poliçeyi iptal edebilir ya da hasarı ödemeyebilir. Hasar gerçekleştiğinde sigortalının maddi ve manevi zarara uğramasını önlemek için belirlenen hasarın kısa sürede ödenmesi azami iyi niyet ilkesinin gereğidir.

Sigorta şirketleri; sigorta edilen mal, hayat ya da sorumluğa dair hiçbir zaman tam anlamıyla bilgi sahibi olmamaktadırlar. Bu durumda karşı taraf nasıl bir bilgi verirse ona güvenmekten başka yapabilecekleri bir durum bulunmamaktadır. Aynı zamanda sigortalı olan şahısta teklif formunu doldururken kendi ihtiyaçlarına yönelik ürünü belirlerken de sigortacının vermiş olduğu tüm teknik bilgiye güvenmek zorundadır. Sigorta sözleşmesi oluşurken her iki taraf için de önemli olan iyi niyet ve iki tarafın birbirine vermiş olduğu bilgiye güven duyabilmektir. İki taraftan herhangi biri eğer bu duruma aykırı davranıyorsa bu prensip ihlal edilmiş olur ve mağdur olan tarafa sözleşmenin feshi hakkını da vermiş olur.

Sigortalanabilir Menfaat Prensibi: Sigorta hukukunda sigorta menfaati; bir kimse ile bir durum arasında bulunan iktisadi ilişkiyi tanımlamaktadır. Sigorta konusu olan değer her ne olursa olsun kişinin yasal bir menfaati olması zorunludur. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda; rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati olanlar, bu menfaati mal sigortası ile teminat altına alabilmektedirler (Türk Ticaret Kanunu 6102. Madde, 2017).

Sigorta sözleşmelerinde sigortalı mal üzerindeki maddi menfaat ilişkisini teminat altına alır, sigortalanabilir menfaat olabilmesi için sigortalı değer zarara uğraması olasılığı ve yasal olarak geçerli maddi kaybının olması gerekir. Bir kimsenin kendi hayatı üzerinde sınırsız mali menfaati olan sigortalar; can sigortalarıdır. Kişi hayatını istediği meblağa göre yaş faktörünü de dikkate alarak sigorta ettirebilmektedir.

Mal sigortalarında durum malik yani sahip olarak sigortalanabilir menfaate sahip olunmaktadır. Malik olmadan da sigortalanabilir menfaatler vardır. Bunlar:

- Emanetçi ve Yediemin,
- İpotek ve Rehin Hakkı Sahibi,
- İntifa Hakkı Sahibi,
- Kiracı'dır.

Tazminat Prensibi: Tazminat prensibinde sigorta sözleşmesinin amacı; zarar görenin ekonomik durumunu zarardan önceki haline getirmektir. Gerek sigortacı gerek toplumun bütünü açısından önem taşıyan tazminat prensibinde; sigortalı Türk Ticaret Kanunu'ndaki sebepsiz zenginleşme ile ilgili maddede bulunan haksız bir kazanç sağlıyorsa, hem sigorta şirketlerinin kaynaklarını tüketir hem de sigortalıların ödedikleri primleri kötü niyetle elde ediyor anlamına gelmektedir. Zarar görenlerin tazmin edebilecekleri meblağ, poliçenin azami limitinin üzerinde olamamaktadır. Hayat sigortalarında lehtar herhangi bir zararı kanıtlamak durumunda olmadığı için tazminat gibi bir zararla karşılaşmaz.

Tam hasar ve kısmi hasarda ödeme meblağı değişmektedir. Tam hasar söz konusuysa sigorta şirketinin ödeyeceği en fazla miktar, poliçede beyan olunan sigorta bedeli kadardır. Kısmi hasarlarda; sigorta şirketinin ödeyeceği tazminat gerçekleşen zarar tutarından, sigorta bedelinin sigorta değerine oranı kadar indirilerek ödeme yapılır. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda sigorta bedeli, sigorta değerinden az ise; sigorta edilmiş menfaatin belli bir kısmının zarara uğraması durumunda sigortacı, sözleşme yoksa da sigorta bedelinin sigorta değerine olan oranına göre tazminat öder (Türk Ticaret Kanunu 6102. Madde, 2017).

Sigortada Oran Kuralı: $\text{Hasar} \times (\text{Sigorta bedeli} / \text{Sigorta Değeri})$

Halefiyet Prensibi: Sigortacı ödediği tazminat kadar belli bir meblağ için sigortalının yerine geçer, böylece sigortacı ödediği tazminat kadar meblağı hasara sebep olanlara rücu ederek geri ister. Eğer sigorta ettiren kimse sigortacıya devir olunan haklarını ihlal edici bir hal ve harekette bulunursa sigortacıya sorumlu olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmiş ise, sigorta ettiren kimse tazmin edilen miktarın dışında kalan kısmından ötürü üçüncü şahıslara karşı haiz olduğu hakları gizli tutar.

Yakın Sebep Prensibi: Prim hangi teminatın karşılığında alındıysa tazminatın da o rizikonun gerçekleşmesi halinde ödeneceği tutar yakın sebep prensibi ile ifade edilir. Hem can hem malla ilgili uygulama birbirine benzerdir. Örneğin; ferdi kaza poliçesinde bir kişinin merdivenden inerken ayağı takılarak düşmesinde ödenen tazminat, kalp krizi sebebiyle düşmesi sonucunda ödenmez. Ya da yangın poliçesi yaptırırken deprem teminatı alınmamışsa; deprem sonucu çıkan yangında zarar tazmin edilemez. Kısacası; meydana gelen hasarın ödenmesi için poliçede o hasarın teminat altına alınması gerekmektedir.

Yakın sebep prensibini diğer prensiplerden ayıran en temel özellik; bir hasarın oluşumuna etki eden ya da katkıda bulunmanın da ötesinde tek başına belirleyici olmasıdır. Bazı hasarlarda tek bir olay belirleyici olmaktadır, bazı hasarlar birçok olay sonucu meydana gelmektedir. Fazla olay söz konusu olduğunda hasara yakın sebep tespit edilmektedir.

Yakın sebep prensibi kavramı ile birlikte uzak sebep kavramı da sigorta literatüründe yer almaktadır ve yakın sebep prensibinden; zaman faktörü ile ayrılır. Yakın sebepte yeterli zaman içerisinde ortadan kaldırılmayan hasarda, hasara neden olan durum uzak sebep prensibine dahil olmaktadır.

Hasara Katılım Prensibi: Poliçe koşullarına göre hasarı ödemiş olan sigortacının, aynı hasardan dolayı herhangi şekilde sorumlu olan diğer sigortacılarla hasarı paylaşması; hasara katılım prensibidir. Hasara katılımda; sigortalının tazminatı sigortacıların herhangi birinden talep etmesi, sigortacının ödemeyi yaptıktan sonra diğer sigortacılara rücu etmesi yönündedir.

Hasara katılımdan bahsedebilmek için aşağıdaki durumların olması gerekmektedir:

- İki ya da ikiden fazla sayıda tazminat sigortası poliçesi olmalıdır.
- Bütün poliçelerin konusu aynı sigorta ile ilgili olmalıdır.
- Hasar gerçekleştiği an tüm poliçeler yürürlükte olmalıdır.
- Poliçeler, aynı sigortalının aynı menfaat ilişkisini içermelidir.
- Var olan poliçelerde; hasara katılmaya engel olan hüküm içermemelidir (Emeklilik Gözetim Merkezi, 2018).

1.3. Sigorta eşitleri

Sigorta ilişkisini ve sigorta kuruluşlarının çalışmalarını düzenleyen hukuk kurallarının tümünü inceleyen hukuk dalı olan Sigorta Hukuku'nda sosyal ve özel sigortalar olmak üzere iki temel ayrım bulunmaktadır (Bozar, 1965: 77). Sigortalar kapsamına göre hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar olarak kişilerin ihtiyaçları tespit edildikten sonra, uygun ihtiyaca uygun sigortayla risk ve belirsizliği azaltıp, sosyal refahı arttırabilmek adına yapılmaktadır.

1.3.1. Sosyal Sigortalar

Sosyal sigorta ve sosyal güvenlik kavramları birbiriyle aynı gibi algılansa da kapsanan risk ve nüfus bakımından farklılıklar taşımaktadır; sosyal güvenlik bütün nüfus ve riskleri kapsamayı hedeflemektedir. Sosyal sigortada finansman; sigortalı, işveren ve devlet katkılarının bir araya gelmesiyle oluşan primlerle karşılanmaktadır. Sosyal güvenliğin primsiz oluşan sisteminde ise sosyal yardımlar ve sosyal hizmetler bulunmaktadır. Sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin gelir kaynağı; vergilerdir. Sosyal sigorta; sosyal güvenliğı gerçekleştirme yolundaki yardımcı araçlardan bir tanesidir (Hızlı, 2007: 29). Sosyal sigortalar; kanunen uygulanması zorunlu olan ve kişinin isteğine bırakılmayan teminat türüdür. Burada esas konu kişinin kendisi ve yakınlarının sağlıklı ve güvence altında yaşayabilmesidir.

1.3.2. Özel Sigortalar

Özel sigortalar; kar amacı ve ticari nitelik taşır. Bundan ötürü; Ticari Hukuk ilkelerine karşı kurulan şirket tarafından isteğı bağı yürütölür. Özel sigortacılık; riskin zararlı sonuçlarının belirli bir topluluk bünyesinde dağıtarak azaltır, aynı ya da benzeri risklerle karşılaşan çoğı kişinin bir arada toplanmasını, elde edilecek miktarın mümkün olduğunca yüksek tutulmasını ve karşılaşılan riziko zararlarının tazmin edilmesini sağlamaktadır (Hızlı, 2007: 17).

Özel sigortaların özellikleri:

- Sigorta kuruluşları özeldir.
- Gönüllü katılım söz konusudur.
- Sigorta sözleşmesi anlaşmalarında genellikle süre olarak bir yıl belirtilir.
- Bu sigortaların esas içeriğı kişisel menfaat ilişkisidir.

- Sigortalının yatırmış olduğu primle finanse edilmektedir.
- Karşılıklı anlaşmayla düzenlenen Özel Sigorta Hukuk'una tabidir.
- Kar amaçlı kuruluşlara sahip olan bu sigortalar, birden fazla sigorta kuruluşu ile çalışma yapabilmektedir (Alper, 2000: 68).

1.3.3. Özel Sigortaların ve Sosyal Sigortaların Karşılaştırılması

Özel ve Sosyal Sigortalar arasındaki farklılıklar;

- Özel sigorta isteğe bağlıdır, sosyal sigorta ise zorunludur.
- Özel sigorta herkese açıkken, sosyal sigortalar ise belirli bir meslek grubunu ve sınırlı bir ekonomiye sahip olanları kapsamaktadır.
- Özel sigortada prim oranı risk derecesine göre belirlenir, sosyal sigortada ise sigortalının mesleği ve gelirine göre belirlenmektedir.
- Özel sigortada özel çıkarlar korunur, sosyal sigortada ise genel çıkarlar korunur.
- Özel sigorta kuruluşları özel sigorta süresini anlaşmayla genel olarak bir yıl belirlemekte, sosyal sigortalarda ise devlete ait ve sigorta süresi uzun olan kamu çıkarlarının esas olduğu sistemle belirlenmektedir (Uğur, 2000: 13).

1.3.4. Kapsamına Göre Sigorta Çeşitleri

Sigortacılık sektörü gittikçe Türkiye'de mali yapısını güçlendirmekte ve yabancı yatırımların ilgi odağı olmaktadır; sektöre olan bu ilgi arttıkça rekabette artmaktadır. Sigorta çeşitleri genel olarak hayat sigortaları ve hayat dışı sigortalar olarak ayrılmaktadır. Hayat sigortalarının asıl amacı kişinin geleceğini düşünerek bir çeşit güvence oluşturması ve kendinden sonra kalan yakınlarını düşünerek yaptırdığı tasarruf aracıdır. Hayat dışı sigortada ise genel olarak maddi hasarlar ve kayıplar teminat altına alınmaktadır (Akyüz ve Kaya, 2013: 358).

1.3.4.1. Hayat Sigortaları

Hayat sigortaları insanların refah düzeylerini arttırmak amaçlıdır; yaşlandığında kişinin sıkıntıya düşmemesi için güvence niteliğinde olup, bireyin vefatı durumunda da ailesine maddi gelir sağlama imkanı vermektedir (Özüdoğru, 2017: 5). Hayat sigortasında; kişinin ilerleyen yaşları güvence altına alınma durumu söz konusu olduğundan, kişinin yakınlarına hayatlarını sürdürmeleri adına yardımcı olabilmek için tasarruf düşüncesi vardır (Ekodialog.com, 2017).

Türkiye Sigorta Birliği'ne göre hayat sigortaları iki bölümde incelenmektedir:

1. Risk Ağırlıklı Hayat Sigortası
2. Birikimli Hayat Sigortaları

Risk Ağırlıklı Hayat Sigortalarında; sigorta süresi içinde sigortalının hayatını kaybetmesi durumunda belirlenen tazminat tutarı; kanuni varislere ya da poliçede lehtar olarak belirlenen şahıslara ödenir. İkinci teminat olarak belirlenen yaşam kaybı riski yanında kişinin maluliyet yaşaması halinde maddi kayıplarına karşı teminat sağlayan maluliyet teminatıdır. Bu olasılığın tutarı ise poliçede belirlenen tazminat tutarı ile gerçekleşmektedir. Hayat sigortası süresi genellikle bir yıllık süre ile sınırlıdır.

Birikimli Hayat Sigortalarında; sigorta süresi en az on yıl içeren uzun dönemli sigortalardır. Yaşam kaybı, maluliyet teminatı ve ferdi kaza ile birlikte toplanan primlerden risk primi, genel gider kesintileri ve komisyon kesintileri yapıldıktan sonra kalan tutar yatırıma yönlendirilmektedir.

Birikimli hayat sigortasının sağladığı güvenceler;

- Sigorta süresince prim ödeyen sigortalının, sigorta süresi dolmadan vefat etmesi durumunda poliçede belirlenen tazminat tutarına kar paylı birikim tutarı eklenerek varislerine ya da poliçede belirtilmiş lehtarlarına toplu para ödenmektedir. Vefat dışında da teminat altına alınan poliçe süresi içinde hastalık ve kaza sonucu nedeniyle oluşan maluliyetin kayıpları poliçede belirlenen limitler çerçevesinde sigortalıya ödenmektedir.

- Poliçe süresi içinde teminat altına alınmasına rağmen riskin gerçekleşmemesi ve en az on yıl prim ödemek koşuluyla vade sonunda toplu bir para ya da gelir ödemesi şeklinde poliçeden faydalanılabilir.

Hayat sigortaları menfaat poliçeleridir, sigortalıyı hasar meydana gelmeden önceki mali durumuna getirmek amaçlıdır ve tazminat sözleşmelerinden farklıdır. İnsan hayatının para karşılığını; sigortacı ile mutabık kalarak poliçedeki rakamsal değerlerle kısmen de olsa belirlemektedirler.

Hayat sigortaları ülkelere göre değişiklik gösterir, Türkiye'deki hayat sigortaları:

- **Ölüm Hali Sigortası:** Sigortalı kişinin ölümü ile mirasçılara veya sigorta sözleşmesinde belirlediği kimselere birikmiş tazminat ödemesi yapılmasıdır.

- **Grup Hayat Sigortası:** Çalıştıkları tüzel kişiliğin aynı olması şartıyla en az on kişi olma şartı olarak yapılan hayat sigortasıdır. Bu sigorta da; vefat, kazaya bağlı vefat, sürekli sakatlık gibi durumlar için belirlenen tazminatın ödenmesi söz konusudur.

- **Maluliyet Sigortası:** İmzalanan sigorta poliçesine dahil olan gerçekleştiren kaza durumu sonrasında kişinin sürekli sakatlığa maruz kaldığında tazminat ödenmesidir.

- **Ferdi Kaza Sigortası:** Ani ve beklenmedik kazalara karşı güvence sağlayan bu sigortada; ölüm, kaza, sağlıkla ilgili sözleşmede içeren durumlar söz konusu olduğunda poliçede belirlenmiş oranlarda tazminat ödemesi yapılır.

- **Sağlık Sigortası:** Sözleşmesi yapılan kişilerin hastalık risklerini kapsayan bu sigortada sigorta şirketinin anlaşmalı olduğu sağlık kuruluşları mevcuttur. Belirlenen sağlık kuruluşlarında; yatarak ve ayakta tedaviyi kapsar, tedavi masraflarının karşılanması amaçlı yapılır.

- **Özel Durum Sigortası:** Diğer belirtilen sigorta kapsamına girmeyen özel durumlar için kişilerin isteklerine bağlı olarak yapılan bu sigortada poliçede yer almayan hastalıklar, kaza risklerine karşı yapılır ve prim ödemeleri risk grubunun azlığından ötürü diğer sigortalardan daha yüksek prim ödemesi olmaktadır (Sigortam.net, 2018).

Hayat sigortası yaptırırken; teklifte yer alan sorulara doğru cevap verilmeli ve poliçe ile birlikte belirtilen yükümlülükler gerçek olmalıdır. Aksi takdirde sigortacı sözleşmeden cayabilir. Sigorta poliçesi; sigorta şirketi ile sigortalı arasında bağlayıcılık niteliğinde olmasından ötürü özel şartların neler olduğu konusunda ek bilgi alınmalıdır. Sigortalı yolcu sıfatı dışında ticari hava araçlarında seyahat ederken vefat etmesi durumunda sigorta şirketi ölüm tazminatı ödemez. Sigortalı intihar ya da intihara teşebbüs sonucunda hayatını kaybederse şirket sadece o andaki karşılığı öder, fakat aralıksız üç yıl sözleşmeye prim ödendiyse şirket tüm tazminatı ödemektedir. Sigortadan faydalanan kişi sigortalıyı öldürürse veya öldürülmesine suç ortaklığı ederse tazminat hakkını kaybeder ve varsa o hak yasal varislere ödenir (Türkiye Sigorta Birliği, 2018)

1.3.4.2. Hayat Dışı Sigortalar

Sigortacılık faaliyetleri gerek uygulanırken gerek incelenirken hayat ve hayat dışı olarak incelemek gerekir. Hayat dışı sigortaların kapsamı ve hayat sigortalarının kapsamı birbirinden verdiği güvence ve aldığı teminatlardan dolayı ayrılmaktadır. Hayat dışı sigortalar maddi açıdan ölçülebilen riskleri alır; kaza sigortaları, yangın sigortaları, nakliyat sigortaları, tarım sigortaları, meslek sigortaları gibi sigortaları kapsar (Özüdoğru, 2017: 5). Hayat dışı sigorta; maddi hasar ve kayıpları sigorta teminatı altına alır ve ev, araba, iş yerlerinde meydana gelme ihtimali olan maddi olarak ölçülebilen riskleri kapsar. Bunlar:

- Araç Sigortası (Kasko Sigortası, Trafik Sigortası)
- Kaza Sigortaları
- Yangın Sigortası
- Nakliye (Taşımacılık) Sigortaları
- Tarımsal Sigortalar
- Makine Sigortalarıdır (Sigortam.net, 2017).

1.3.5. Sektör Dağıtım Kanalları

Tablo 1.1. Şirketlerin Branş ve Satış Kanalı Payları (Yüzde) (2018)

BRANŞ	MERKEZ	ACENTE	BANKA	BROKER	DİĞER
Kaza	%2,6	%35,1	%57,8	%3,7	%0,7
Hastalık/Sağlık	%9,7	%55,1	%9,8	%25,3	%0,1
Kara Araçları	%0,7	%82,6	%9,2	%7,3	%0,1
Raylı Araçlar	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0
Hava Araçları	%13,4	%59,0	%6,1	%13,8	%7,8
Su Araçları	%7,4	%45,8	%11,9	%28,0	%7,0
Nakliyat	%8,0	%51,7	%4,9	%32,9	%2,5
Yangın ve Doğal Afetler	%6,6	%41,6	%27,9	%20,4	%3,5
Genel Zararlar	%9,5	%36,2	%35,9	%10,3	%8,2
Kara Araçları Sorumluluk	%8,5	%78,6	%2,0	%3,7	%7,2
Hava Araçları Sorumluluk	%33,3	%30,9	%8,5	%23,3	%4,0
Su Araçları Sorumluluk	%14,3	%3,5	%0,8	%81,3	%0,0
Genel Sorumluluk	%9,6	%38,6	%10,8	%34,4	%6,6
Kredi	%16,7	%10,3	%6,0	%62,8	%4,2
Kefalet	%4,5	%15,9	%23,0	%51,2	%5,5
Finansal Kayıplar	%13,8	%28,2	%24,6	%32,2	%1,2

Tablo 1.1. (Devam)

BRANŞ	MERKEZ	ACENTE	BANKA	BROKER	DİĞER
Hukuksal Durum	%0,2	%74,0	%23,0	%2,8	%0,1
Destek	%0,0	%0,0	%100,0	%0,0	%0,0
TOPLAM HAYAT DIŞI	%7,1	%61,6	%14,6	%12,4	%4,3
TOPLAM HAYAT	%8,1	%8,9	%78,0	%5,0	%0,0
GENEL TOPLAM	%7,2	%54,6	%22,9	%11,5	%3,7

(Türkiye Sigorta Birliği, 2019)

Sigorta şirketlerinin kayda geçen primlerine tablo 1.1.'de satış kanalı dağılımına bakıldığında hayat dışı branşta faaliyet gösteren şirketlerin primlerin yaklaşık %60'ı acente, hayat branşında faaliyet gösteren şirketlerin yazdığı primlerin %70'i banka kanalıyla, toplamda ise acentelerin %60'lık orana sahip olduğu görülmektedir. Branş açısından yorumlandığında bu veriler; hava araçları ve hava araçları sorumluluk branşlarında yazılan primlerin çoğu kısmının merkez, kara araçları sorumluluk, hukuksal koruma, nakliyat, su araçları ve kara araçları branşlarında yazılan primlerin çoğu bölümü acente kanalıyla gerçekleşmiştir.

Sigorta dallarında 2018 yılında elde edilen primlerin dağılımları:

- Hayat Sigortaları: %12,7

- Hayat Dışı Sigortalar: %87,3

%16,4: Kara Araçları

%13,08: Hastalık/Sağlık

%2,9: Genel Sorumluluk

%33,2: Kara Araçları Sorumluluk

%14,6: Yangın ve Doğal Afetler

%10,99: Genel Zararlar

%0,5: Kredi

%1,8: Nakliyat

%0,07: Su Araçları

%6,46: Diğer (Türkiye Sigortalar Birliği, 2019).

Hayat dışı sigortalar Türkiye'de 2015 yılından 2018 verilerine kadar büyük farklılıklar göstermeden hayat sigortalarına göre daha yüksek prim üretimiyle devam etmiştir. Hayat sigortaları uzun vadeli fon üretilip ekonomik gelişmeye katkıda

bulunmaktadır. Hayat dışı sigortalardaki prim üretimi ise kısa vadeli fonlar oluşturmakta ve hayat sigortaları kadar ekonomi üzerinde katkı sağlayamamaktadır. Üretilen hayat dışı sigorta prim üretiminde; kara araçları sorumluluk ve kara araçları sigorta primi, toplam hayat dışı sigorta prim üretiminin yaklaşık olarak %50'sini oluşturmaktadır.

1.4. Bireysel Emeklilik

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES); genel ortak tanımıyla insanların çalıştıkları dönemdeki hayat standartlarını emeklilik dönemlerinde de devam ettirmeleri için özellikle çalıştıkları sürede düzenli birikim yaparak ileriki yaşlarında daha refah bir hayat sürmelerini sağlayan sistemdir. Bu sistemin rakamsal faaliyet raporları ise Hazine Müsteşarlığı tarafından açıklanmakta ve yayınlanmaktadır.

Hazine Müsteşarlığının raporlarına göre 2018 yılı verilerinde katılımcı ve sözleşme sayısı artmıştır. Ödenen katkı payı tutarı ise 01.01.2013 tarihi itibarıyla verilen devlet katkısı ile yatırıma yönlendirilen tutar artmış ve sistemdeki fon güçlenerek devam etmiştir, teşvik unsuru olan devlet katkısının tasarrufları arttırarak sistemi geliştirdiği gözlemlenmektedir (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018).

EGM (Emeklilik Gözetim Merkezi) verileri haftalık olarak katılımcı sayısını, devlet katkısını, şirket katılımcılarının toplamı, katkı payını, yatırıma yönlendirilen tutarı güncellemektedir. 2018 yılına ait sigortacılığın verileri detaylı olarak incelendiğinde;

- Katılımcı sayısı; 6.875.886,
- Katılımcıların fon tutarı (TL); 76.560.293.571,
- Devlet katkısı fon tutarı (TL); 11.318.856.455,
- Katkı payı tutarı (TL); 58.290.203.127,
- Emekli olan katılımcı sayısı; 89.141,
- Bireysel emeklilik sözleşmeleri; 6.096.863,
- Gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmeleri; 1.439.617,
- İşveren grup emeklilik sertifikaları; 619.041,
- Bireysel emeklilik sözleşmelerinde yatırıma yönlendirilen tutar; 57.391.554.567 TL'dir (Emeklilik Gözetim Merkezi, 2019).

Emeklilik Gözetim Merkezi'nin haftalık olarak yayınladığı verilerde; katılımcı sayıları, fon tutarları ve buna karşılık gelen devlet katkıları, sözleşme sayıları ile birlikte düzenli olarak yayınlanmaktadır. 2018 yılında; 2017 yılı ile karşılaştırma yapıldığında Bireysel Emeklilik Sistemi içerisindeki fonlar ve devlet katkısında artış gözlemlenmiştir. Ekonomik iyileştirmeler ile birlikte tasarruf aracı olan Bireysel Emeklilik Sistemi güçlenerek devam etmektedir. 2017 yılına göre ortalama 2018 yılında %10 gelişme kaydeden sistem; tasarrufların artacağı ekonomik gelişmeler doğrultusunda daha da artması beklenmektedir.

Sigorta sektörünün finans sektörü içindeki önemli unsurlardan biri olduğu özellikle gelişmiş ekonomilerde bu tespitin geçerliliği daha yüksek düzeyde belirlenirken; Türkiye'deki bu oran daha düşüktür. Türkiye'nin gelişmekte olan bir ekonomiye sahip ülke olması bu durumun en önemli sebebidir.

1.4.1. Bireysel Emeklilik Tarihçesi

Sigorta sektörü günümüzde; tasarrufları teşvik eden likiditeyi arttıran ve kaynakların etkin kullanımına yardımcı olan finansal sektörün önemli bir konumu haline gelmiştir (Turgutlu, Kök ve Kasman, 2006: 3).

Çoğu ülkede olduğu gibi Türkiye'de de sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı nitelikte emeklilik girişimleri ve çalışmaları vardır. İlk olarak 16 Mayıs 2000 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş olan “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı” ile insanların emeklilikleri için gönüllü olarak tasarruf yapmaları amacıyla bireysel emeklilik hesaplarında birikim yapabilecekleri fonlara dayalı bir sistem oluşturulması amaçlanmıştır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından 1999 yılında “Bireysel Emeklilik Komisyonu” kurulmuş olup, Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu Tasarısı Taslağı komisyon çalışmaları sonunda hazırlanmıştır. Komisyonun çalışmalarına ise; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Sosyal Güvenlik Kuruluşları ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun sektördeki temsilcileri katılmıştır. Komisyon çalışmalarına Bireysel Emeklilik ile ilgili kurumların düşüncelerini de alabilmek adına Türkiye Sigorta ve Reasürans şirketleri Birliği, Sigorta Denetleme Kurulu, portföy yönetim şirketleri, sosyal

güvenlik amaçlı vakıfların yöneticileri, yatırım şirketleri ve bu alanda çalışma yapan uzman kişilerin komisyona katılımı rica edilerek aktif komisyon çalışması ile değerlendirmeler yapılmıştır.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu; TBMM tarafından 28 Mart 2001 tarihinde kabul edilmiştir, 7 Nisan 2001 tarihinde 24366 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Yayınlandıktan altı ay sonra ise yürürlüğe girmiştir.

Bireysel Emeklilik Sistemi; ikinci bir emeklilik getirisi olduğundan insanların tasarruf ve yatırım yapmasına öncü olarak emeklilik dönemlerinde sadece refah düzeyinin artmasına etkisi yoktur. Sistemin ülke içinde de birçok yararı vardır; alt yapı ve uzun vadeli yatırımlara kaynak yaratır; böylece iş ve istihdam olanakları sağlar, sosyal güvenlik kapsamı artar, kamunun sosyal güvenlikle ilgili yükü azalır, mali sektörde uzun vadeli fonlar artar, istikrarlı büyümeye olumlu katkılar sağlar böylece piyasadaki dalgalanmaların ve spekülasyonların azalmasına yardımcı olmaktadır.

Bireysel Emeklilik Sistemine yönelik vergi teşviklerini düzenlemek için bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı hazırlama görevi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verilmiştir. Kanun; 28 Haziran 2001 tarihinde kabul edilmiş ve 10 Temmuz 2001 tarihinde 24458 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak tamamı 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapan Kanun ile Bireysel Emeklilik Sistemine katılım yapan katılımcılara ve çalışanları adına katkıda bulunmak isteyen işverenlere, fonların yatırıma yönlendirilmesi aşamasında ve birikimlerin istenirse maaş istenirse toplu para şeklinde geri alınması aşamasında vergi teşvikleri getirilmiştir, 27 Ekim 2003 tarihinde sistem için gerekli idari ve hukuki çerçeve tamamlanmış olup Emeklilik Şirketleri faaliyete geçmiştir.

Sigortacılık; Türkiye'de yatırılabilir fonların biriktirilmesine ve bu fonların verimli alanlara yönlendirilmesine uygun bir çalışma alanıdır; sigortacılık kurumsal tasarrufların oluşmasına ve sermaye piyasasında fon arzına yatırımcı olmaktadır, dolayısı ile bu durum ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. 2001-2005 yıllarını kapsayan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planının, Makroekonomik Politikalar, Hedefler ve Tahminler bölümünün Para, Kur ve Mali Sisteme ilişkin Politikalar başlığı altında sigortacılık sektörünün fon yaratabilir bir duruma kavuşturulabilmesi için özel emeklilik

sigortalarının gelişimi sağlanmalı, hayat sigortası branşındaki vergi mevzuatı gözden geçirilerek vergisel teşviklere açıklık getirilerek, hayat sigortasının geliştirilip, uzun vadeli fonlar yaratılabileceği ilk kez 8.Kalkınma Planı'nda dahil olmuştur (Genç, 2002: 53).

14 Haziran 2007 tarihinde 26552 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Sigortacılık Kanunu ile 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunun bazı maddeleri değiştirilerek kanuna çeşitli konularda yeni ve farklı hükümler getirilmiştir. Bunlar; Grup Emeklilik Sözleşmelerinde, katılımcı adına katkı payı ödenen katkı paylarının katılımcı tarafından hak edilmesi için gerekli süre ve koşulları, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin ve yıllık gelir sigortasından alınan aylıkların haczedilebilme sınırı, üyelerine ve ya çalışanlarına emekliliğe yönelik taahhütte bulunan dernek, vakıf, sandık, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşu ve ya sair ticaret şirketindeki emekliliğe yönelik birikimler ve taahhütlere ilişkin tutarların bireysel emeklilik sistemine aktarım koşulları ve sağlanan avantajlar, Bireysel Emeklilik hesabının şirketler arasında aktarımında gecikme cezası konularında ilaveler ve düzeltmelerdir. Bunlara ek olarak Emeklilik Gözetim Merkezi'nin görev ve yetkileri yeniden tanımlanmış, Müsteşarlıkça hayat ve diğer sigorta branşlarında verilecek görevler Emeklilik Gözetim Merkezi'nin faaliyet alanına dahil olmuştur (Sigortacılık Kanunu 4632. Madde, 2018). 29 Haziran 2012 tarihinde 28338 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun Hükmü Kararnamelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile vergi matrahından indirim yapılarak sağlanan vergi avantajı kaldırılarak devlet katkısı sistemine geçilmiştir. İşverenler tarafından çalışanları adına Bireysel Emeklilik Sistemi'ne ödenen ve vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılabilecek katkı paylarının brüt ücretin %10'u kadar olan üst limiti %15'e çıkarılarak yeni bir düzenleme yapılmıştır. 18 Nisan 2013 tarihindeki 28622 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlemesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile haksız ödendiği belirlenmiş devlet katkısı tutarlarının mahsup edilme uygulamasına son verilmesine, hak kazanılmayan tutarların Müsteşarlığa ödenmemesi veya geç ödenmesi halinde vergi dairesine bildirilmesine, Müsteşarlık tarafından uygun görülen programlı geri ödeme tutarları

hariç dernek, vakıf, sandık, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşu veya sair ticaret şirketi nezdinde olan ve Bireysel Emeklilik Sisteminde aktarılan birikimlere, sözleşmenin sona ermesi halinde uygulanacak gelir vergisine ilişkin usuller yeniden düzenlenmiştir (Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun 28622. Madde, 2018).

10 Ağustos 2016 tarihinde 6740 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte işverenlerin çalışanlarını otomatik olarak emeklilik planına dahil etmesine ilişkin esaslar tekrardan düzenlenmiştir (Emeklilik Gözetim Merkezi, 2017).

1.4.2. Bireysel Emeklilik Sistemi

Bireysel Emeklilik Sistemi; kişilerin aktif çalıştıkları süre içerisinde yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde yaşam standartlarını korumak amaçlı, gelir elde etmeleri adına düzenlenmiş, gönüllülük esasına dayalı özel bir emeklilik sistemidir.

Sistem ilk olarak; Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu adı altında 28 Mart 2001 tarihinde kabul edilen ve 7 Nisan 2001 tarihinde 24366 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe giren kanundan sonra, 27 Ekim 2003 tarihinde ilk emeklilik planlarının tasdiki ile emeklilik şirketleri faaliyete geçmiştir.

Bireysel Emeklilik Sisteminin amaçları:

- Bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarını artırmak için yol göstermek ve emeklilik döneminde ek gelir sağlayarak refah düzeyini arttırmak,
- Ekonomiye kaynak sağlamak özellikle uzun vade için, istihdamı arttırmak ve ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlamak,
- Ulusal tasarruf düzeyini arttırmak,
- Kamunun sosyal güvenlikteki yükünü azaltmak,
- Kamu ve mali sektör için uzun vadeli fon gereksinimini karşılamak,
- Piyasalardaki dalgalanmaların ve spekülasyonların azalmasına katkıda bulunmaktır (Ergenekon, 1998: 27).

Bireysel emeklilik sisteminin bu amaçları göz önüne alındığı zaman daha fazla gelişme göstermesi gereken bir sitem olduğu ortaya çıkmaktadır. Geliştikçe sağlayacağı avantajlarda artacaktır;

- Katılımcılara; şeffaf ve güvenli bir yapı sunar,
- Vergi avantajına bağlı olan sigorta dalları uzun vadeli yatırımlar için daha cazip hale gelir,
- Sermaye piyasasının derinleşmesine olan katkısı artar,
- İstikrarın sağlanması bu alandaki ekonomik faaliyetleri tetikler ve olumlu sonuçla karşılaşılır,
- Sistem büyüdükçe gerekli fonun artması hem tasarrufu hem istihdamı arttırmaktadır (Sigortam.net, 2018).

1.4.3. Bireysel Emeklilik Firmaları

Bireysel emeklilikte aktif 18 tane firma var. Katılımcıların fon tutarı ve katılımcı sayısı güncel olarak 2018 yılına ait Bireysel Emeklilik Firmalarının, katılımcı fon tutarı ve katılımcı sayıları Tablo 1.2’de verilmiştir.

Tablo 1.2. Bireysel Emeklilik Firmalarındaki Fon Tutarı ve Katılımcı Sayısı (2018)

FİRMALAR	KATILIMCILARIN FON TUTARI (TL)	KATILIMCI SAYISI
Aegon Emeklilik ve Hayat	127.660.093	38.884
Allianz Hayat ve Emeklilik	2.484.805.316	100.188
Allianz Yaşam ve Emeklilik	10.579.142.068	745.360
Anadolu Hayat Emeklilik	14.281.999.668	1.114.958
Avivasa Emeklilik ve Hayat	15.031.191.059	832.737
Axa Hayat ve Emeklilik	364.227.971	35.455
Bereket Emeklilik ve Hayat	337.771.484	100.705
BNP Paribas Cardif Emeklilik	2.037.234.601	184.586
Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	650.515.674	91.249
Fiba Emeklilik ve Hayat	1.482.542.551	94.204
Garanti Emeklilik ve Hayat	11.229.906.025	1.149.701
Halk Hayat ve Emeklilik	3.375.283.786	537.524
Katılım Emeklilik ve Hayat	1.194.421.462	237.482
Metlife Emeklilik ve Hayat	1.447.276.318	188.077
NN Hayat ve Emeklilik	2.773.840.878	258.653
Vakıf Emeklilik	6.230.461.789	534.032
Zirai Hayat ve Emeklilik	3.733.260.423	633.942

(Emeklilik Gözetim Merkezi, 2019)

Emeklilik gözetim verilerine göre 2018 yılında 2017 yılına göre katılımcı sayısında düşüş görülmüştür fakat katılımcıların fon tutarı artarak toplam 76.560.293.571 TL'ye ulaşarak artış göstermiştir.

Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi; 6740 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda Değişiklik kanunu 1000 ve üzeri işçi çalıştıran işverenler için 1 Ocak 2017'de yürürlüğe girdi.

999 ve altı işçi çalışan iş yerlerinde Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemine dahil olan kademeler ise;

- Çalışan sayısı 250 ve 1000 arasında ise işverene bağlı olarak çalışanlar 01.04.2017 tarihinden itibaren,
- Çalışan sayısı 100 ve 250 arasında ise işverene bağlı olarak çalışanlar 01.07.2017 tarihinden itibaren,
- Çalışan sayısı 50 ve 100 arasında ise işverene bağlı olarak çalışanlar 01.01.2018 tarihinden itibaren,
- Çalışan sayısı 5 ve 10 arasında ise işverene bağlı olarak çalışanlar 01.01.2019 tarihinden itibaren; bu sistemin zorunlu parçalarıdır (Digitalage, 2017).

Sistemin ana şartı özel sektör çalışanı ya da memur olabilmek ve yaş sınırın en fazla 45 olmasıdır. Prime esas olarak belirlenen yatırım için tutar maaşın yüzde 3'ü oranındadır. 2018 yılı için en düşük kesinti 53 TL en yüksek kesinti ise 340 TL olarak belirlenmiştir. Ödeme meblağları çalışanların işverene bildirmesi ile arttırılabilir ya da çalışan dilerse iki ay içinde cayma hakkını kullanabilir. 10 gün içerisinde maaşlarından kesilen tutar hesaplarına tekrar yatırılmaktadır.

Zorunlu Bireysel Emeklilik; normal Bireysel Emeklilik Sistemi ile aynı devlet katkısı, aynı çıkış kesintisi ve haklarına sahiptir. Devlet katkısı oranı %25, ilk 3 yıl içerisindeki sistemden ayrılma durumunda verilmezken, 3 ve 6 yıl içindeki çıkışlarda devlet katkısının %15'i, 6 ve 10 yıl içerisindeki çıkışlarda devlet katkısının %35'i, 10 yılını dolduranlar için %60 ve sistemde 10 yıl kalma süresi ile birlikte 56 yaşını tamamlayanlar için devlet katkısının tamamı verilmektedir (NTV, 2018).

1.5. Temel Sigortacılık Göstergeleri

Sigortacılık Genel Müdürlüğü; Hazine Müsteşarlığı'nda yayınladığı verilerde 2017 yılı sonu itibariyle; sigortacılık sektöründe toplam 46,6 milyar TL prim üretimi gerçekleşmiş ve bir önceki yıla göre brüt %15, reel %3,4 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Sigorta şirketlerinin tanzim ettiği poliçe sayısı 82,7 milyon olarak belirlenerek, toplam teminat 107,2 trilyon TL olarak verilmiştir. Tutarın GSYH'nin 35 katı olması sigortacılık sektörünün önemi ve istikrarını vurgulamaktadır (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018).

2018 yılı verilerinde Bireysel Emeklilik Sistemi; bir önceki yıla göre katılımcı sayısı artışı yaşayarak, devlet katkısı ile birlikte 76,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Otomatik katılım süreci 1 Ocak 2017 yılında başlamış olup, Mart 2019 verilerinde katılımcıların toplam fon tutarı 81,2 milyar TL'ye ulaşmıştır (Emeklilik Gözetim Merkezi, 2019).

1.6. Sigorta Yaptırılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Sigorta yaptırırken çoğu zaman sigorta poliçelerinin sayfası fazla olmakta ve bu sebepten dolayı detaylı incelenmemektedir. Hasar anında varsa yanlış yönlendirilme hasar gerçekleştiğinde sigortalanan haberdar olmaktadır. Bu durumun yaşanmaması için;

- Sigorta ettirenin beyanı doğru olmalı, hiçbir şekilde gerçeğe aykırı olmamalı aksi takdirde sigorta şirketi, sigorta poliçesini iptal etme hakkına sahip olabilmektedir. Bazen bu beyanlar prim ödemesi düşük çıksın ya da risk gerçekleşince sigortalı fazla para şirketten rücu etme düşüncesiyle yanlış beyan vermeye yönelmektedir, fakat bunu yapanların çoğu yanlış beyandan ötürü normal haklarını bile tazmin edememe durumu ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

- Sigorta poliçesi sigorta ettiren ve sigortalıyı karşılıklı olarak birbirine bağladığı için hak ve yükümlülüklerin tam olarak anlaşılması adına poliçenin tamamı okunmalıdır. Şirketler arasında poliçe sayfalarının farklılıkları bulunmaktadır ve sigorta işleminin gerçekleşme anında bazen dar vakitten ötürü detaylı okunmamaktadır. Sonra risk gerçekleştiği zaman ya da anlaşılmayan bir yer olduğu zaman poliçede atılan imzalar ile yapılan işlem kabul edilmekte ve anlaşılmayan haklar anlaşıldı olarak görülmektedir.

- Sözleşmedeki genel şartların, satın alınan ürün hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunması, sigorta yaptırılmadan önce ya da sonra karşılaşılabilecek sorunların asgari seviyeye indirmek amacıyla sigorta ettiren poliçeyi iyi ve dikkatli okumak gerekmektedir.
- Sigorta poliçesinin vermiş olduğu teminat dikkatli incelenmeden imzalar atılmamalı.
- Sigorta poliçelerinde genelde özel şartlarda bulunmaktadır, bu özel şartlar genel şartların hükümlerini daraltmaz fakat okumak ve bilgi sahibi olabilmek önem arz etmektedir.
- Sigorta teminatının geçerli olabilmesi için; ödemeleri peşin ya da taksitli olmaktadır, ödeme düzensizliğinde genel olarak şirketler ilgilense bile kişi kendisi takip etmeli ki herhangi bir tehlike gerçekleştiğinde zarar tazmin edilebilsin (Sigortam.net, 2018).

Bazı sigorta poliçelerinde müşterek ya da muafiyet uygulamaları bulunmaktadır. Müşterek sigorta; sigorta bedelinin poliçede belirtilen belli bir yüzdesinin sigortalı üzerinde kalması ve meydana gelecek hasarlarda sigortalının bu oranla hasara ortak olması şartıyla sigortalıya müşterek olarak yapıldığı durumlardır. Muafiyet ise; hasarın poliçede daha önceden belirtilmiş sigorta bedeli üzerinden bulunacak bir oran ya da tutarda sigorta şirketi tarafından tazmin edilemeyeceği uygulamalardır. İki uygulamada da sigortalının ödeyeceği prim tutarından indirim yapılmaktadır. Sigortalının yapması gereken; poliçenin düzenlendiği esnada ödeyeceği prim tutarını ve daha sonra da hasar anında alacağı tazminat miktarını etkileyecek muafiyet ve müşterek sigorta uygulamalarının olumlu ve olumsuz yanlarını iyi bilmesi gerekmektedir (Türkiye Sigorta Birliği, 2018).

1.7. Sistem Güvenilirliği

Sistemle ilgili sigorta sistemine dahil olmayan insanların en büyük çekinceleri sistemin güvenilir olup olmadığıdır. Sigorta şirketlerinin emeklilik faaliyetleri Hazine Müsteşarlığı'nın; şirketin fonlarına, portföy yöneticilerine ve saklayıcılara ilişkin hesap ve işlemlerin tamamı Sermaye Piyasası Kurulu'nun denetimine bağlıdır. Şirketin yılsonu mali tabloları da denetime tabidir, bu denetim bağımsız denetim kuruluşları tarafından yılda en az bir kez gerçekleştirilmektedir. Bireysel Emeklilik

Sistemi; Hazine Müsteşarlığı'nın görevini yürütme durumunun incelenmesi günlük gözetimine bağlıdır.

Sisteme katılacakların en çok merak ettiği sorulardan biri de ödemelerinin nerede saklandığıdır. Bireysel Emeklilik Sistemi'ne ödenen katkı paylarıyla alınan emeklilik yatırım fonu varlıkları Takasbank'ta saklanarak koruma altına alınmaktadır. 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 17.Maddesine göre fona dair malvarlığı rehin edilemez, portföye ilişkin olarak yapılan işlemlerin dışındaki tüm durumlarda teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczettirilemez ve bundan ötürü iflas masasına dahil edilemez. Bu kanunun 14. maddesinde şirketin mali bünyesinin, katılımcıların hak ve menfaatlerini tehlikeye atabilecek şekilde zayıfladığının ve şirketin mali yapısının düzeltilmesine imkan bulunmadığının tespit edilmesi durumunda Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı olduğu bakanlık tarafından uygulanabilecek olası yaptırımlar saptanmıştır.

Takasbank'ta saklanan Bireysel Emeklilik Sistemi'ne ödenen katkı paylarıyla alınan emeklilik yatırım varlıklarında; emeklilik şirketi varlıkları ile emeklilik yatırım fonu varlıkları ayrıdır. 4632 Sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nun 17. maddesinde; "Fon varlığı rehin edilemez, portföye ilişkin olarak yapılan işlemler dışında teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczettirilemez ve iflas masasına dahil edilemez" (Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu 4632. Madde, 2018).

Özellikle riskleri büyük olan işadamlarının sistemle ilgili en büyük endişeleri ekonomik sıkıntıya düşme ihtimallerinde; yatırımlarının güvende olup olmadığı konusudur, 4632 Sayılı Kanun ile sistemdeki yatırımları güvence altındadır.

Sigorta sektöründe artan rekabete karşın, sistemin güvenilirliği de artmaktadır. İlk yıllarda gördüğü ilgi ile şuan gördüğü ilgi arasındaki fark tüm dünyanın sigorta sektörünü hızlı bir şekilde tanımaya başlaması ile artmaktadır. Sigorta ilişkisinin temelinde yasal haklar ardından güven ilişkisi gelmektedir, bunun için çalışılacak firma seçiminde detaylı araştırma yapmak güvenilir olmaktadır (Sigortam.net, 2018).

Sözleşme yapıldıktan sonra şirketin internet sitesinden unutulduğu takdirde kayıtlı cep telefonuna tekrar mesaj yoluyla alınabilen bireysel şifre ile giriş

yapılabilmektedir. Sistemin güvenilirliğini zedelememek adına kullanılan kişisel bilgilerin kimseyle paylaşılması önerilmektedir.

1.8. Sigortanın Ekonomi İle İlişkisi

Ekonomi içerisinde dahil olan üretkenliğe, geliştirmeye ve büyümeye destek olan tüm ekonomik işlevler sigorta işletmelerine mali kurumsal kimlik kazanmasına yardımcı olur (Ünal, 1994: 63). Ekonomik ve teknolojik yaşam geliştikçe yeni risk türleri ortaya çıkmakta ve gereksinimler artmaktadır; sigorta sektörü ise bu gereksinimlere doğru şekilde yanıt vermeyi başarabilmektedir (Erdoğan, 2013: 49).

Dünya ekonomisiyle sigorta faaliyetlerinin gelişimi arasında doğrudan bir ilişki vardır; direkt prim üretiminin GSMH (Gayrisafi Milli Hasıla) içindeki oranı sigorta sektörünün ekonomik gelişme üzerindeki etkisini gösterir. Sigorta şirketleri aracılığıyla biriken prim, teminat ve diğer sermayelerle birlikte; hisse senedi, tahvil, ya da başka yatırımların da değerlendirilmesi daha önemli bir konu haline gelerek, gelişmiş sigortacılık faaliyetleri ile birlikte ülke ekonomisinde riskleri yönetip güvenceye alabilen faaliyetler gelişme eğilimi göstermektedir. Dengeli şekilde yapılan faaliyetler ve gerçekleşen ekonomik büyüme sayesinde kaynaklar ve sermaye birikimi birbirinden ayrı düşünülmeden büyüme ve gelişme planlanır, gerekli sermaye birikimi tasarruf ve dış kaynaklar aracılığıyla gerçekleştirildiği takdirde ekonomi olumlu gelişme gösterebilir (Uralcan, 2004: 53). Sigortacılığın ekonomik işlevleri ülke ve dünya ekonomisi ile sınırlı olsa da amaç gelişim ve kalkınma yönündedir; çünkü sigortacılığın yaygınlaşması ekonomide gelişme ve büyümeye olumlu katkılar sağlamaktadır (Balta, 1997: 52).

Gelir düzeyi ile tasarruf doğru orantılıdır; gelir düzeyi arttıkça tasarruf da artar. Tasarruf; kişilerin kazançlarından kendi istekleri ile ayırdıkları ve kendilerine uygun şekilde değerlendirdikleri kaynaklardır. Sigorta için değerlendirilmek istenen tasarruflar; bankalar ya da sigortacılık faaliyetlerini yürüten kurum ve acenteler sayesinde alınarak yatırıma hisse senedi ya da fon gibi kaynaklarla yönlendirilir. Sigorta ettiren kişinin yaptığı birikimli olan hayat sigortaları ödemeleri tasarruf sınıfında bulunmaktadır. Sigorta şirketlerinin yaptıkları iş karşılığında elde etmiş olduğu primlerle hasar ödemeleri yapılacağı süreye kadar biriken tutar hisse senedi,

tahvil, gayrimenkul ve benzer kaynaklar alımına neden olur; yapılan yatırımlar ve alınan fonlar sayesinde ekonomi için yatırımlara kaynak olan fon arzını arttıran birikimler meydana gelir (Uralcan, 2004: 55).

Sigorta sektörünün katkısıyla; kaynak bulmak ve yatırımları finanse etmek, oluşturulan fonlar ile birlikte kolaylaşarak ekonomik üretim güçleri büyür ve gelişir. Yatırıma yönlendirilen fonlarla beraber istihdamın artması yeni iş alanların oluşması üzerine de olumlu etki gösterir, böylece girişimcilerin yurt dışı bağlantıları artar ve ihracatta dolaylı olarak bu artıştan olumlu şekilde etkilenecek ödemeler dengesi sağlanır (Güneş, 1997: 43).

Sigortacılığın ana kaynağı fonlar olduğu için ekonomi ile ilişkisi ve faydası yadsınamaz. Etkin bir sigortacılık sektörünün oluşabilmesi adına Türkiye’de sigortacılığın;

- Ekonomide fon yaratıcı,
- Döviz kazandırıcı,
- Teşvik etmeye yönelik,
- İstikrarlı; bir yapıda olması gerekmektedir (Genç, 2002: 79).

Günümüzde herkes sigorta ile ilgili tüm faaliyetlere rahatlıkla birçok kanal aracılığıyla ulaşabilmektedir; insanlar bu yolla ülke içinde ya da ülke dışında birikim yapabilmektedirler. Yapılan birikimlerin yatırım alanlarına aktarılması milli geliri de olumlu yönde etkilemektedir. Gelir arttıkça artan tasarruflar söz konusuysa sigorta işlemlerinin küreselleştiği gerçeği yadsınamaz ve bu işlemler ödemeler dengesini de etkilemektedir. Uluslararası sigorta işlemlerinin göstereceği başarıyla birlikte ülkeye girecek döviz miktarı ve dış ödemeler için olan nakit ihtiyacını karşılama potansiyeli artacaktır (Erdoğan, 2013: 50).

Sigorta sistemi gerek ekonomik gerek sosyal birçok işlevi yerine getirmektedir. Bunlardan bazıları:

- 1- Fertlere ve kurumlara ekonomik ve sosyal hayatta öngörülebilirlikle birlikte gelecekleri için güvence sağlar.
- 2- Kredi temin etmek için yardımcı olur.
- 3- Tasarrufu geliştirir böylece sermaye oluşumuna katkı sağlar.

- 4- Ekonomik refah arttıkça toplumda huzur ve güven oluşumunu sağlar, bu da halk arasında dayanışma oluşumuna olumlu etki yapar.
- 5- Rizikoya uluslararası katılımı daha geniş bir katılım söz konusu olabileceği için uluslararası ilişkilerin gelişimine vesile olur.
- 6- Finansal açıdan sigorta istikrarlı bir ortam yaratır. Şahısların ve kuruluşların; yaşamlarına, sağlıklarına, mallarına; finansal açıdan güvence sağlar.
- 7- Sigorta ticaret ve sanayinin gelişmesine katkıda bulunarak girişimcileri ve ticareti destekleyerek iş sürekliliği sağlar.
- 8- Hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sistemi, devletin büyük harcamalar gerektiren sosyal güvenlik programları için tamamlayıcı rol üstlendiğinden; sosyal güvenlik programlarının üzerindeki baskıyı hafifletmektedir.
- 9- Sigorta sektörü; ekonominin karşılaştığı olası riskleri hesaplayarak, risklerin daha etkin yönetilmesini sağlar.
- 10- Sigorta sistemi finansal sistemin etkinliği üç şekilde arttırabilir. Bunlar; likidite sağlanması, ölçek ekonomisi yaratılması, işlem maliyetlerinin düşürülmesidir (Segem, 2014).

Riskler gerçekleştikten sonra zarar gören bireyler, iş yeri kapatma, iflas, dağılma ve çöküntüler yaşayabilmektedir; ekonomisi üretim üzerine olan işlemlerden, istihdam ve üretim devamlılığını sağlama sıkıntıları ile karşılaşma ihtimallerine karşılık sigorta faaliyetleri daha önemli bir hale gelmektedir. Sigorta şirketi olası felaketlere karşılık önlem almakla yükümlüdür, meydana gelebilecek ekonomik sarsıntıların daha az hissedilmesine yardımcı olabilir (Erdoğan, 2013: 51).

Gelişmekte olan ülkelerde yatırımlar için gerekli sermaye birikimi, kişisel tasarruflarla sağlanabilmektedir; kişisel tasarruflar ise bankalar, sermaye piyasaları ve sigorta şirketleri gibi kurumlar aracılığıyla toplanarak yatırıma hazır kaynaklar haline dönüştürülebilmektedir. Sigorta şirketlerine ödenen primler teminat veya teknik karşılıklar şeklinde ayrılır, ardından menkul ve gayrimenkul değerler satın alınması yoluyla fonların oluşumu ve bu fonların yatırımlara aktarılmasıyla gerçekleşir (Akbulut, 2000: 55).

Bireyler risklerin gerçekleşmesi halinde zararlarını tazmin edebilmek adına tasarruflarının belli bir payını sigorta primlerine yönlendirir; eğer ödenen primler

uzun vadede yüksek getiri sağlayacağı beklentisi söz konusu ise tasarruflarını da arttırmaktadırlar. Artan tasarruflar ile yatırıma yönlendirilen fonlar büyümekte ve ülke ekonomisine sağlanan katkı, piyasa ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Sak, 2007: 5). Sigorta sektörünün dünya genelinde özelliği ticari amaçları olan finansal kurumlardır; genel olarak tasarruflara kaynak olan vergilere katkıda bulunarak da ekonomiyi desteklemektedirler. Her sigorta şirketi vergi ödemekle mükelleftir; ödedikleri vergi içerisinde almış oldukları hisse senedi, tahvil ve gayrimenkul gibi yatırım unsurlarının da vergilerini ödemektedirler.

Sigortacılığın gelişmiş olduğu ülkelerde ödenen bir takım vergiler;

- Gider Vergisi,
- Yangın Söndürme Vergisi,
- Konut ve İş yeri Vergisi
- Veraset ve İntikal Vergisidir (Ölüme bağlı hayat sigortalarında söz konusudur) (Uralcan, 2005: 60).

Sigorta sektörü geliştikçe; kapsamı sadece sigortalıyı değil aynı zamanda ülkeyi tamamen kapsamaya doğru ilerler ve ülkenin varlıkları üzerinde güvence sağlayarak ekonomik anlamda daha fazla yatırıma teşvik edecek; bu şekilde vergi gelirleri yükselerek kamu finansmanı için olumlu katkı oluşacaktır (Uyanık, 2005: 2). Sigorta faaliyetleri uluslararası işlemler olma niteliği kazandıkça döviz hareketlerine etki etmekte ve bu durum da ödemeler dengesini etkilemektedir (Ünal, 1994: 40).

Sigorta sektörünün ödemeler dengesine yaptığı olumlu etki dışında dolaylı yoldan gerçekleşen dış ticareti destekleyen gelirleri;

- Direk sigorta işlemleri sonucunda yurt dışından elde edilen gelirler ve giderler,
- İthalat ve ihracat konulu nakliyat sigortası giderleri,
- Diğer sigorta gelir ve giderleridir (Güneş, 1997: 49).

İhracata dayalı sanayileşmenin dünyada yaygınlaşması yolundaki stratejilerle birlikte, taşımacılıkta uluslararası boyutta önem kazanarak ithalat ve ihracatın en emniyetli olması gereken unsuru haline gelmiştir; böylece taşımacılık ile ev ihracat kredileri için olan sigortalar ekonomide ticaret hacmini genişleten kalemler arasına girmiştir (Güvel, 2004: 32).

Sigortanın ekonomik büyüme üzerinde etkileri sigorta arzı ve talebi incelenerek ele alınmalıdır:

1.8.1. Sigorta Arzı

Bir ürünün imal edilmesi için bazı üretim kaynaklarının ve bu kaynakların istekleri karşılayacak ürün haline dönüştürülmeyi sağlayacak üretim tekniklerinin kullanılması gerekir. Sigorta hizmetinin üretiminde kullanılan en önemli kaynaklar ise insan ve sermayedir.

Sigortacılık sektöründe nitelikli eleman sayısı yüksektir, insanlardaki algı sektör bazında çalışanların eğitim seviyelerinin yüksek olmadığına dair olsa da bu algı yanlıştır. Sermaye de üretim teknolojisi de sektörde kısıtlı olmadığı için; genel olarak sigorta hizmetini kısıtlayan bir faktör bulunmamaktadır, arzın artması da talebi tamamen karşılayacak esnekliğe sahiptir. Arz artışı maliyet artışına sebep olmadan gerçekleşebileceğinden sektörün büyümesi için arz yönünden sınırlama yoktur (Ecer ve Zaim, 1997: 23).

Sigorta şirketleri bölgesel olarak arz fiyatlarını belirlerken göreceli davranabilir, örneğin bir yerde ki yangın çıkma oranı diğer bölgelere göre çok düşükse bu istatistiksel bilgiden yararlanarak sigorta şirketi bu bilgiyi dikkate alarak ve bunun üzerine masraf ve karını ekleyerek fiyat belirler (Balta, 1997: 64).

1.8.1.1. Sigorta Arzını Etkileyen Faktörler

- Sigorta Primi: Sigorta fiyatları yükseldikçe, teknik karda yükselir; bu doğrudan ilişkiden ötürü sigorta arzı daha fazla gerçekleşir. Teknik karların yükselmesinden ötürü; piyasaya yeni sigorta şirketleri girecektir ve bunun sonucu sigorta arz talep dengesinin sağlanması için sigorta fiyatları düşecek, teknik karlar azalacak ve sonuç olarak sigorta arzı azalacaktır (Balta, 1997: 65).

- Diğer Mal ve Hizmetlerin Fiyatları: Çoğunlukla; orta ve uzun vadede diğer mal ve hizmet fiyatlarının yükselmesi durumunda, kaynaklar yüksek fiyatlı mal ve hizmetlerin üretimine tahsis edilirken sigortacılıkta bu uygulama yoktur. Sigortanın ikame mal ve hizmetlerinin fiyatı arttığı zaman, bunlara talep azalır fakat sigortaya olan talep artar. Artan talep neticesinde sigorta primleri ve sigorta arzı artar (Balta, 1997: 65).

- Risk ve Sigortalanan Kıymetin Kayıp İhtimali: Riski yüksek işlerde fiyatın yüksekliği arzı azaltır; çünkü sigortalanan ekonomik değerin riski ne kadar yüksek olursa sigortanın karı da bir o kadar ayırdığı karşılıklardan dolayı azalır (Balta, 1997: 65).
- Üretim Faktörlerinin Fiyatı: Sigortacılıkta fiyatın belirlenmesinde en sık kullanılan yöntem, maliyet ve fiyatlandırmadır. Hasar istatistikleri ve sonuçları, sigorta şirketlerinin genel giderleri, komisyon payı ve kar payına göre; sigorta şirketleri fiyatları belirlemektedir (Ataman, 2003: 42).
- Teknoloji: Teknolojik ilerleme sigorta ürünün sunumlarını daha olanaklı hale getirdikçe fiyatları da ucuzlatarak sigorta arzını olumlu etkilemektedir (Hızlı, 2007: 45).
- Doğal Yapı: Herhangi bir doğal afet ihtimali olan, yakın ya da uzak geçmişte o doğal afetten dolayı sürekli risk halinde olan bölgelerin doğal yapısı sigorta arzını etkilemektedir. Türkiye de deprem kuşağında yer aldığı için ülke genelinde deprem sigortası arzı fazladır (Hızlı, 2007: 45).

1.8.2. Sigorta Talebi

Sigortacılık statik değil dinamik bir hizmettir. Çünkü sigorta şirketleri sigortalanan kanuni açıdan uygun olan risklerin oluşmasına sebep olan zararlarını teminat altına alarak maddi varlıkların kaybını önlemektedir. Mali sorumlulukların karşılanmasını temin etmek ve hayat sigortalarında vefat durumunda sigortalının ailesine veya lehtarına, hayatta kalma halinde ise sigortalıya güvence ve koruma sağlamayı gerçekleştirmek amaçlı, artan ve değişen piyasa ihtiyaçlarına uygun yeni ürünler geliştirerek, bu ürünleri tanıtıp pazarlayarak ve hasar halinde tazminat ödeyerek kendilerinden beklenen hizmet sunum fonksiyonlarını yerine getirirler (Ataman, 2003: 41).

Zamanı belli olmayan bir dönemde yaşanabilecek bir maliyeti; zamanı belli olan belirlenmiş bir primle ikame ediyor olmasının sağladığı fayda vardır (Ataman, 2003: 43). Olası fayda için birey riskten kaçınmak ya da ortadan kaldırmak amacıyla sigorta ücreti ödemeyi kendisi talep etmektedir (Balta, 1997: 58). Talebi arttırmak için talebi arttıran faktörler arttırıldığı takdirde; sigorta sektörünün büyümesi ve yaygınlaşması daha artacaktır (Ecer ve Zaim, 1997: 23).

1.8.2.1. Sigorta Talebini Etkileyen Faktörler

- Sigorta Fiyatı: Herhangi bir malın fiyatı arttıkça daha az talep edilir, bu durum sigorta için de geçerlidir. Kişi bu durumda sigortadan sağladığı yarar ve riskten kaçınma derecesine bakarak karar verir; çünkü riskten kaçınmak isteyen bir kişi zarar beklentisini aşan makul bir primi, bilinmeyen olası bir zarara tercih eder. Prim arttıkça talep edilen miktar azalır, buna paralel olarak bir kişi ne kadar fazla sigorta yaptırırsa güvenliği de daha fazla artar fakat her ilave satın alma kişinin marjinal faydasını düşürür.

Düşük prim seviyesinde maliyet çok fazla olmayacağı için ilave fayda; fiyat için yeterli olacaktır. Düşük prim daha fazla satın alma seçeneği olan gelir etkisini ve daha az risk satın alma ve sigortaya daha fazla dayanma olan ikame etkisi talebi arttırır (Balta, 1997: 59).

- Diğer Mal ve Hizmetlerin Fiyatları: Herhangi bir ikame malın fiyatı artarsa ona olan talepte artar, yani bir malın talebiyle onun ikame mallarının arasındaki ilişki pozitifdir. Risk oluşumunu önlemenin fiyatındaki azalma olması, daha fazla risk önleme aracı alınmasına sebep olacaktır, bu durum da sigorta talebini azaltacaktır. İkame mallarının fiyatlarındaki artış sigorta talebini de artırmaktadır (Balta, 1997: 60).

- Gelir: Kişinin geliri ve sigorta talebi arasında pozitif ilişki vardır. En önemli unsurlardan biri gelirdir; çünkü gelir arttıkça sigortaya olan talepte artar. Mal ve sorumluluk sigortaları pozitif ilişkinin kurulduğu en belirgin sigorta örnekleridir. Gelir düzeyi arttıkça tasarruf gücü artar, tasarruf arttıkça sigortaya talepte artar (Balta, 1997: 60).

- Eğitim Seviyesi: Eğitim seviyesi ve sigorta talebi pozitif ilişkilidir; sigorta bilinci geliştikçe, yanlış inanç anlayışını terk eden kişiler sisteme daha fazla güvenle ve olumlu şekilde yaklaşmaktadır (Hızlı, 2007: 47).

- Enflasyon Beklentisi: Enflasyonist beklentilerin birçok ürün ve hizmet alımında olumsuz etkisi olduğu gibi; sigorta talebinde de negatif etkisi vardır. Bu durumda alınan önlemlerden biri ve bilinçli şekilde yaklaşıldığında talep edilebilecek ürün; dövizde endeksli hayat sigortası poliçeleridir. Beklenen enflasyon; mal ve sorumluluk sigortaları açısından olumlu bir durumdadır; kişi sigortaya ödeyeceği yüksek ücretin

bir süre sonra enflasyon sebebiyle yüksek oranda değer kaybedeceğine inanırsa, mantığına uygun geleceğinden sigorta yaptırmayı düşünür (Balta, 1997: 61).

1.9. Dünya’da Sigorta

Sigortanın dünyada temelini eskilere dayandığı bilinmektedir; deniz ticareti ile başlayan ticaret esnasında korsanlar tarafından yapılacak yağmalar karşısında malların korunmasına yönelik alınan birtakım tedbirler neticesinde bu temelin atıldığı düşünülmektedir (İnel ve Çekici, 2013: 136). Neredeyse 4000 yıl önce hüküm süren Babil uygarlığında sigortacılığa yakın uygulamalara rastlanılmaktadır, örneğin tüccarlara borç veren tefecilerin, kervanların soyulma ve zarara uğrama ihtimaline önlem amaçlı tüccarlardan daha öncesinde riske karşılık belli bir para almaktaydılar ve sonrasında Babil Hükümdarı Hammurabi tarafından bu durum yasal hale getirilmiştir. Çıkarılan kanunda; zarara uğrayan kervanın zararlarının diğer kervanlarca paylaşılması istenilerek kara taşımacılığında risk paylaşımının ilk örneği olmuştur (Türkiye Sigorta Birliği, 2018).

Genel olarak sigortacılığın İtalya’da deniz ticaretinin ilerlemesiyle birlikte ekonomik gelişmelerinde katkısıyla 14.yy’da başladığı ve gelişme gösterdiği bilinmektedir. İtalya’da Cenova Limanından 23 Ekim 1347 tarihinde kalkan Santa Clara isimli gemiye ait olan yük; bir anlaşma ile korumaya alınarak tarihte ilk sigorta poliçesi olmuştur (Türkiye Sigorta Birliği, 2018). İtalya’daki bu sigorta işleminden etkilenen İngiltere’de bu tür uygulamalara geçmiştir ve ilk kez İngiltere sigorta işlemlerini yürütebilmek adına 1574 yılında bir sigorta şirketi kurmuş, İngiliz hukukunda ise sigortacılıkla ilgili ilk yasal düzenlemeyi 1601 yılında gerçekleştirmiştir (Çipil, 2008: 29 ve Taş, 2015: 133).

İngiltere’de artan deniz ticareti ile birlikte deniz sigortaları da artmıştır ve 17.yy’a kadar sigorta işini tüccarlar yaparken bu yüzyıldan sonra sigorta şirketleri kurulmaya başladı. Özellikle 17.yy’da İngiltere’de yaşanan büyük Londra yangını ile birlikte çok sayıda ev ve kilise yok olmuş ya da zarara uğramıştır, aynı zamanda birçok kişi de maddi zarar görmüştür. Konu yangın olmasından dolayı Londra’da öncelikli olarak uzmanlık alanı sadece yangın olan sigorta firmaları kurulmuştur. 17.yy’dan sonra dünya sigortacılığında lider olmaya başaran Londra’da; Edward Lloyd tarafından işletilen kahvehane yüklerini sigortalamak isteyen ve yüklerini teminat

altına almak isteyen tüccarların buluşma mekanı olmuştur. Tarihte ilk olan sigorta için bir araya gelen bu topluluk daha sonra Llyod's topluluğu adını almış ve daha sonra İngiltere Parlamentosu bu topluluk için 1871 yılında Llyod's Kanununu çıkarmıştır (Akbat, 2010: 43). Modern anlamda sigorta şirketleri 17.yy ve 19.yy. arası kurulma işlemini dünyada ilk kez bu yüzyıllar arası gerçekleştirmiştir (Taş, 2015: 133).

Türkiye Sigortalar Birliği'nin resmi sitesinde yayımlanan istatistiklerdeki dünya verileri dünyanın en önemli reasürans şirketlerinden biri olan Swiss Re tarafından yayınlanmaktadır.

En güncel rapor 2017 yılına aittir. 2017 raporunda; bir önceki yıla göre sigorta primleri reel olarak %1,5 artarak 4.891 milyar Dolar artarak; hayat sigortaları %0,5, hayat dışında ise %2,8 artmıştır. Hayat ve hayat dışı sigortanın prim üretimindeki büyüme 2017 yılında; 2016 yılına göre daha az gerçekleşti. Özellikle gelişmiş ülkelerde hayat sigortası primleri azalma gösterirken; gelişmekte olan ülkelerde artış yaşandığı gözlemlenmektedir (Swiss Re, 2018).

Türkiye; 2017 yılında 12 milyar 54 milyon Dolarlık toplam prim  rimi ile dünyada 39. sırada yer alırken, 2016 yılında 36. sırada yer almaktadır. Hayat ve hayat dışı sigorta primlerine göre ayırım yapıldığında ise; hayat sigortalarında 1 milyar 855 milyon Dolarlık üretimle 45. sırada, hayat dışında ise 10 milyar 200 milyon Dolarlık primle 25. sıradadır. 2016'daki dünyada toplam prim  rimi 4.7 trilyon Dolar olup, 2017'de daha düşük oranda bir artışla 4.9 trilyon Dolara ulaşmıştır, bu rakamların büyük çoğunluğu yüzdesel olarak gelişmiş ülkelerden elde edilmiştir ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça düşük bir yüzdede devam etmektedir. 2017 yılında bir önceki yıla göre sigorta prim  rimi %1,5 artmıştır. Gelişmiş ülkelerde hayat sigortacılığında yıllar itibariyle azalmalar başlayarak 2017 yılında ise %2,7 küçülme görüldü, gelişmiş ülkelerde ise büyüme %1,9 oranında yaşanmıştır (Swiss Re, 2018). 2017 yılında, 2016 yılına göre reasürans işlerinden oluşan yurt dışı portföyün prim  rimi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde %15,7 artarak 267,6 milyon TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 1.3. Yurt Dışı Primin Branş Bazında Dağılımı

BRANŞLAR	ORAN (%)
Yangın	53
Nakliyat	9
Mühendislik	8
Ferdi Kaza	6
Kara Araçları	6
Tarım	6
Kara Araçları Sorumluluk	5
Genel Sorumluluk	3
Diğer	3
Hayat	1
Toplam	100

(Faaliyet Raporu, 2017)

2017 yılı verilerine bakıldığında yurt dışı iler portföyü toplam prim içerisinde %24,6'lık paya sahip olarak 19,1 milyon TL kar elde etmiştir.

Tablo 1.4. 2010-2017 Dünya’da Prim Üretimi ve Kişi Başı Sigorta Primi

Yıllar	Dünya’da Prim Üretimi (Milyon Dolar)	Dünya’da Kişi Başı Sigorta Primi (Dolar)
2010	4.101.658	600
2011	4.595.123	661
2012	4.612.514	656
2013	4.840.841	652
2014	4.778.248	662
2015	4.553.785	660
2016	4.815.000	658
2017	4.891.000	650

(Türkiye Sigorta Birliği, 2018)

Dünya’da sigorta prim üretimine bakıldığında 2010-2017 verileri ile ağırlıklı olarak arttığı görülmektedir. Kişi başına sigorta prim üretimi yıllar arasında %10’un altında artışla devam etmiştir. 2017 yılında kişi başı 650 Dolar olan sigorta prim üretiminin; 353 Doları hayat sigortalarından, 297 Doları ise hayat dışı primlerden oluşmaktadır.

1.10. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ve Sigorta

Paris te 14 Aralık 1960 yılında Konvansiyon yürürlüğe girmiş ve 30 Eylül 1961 yılında kurulmuştur. Organisation For Economic Co-Operation and Development (OECD) olarak İngilizce açılımı olan örgüt “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü” veya “İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı” olarak bilinen uluslararası ekonomi ile bağlantılı bir örgüttür.

1.10.1. OECD Ülkeleri ve Örgütün Amacı

İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Örgütünün Üye Ülkeleri:

-Türkiye (OECD'nin kurucu üyelerinden biridir)	-İsviçre
-ABD	-İtalya
-Almanya	-İzlanda
-Avustralya	-Japonya
-Avusturya	-Kanada
-Belçika	-Kore
-Çek Cumhuriyeti	-Lüksemburg
-Danimarka	-Macaristan
-Estonya	-Meksika
-Finlandiya	-Norveç
-Fransa	-Polonya
-Hollanda	-Portekiz
-İngiltere	-Slovakya
-İrlanda	-Slovenya
-İspanya	-Şili
-İsrail	-Yeni Zelanda
-İsveç	-Yunanistan

olmak üzere 34 üyesi vardır.

OECD ülkeleri arasında demokratik yapılar ve piyasa ekonomisi bilinci oluşmuş olan ülkeler; küreselleşmenin ekonomik, sosyal ve yönetsel sorunları çözmek üzere birlikte çalıştıkları örgüttür. Örgütün amaçları;

- Yoksullukla mücadele etmek ve ekonomik büyüme, mali istikrar, teknoloji, yenilik alanlarında iş birliği sağlayarak hükümete yardımcı olmak,
- Bu gelişmelere paralel olarak çevrenin korunması arasında denge sağlayabilmek,
- Sosyal eşitlik ilkesini benimseyerek herkes için iş imkanı yaratabilecek bir yönetim sistemini sürdürebilmek,
- Karşılaşılan sorunlara çözüm üretebilmek ve bu sorunların sebeplerine karşılık hükümetlere tavsiyelerde bulunabilmektir.

Türkiye’de serbest piyasa ekonomisi bulunmaktadır, ekonomide öncü olan özel sektörken düzenleyici rolü olan ise kamu sektörüdür. Dış ticaret politikası liberaldir. Son yıllarda yapılan özelleştirme ağırlıklı reformlarla birlikte ekonomik kurumların alt yapısı da güçlenmiş ve uluslararası piyasalarda olası dalgalanma ihtimaline karşılık ekonomi daha güçlü hale gelmiştir. Sermaye piyasalarının modern çağda daha bütünleşmesi adına bürokratik engeller asgari ölçülere düşürülmüştür (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018).

Türkiye’nin dış ticaret verilerine bakılarak ülke ekonomisi ile ilgili bilgiler verilmektedir. İthalat, ihracattan daha fazla artıyorsa ülkenin, ithalata olan bağımlılığı da artar. Türkiye için; ithalata olan bağımlılık artma eğilimi göstermektedir.

Tablo 1.5. Türkiye’nin Dış Ticaret Verileri (Milyar Dolar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	113,9	134,9	152,6	151,8	157,6	143,9	142,6	157,9	168,1
İthalat	185,5	240,8	236,5	251,7	242,1	207,2	198,6	234,2	233,0
Hacim	299,4	375,7	389,1	403,5	399,7	351,1	341,2	391,1	401,0

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2018)

Türkiye’de 2018 yılında, 2017 yılına göre ihracat artış ve ithalat azalış göstermiştir. İhracat bir önceki yıla göre %7,1 artarak, ithalatta büyük bir değişme görülmemiştir. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise %67’den %72’ye çıkmıştır. Türkiye’de ithalat hacmi; ihracattan daha yüksek rakamlarda gerçekleşmektedir. Son yıllarda ihracatın arttığı görülmektedir.

1.10.2. OECD Ülkeleri ve Sigorta İlişkisi

Türkiye’nin jeopolitik konumunun da olumlu etkisinden ötürü ve vergi sisteminin iyileştirilmiş olması, kar transferlerinin de desteklenmesi ile birlikte Türkiye dünyanın önemli yatırım merkezlerinden biri olmuştur. Yabancı sermayenin ağırlığı; otomotiv, petrol dağıtımı, çimento, sigortada görülmektedir.

OECD ülkeleri arasında Türkiye özelleştirme sürecini hızla tamamlayan ve yüksek getiri elde eden ülkelerin başında gelmektedir. Türkiye’de 1986-2003 yılları arasında yaklaşık 8 milyar Dolar, 2003-2017 yılları arasında yaklaşık 61 milyar Dolar özelleştirme uygulaması gerçekleşmiştir (Habertürk, 2018).

1.10.2.1. Dünya’da Sigorta Sektörünün Yeri

2017 verilerinde 40 ülkenin sigortasından direkt prim üretiminde reel artış gösteren 21 ülke OECD ülkelerinden oluşmaktadır. Türkiye Sigorta Birliği’nin en güncel verisi 2017 yılına aittir.

Tablo 1.6. Seçilen OECD Ülkeleri Prim Üretimi (2017)

	2017 PRİM TUTARLARI (MİLYON DOLAR)	REEL BÜYÜME ORANI (%)
İspanya	69.7	12,1
Meksika	26.5	10.4
Şili	12.8	9.1
İzlanda	0.6	7.5
Macaristan	3.4	5.3
Kanada	83.5	2.9
Fransa	313.5	2.4
Estonya	0.9	2.0
Slovenya	2.2	1.5
İsrail	17.4	0.8
Polonya	16.4	0.4
Slovakya	2.2	0.1
ABD	672.9	-0.1
Hollanda	37.0	-0.2
Norveç	20.4	-1.1
Yunanistan	4.2	-1.1
Danimarka	37.5	-1.3
Almanya	310.4	-1.9
İsviçre	57.3	-2.8
Avusturya	20.4	-3.8
Lüksemburg	24.2	-4.0
Çekya	6.2	-4.5
Letonya	0.7	-6.0
Avustralya	72.3	-8.3
İtalya	150.3	-9.2
Portekiz	11.3	-15.3
Finlandiya	10.1	-16.8

Tablo 1.7. OECD Dışı seçilen Asya ve Avrupa Ülkeleri

	2017 PRİM TUTARLARI (MİLYON DOLAR)	REEL BÜYÜME ORANI (%)
Litvanya	0.8	21.5
Rusya	22.5	9.4
Malezya	15.1	2.6

Tablo 1.8. OECD Dışı Seçilen Latin Amerika Ülkeleri

	2017 PRİM TUTARLARI (MİLYON DOLAR)	REEL BÜYÜME (%)
Kosta Rika	1.3	16.0
Nikaragua	0.2	9.1
Dominik Cumhuriyeti	0.8	5.4
Kolombiya	8.9	4.9
Brezilya	66.4	4.8
Guatemala	0.9	1.5
Bolivya	0.5	0.0
Panama	1.4	-0.6
Peru	3.5	-7.2
Ekvator	2.1	-8.8

(OECD Küresel Sigorta İstatistikleri, 2018)

En yüksek prim artışı %21.5 ile Litvanya’da gerçekleşmiştir. Onu %16 ile Kosta Rika, %12.1 ile İspanya ve %10,4 ile Meksika takip etmektedir. Üç Latin Amerika ülkesinin içinde olduğu altı ülkede gözlenen reel büyüme oranı %5’in üzerindedir.

27 OECD ülkesinden 15’inde ve OECD üyesi olmayan 10 Latin Amerika ülkesinin 4’ünde sabit fiyatlar incelendiğinde yerel sigortacının prim üretiminde 2016 yılına göre 2017 yılında azalış gerçekleşmiştir. ABD’de brüt primler 2017 yılında hayat dışı sigortalarda %3 oranında artış sergilerken, hayat sigortalarında aynı oranda düşüş yaşanmıştır. Direkt brüt primlerde ABD için reel değişim -%0,1’dir ve toplam prim hacmi 2,836 milyar ABD Dolarıdır.

Tablo 1.9. Seçilen OECD Ülkelerine Ödenen Hasar

	Ödenen Hasar (Milyar Dolar)	Reel Büyüme Oranı(%)
İzlanda	0.4	22.7
Kanada	31.5	15.8
Estonya	0.2	10.7
Meksika	11.9	10.5
Finlandiya	7.9	6.5
İsrail	15.3	6.4
Şili	6.8	5.4
ABD	1.541,6	3.9
Polonya	9.1	2.7
İsviçre	46.1	2.3
Fransa	190.9	1.3
Hollanda	40.9	0.6
Slovakya	1.3	0.6
Almanya	82.6	0.5
Avustralya	60.2	0.2
Norveç	9.9	-0.8
Slovenya	1.4	-1.8
Lüksemburg	15.0	-1.8
Macaristan	1.9	-2.0
Danimarka	23.6	-2.0
Portekiz	13.3	-3.6
Çek Cumhuriyeti	3.4	-6.8
Letonya	0.2	-8.2
İspanya	47.7	-9.6
İtalya	91.5	-9.6

(Türkiye Sigorta Birliği, 2018)

Tablo 1.10. OECD Dışı Seçilen Asya ve Avrupa ile Latin Amerika Ülkeleri

OECD Dışı Seçilen Asya ve Avrupa Ülkeleri	Ödenen Hasar (Milyar Dolar)	Reel Büyüme Oranı (%)
Litvanya	0.3	18.9
Malezya	6.8	5.2
Rusya	7.5	-5.9
OECD Dışı Seçilen Latin Amerika Ülkeleri	Ödenen Hasar (Milyar Dolar)	Reel Büyüme Oranı (%)
Ekvator	1.1	37.4
Nikaragua	0.1	31.3
Bolivya	0.3	27.7
Kolombiya	3.9	11.4
Peru	1.6	5.7
Kosta Rika	0.7	3.4
Panama	0.4	1.4
Brezilya	13.2	-5.7
Guatemala	0.4	-16.9

(OECD Küresel Sigorta İstatistikleri,2018)

OECD ülkelerinden tabloda 1.9. ve 1.10.'daki verilere bakıldığında toplam 37 ülkenin 24'ünde faaliyet gösteren yerel sigorta şirketlerinin hasar ödemeleri artış göstermektedir. Bu artışı yaşayan ülkelerin 15'i OECD ülkeleridir. OECD ülkeleri arasında en yüksek artış %22.7 ile İzlanda ardında %15.8 ile Kanada'da gerçekleşmiştir. OECD dışı ülkeler arasında en yüksek hasar ödemesi artışında ilk sırayı %37.4 ile Ekvator, 2. sırayı ise %31.3 ile Nikaragua takip etmektedir. Yıllan yıla hasar primlerinin artmalarındaki sebepleri arasında doğal afetler etkin rol oynamaktadır. Doğal afetlerin gerçekleşmeden önce yapılan sigortalar ödenen hasar miktarını belirleyici rol oynayarak, gerçekleşen zararın tazminini karşılamakta ve reel büyüme oranını arttırmaktadır.

Tahvil ve bonolar ile ilgili ülkeler incelendiğinde 42 ülke içerisinde 22'sinde yerel sigorta şirketlerinin portföyünün yarısından fazlasını OECD ülkelerinin 14'ü oluşturmaktadır.

Aşağıdaki OECD ülkelerinin sırasıyla en fazla tahvil bono yatırımları en fazla olandan başlayarak sıralandığında bu şekilde sıralanmaktadır:

1- Meksika	15- İsviçre
2- İtalya	16- Letonya
3- İspanya	17- Norveç
4- Kanada	18- İsrail
5- ABD	19- Polonya
6- Slovakya	20- Macaristan
7- Belçika	21- Avusturya
8- Çek Cumhuriyeti	22- Hollanda
9- Yunanistan	23- Almanya
10- Fransa	24- Finlandiya
11- Şili	25- Avustralya
12- Portekiz	26- Danimarka
13- Slovenya	27- Lüksemburg
14- İzlanda	28- İrlanda

Seçilen Asya ve Avrupa lkeleri (OECD Dışı)

1-Malezya

2-Litvanya

3-Rusya

Seçilen Latin Amerika lkeleri (OECD Dışı)

1-Panama

2-Kosta Rika

3-Kolombiya

4-Peru

5-Bolivya

6-Dominik Cumhuriyeti

7-Guatemala

8-Arjantin

9-Nikaragua

10-Ekvator

11-Brezilya

2017 yılında birçok ülkede Kanada, Rusya, Bolivya, Brezilya, Peru hariç ortalama getiriler pozitif bir seyir göstermiştir. Kanada'da hayat sigortacıları -%0.8, Rusya'da hayat sigortacıları -%0.1 hayat dışı sigortacıları -%1, Bolivya'da hayat sigortacıları -%2 hayat dışı sigortacıları -%0.4, Brezilya'da hayat sigortacıları -%1.5 ve Peru'da hayat dışı sigortacıları -%1.6, kompozit sigortacıları -%0.2 ile negatif getiri sağlayarak yılı kapamışlardır. Hayat branşında faaliyet gösteren şirketlerden en yüksek getiriye getiren ise Dominik Cumhuriyeti olmuştur.

1.10.3. OECD lkeleri ve Emeklilik Fonları

OECD lkelerinin kurumsal yatırımcılarının toplam varlık büyüklüğü 2016 yılında 92.6 trilyon Dolar gerçekleşmiştir, bunun 34.9 trilyon Doları yatırım fonlarından, 26.1 Doları sigorta şirketlerinden, 24.7 trilyon Doları emeklilik fonlarından, 5.1 trilyon Dolar ise kamu emeklilik rezerv fonlarından oluşmuştur. Emeklilik fonları %26.7 ile aldığı paydan ötürü yıllık ortalama büyüme oranında diğer kurumsal yatırımcılar arasında en yüksek performansı elde etmiştir (Türkiye Sigorta Birliği, 2019).

Tablo 1.11. Hayat ve Hayat Dışı Olarak Sigortaların OECD Ülkelerindeki Pazar Payı (2008-2017)

%	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Avusturalya	1.4	1.4	1.6	1.8	1.8	1.8	2.0	1.6	1.4	1.4
Avusturya	0.6					0.5	0.5	0.4	0.4	0.4
Belçika	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.8	0.8	0.6	0.6	0.6
Kanada	2.5	1.8	2.0	2.0	2.1	2.0	1.9	1.7		
Şili		0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.3
Çekya	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1
Danimarka	0.7			0.7	0.7	0.7	4.6	0.7	0.7	0.7
Estonya		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Finlandiya	0.2	0.2	0.3	0.2	0.2	0.3	0.3	0.2	0.2	0.2
Fransa	6.1	7.1	6.9	6.3	5.5	5.7	5.9	5.2	6.1	6.2
Almanya	5.7	5.8	5.6	5.5	6.5	6.9	6.8	6.1	5.7	6.1
Yunanistan	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Macaristan	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
İzlanda	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
İrlanda	1.9	1.1	1.0	1.0	1.0	0.9	1.1	1.0	1.1	0.9
İsrail	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
İtalya	3.2	3.9	3.9	3.4	3.0	3.3	3.9	3.4	3.0	3.0
Japonya	9.4	11.1	11.5	12.3	9.9	7.3	7.1	6.4	8.5	7.7
Kore	2.3	2.3	2.8	3.0	3.5	3.5	3.8	3.8	3.6	
Litvanya		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Lüksemburg	0.4	0.5	0.6	0.4	0.5	0.5	0.6	0.4	0.4	0.5
Meksika	0.4	0.4	0.5	0.5	0.5	0.6	0.6	0.5	0.5	0.5
Hollanda	1.6	1.6	1.2	1.3	1.1	1.1	1.0	0.8	1.5	1.6
Yeni Zelanda	0.1	0.1	0.1		0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Norveç	0.5	0.2	0.5	0.5	0.6	0.5	0.5	0.4	0.4	0.4
Polonya	0.5	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3
Portekiz	0.5	0.5	0.5	0.3	0.3	0.3	0.4	0.3	0.2	0.3
Slovakya	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1		0.1
Slovenya	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1
İspanya	2.0	2.0	1.8	1.9	1.6	1.6	1.5	1.4	1.4	1.5
İsveç	0.7	0.6	0.6	0.6	0.5	0.6	1.0	0.8	0.8	0.9
İsviçre	1.3	1.3	1.4	1.5	1.5	1.5	1.5	1.5	1.3	1.3
Türkiye	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
İngiltere	10.0	8.0	7.5	7.4	7.9	7.0	7.4	7.0	7.9	7.8
ABD	44.9	47.6	47.1	46.7	48.7	47.0	49.1	54.2	52.8	56.1
OECD	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(OECD Küresel Sigorta İstatistikleri, 2018)

Tablo 1.11. incelendiğinde pazar payı en fazla olan ülke Amerika'dır. Yıllar arasındaki yüzdesel ortalama büyük farklılıklar göstermemektedir. Dünyada sigortası en fazla pazar payına sahip olan ülke ABD olmakla birlikte dünya üretiminin yaklaşık olarak yarısına sahiptir.

OECD Pension Market verilerine göre Emeklilik fonlarının ekonomi içindeki büyüklüğü (2017) yılına ait sıralama aşağıdaki şekildedir (%GSYH):

- 1- Hollanda (%159,3)
- 2- İzlanda (%146,8)
- 3- İsviçre (%120,3)
- 4- Avustralya (%110,0)
- 5- İngiltere (%84,4)
- 6- ABD (%83,0)
- 7- Kanada (%76,2)
- 8- Şili (%68,3)
- 9- İrlanda (%58,1)
- 10- İsrail (%54,9)
- 11- Finlandiya (%51,0)
- 12- Danimarka (%48,6)
- 13- Japonya (%30,2)
- 14- Yeni Zelanda (%20,0)
- 15- Meksika (%15,7)
- 16- Estonya (%11,3)
- 17- Slovak Cumhuriyeti (%10,6)
- 18- Portekiz (%10,1)
- 19- İspanya (%9,5)
- 20- İsveç (%9,3)
- 21- Norveç (%8,8)
- 22- Polonya (%8,8)
- 23- Çekya (%8,0)
- 24- Kore (%7,3)
- 25- Almanya (%6,7)
- 26- İtalya (%6,7)
- 27- Avusturya (%5,8)
- 28- Belçika (%5,6)
- 29- Türkiye (%5,5)
- 30- Slovenya (%4,2)

- 31- Macaristan (%4,1)
- 32- Lüksemburg (%3,29)
- 33- Yunanistan (%0,6)
- 34- Fransa (%0,5)

Veriler incelendiğinde OECD ülkelerindeki özel emeklilik fonları, kamu emeklilik fonları, yatırım fonları ve sigorta şirketlerinin toplam varlık tutarı aynı yıl içindeki OECD ülkelerinin milli gelir toplamının yaklaşık iki katıdır.

İlk 5 sırada ekonomi içindeki büyüklüğü ile Hollanda, İzlanda, İsviçre, Avustralya ve İngiltere varken; Türkiye %5.5 ile 29. sırada yer almaktadır. Türk Sigortacılık sektörü; OECD Ülkeleri içinde gerilerde yer almaktadır. OECD üyesi olmayan Brezilya, Güney Afrika gibi gelişmekte olan ekonomilerde bazı büyük özel emeklilik fonları ve kamu emeklilik fonlarına ülkelerinde yer vermektedirler.

1.11. Avrupa Birliği ve Sigorta

Avrupa Birliği; AB kısaltmasıyla bilinerek asıl amacı demokratik Avrupa ülkelerindeki vatandaşların hayatını iyileştirmek ve bu şekilde daha iyi bir dünyada yaşam adına katkıda bulunmaya çalışan bir kurumdur. AB aynı zamanda ticari bir güç niteliğini taşıyan ve tek para birimi olarak Avro'yu kullanarak; sermaye, mal ve hizmetlerin serbest şekilde hareket edebildiği sınırsız bir pazar meydana getirmiştir. (Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, 2018)

1.11.1. AB Tarihçesi

2. Dünya Savaşının ardından zarar gören Avrupa devletleri olası savaş ve sorunları önleyebilmek adına, aynı zamanda Avrupa kıtasında barışı, kalkınmayı ve refahı sağlayabilmek için bir araya gelerek birliğin temelini atmışlardır. İlk öncelik ise bu amaçlar doğrultusunda Almanya, Belçika, İtalya, Fransa, Hollanda ve Lüksemburg; savaşın ana hammaddeleri olan çelik ve kömürün denetimini 1951 yılında imzalanan Paris Anlaşması ile birlikte Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)'na devretmişlerdir. AKÇT'nin göstermiş olduğu başarıların hemen ardından sınırlı endüstrilerden ekonominin tüm sektörlerini kapsayabilmesi için 1957 Roma Anlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur; 1967 yılında ise AKÇT, AAET, AET kurumları birleştirilerek Avrupa Parlamentosu ile birlikte tek komisyon ve tek Bakanlar

Konseyi oluşturulmuştur. AB'nin yapısı, işleyişi, üye sayıları 1986 Tek Avrupa Senedi, 1992 Avrupa Birliği'nin Maastricht Antlaşması, 1997 Amsterdam Anlaşması, 2000 yılında Nice Anlaşması ile değişiklikler olmuştur (T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, 2018).

1.11.2. AB Amaç ve Alanları

Avrupa Birliği; kendisine üye olan ülkelerin; ekonomik, ticari, kültürel ve sosyal faaliyetlerinin geliştirilerek, standartların iyileştirilmesini ve üyeler arasında ilişkilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu doğrultuda bu alanlarda politikalar belirleyip geliştirmektedirler:

1- Adalet ve İçişleri	15- İnsan Hakları
2- Balıkçılık	16- İnsani Yardım
3- Bilgi Toplumu ve Medya	17- Kamu Sağlığı
4- Bilim ve Araştırma	18- KOBİ'ler
5- Bölgesel Politika	19- Kurumsal Politika
6- Çevre	20- Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası
7- Eğitim ve Kültür	21- Rekabet
8- Ekonomik ve Parasal Politika	22- Sanayi Politikası
9- Enerji	23- Sosyal Politika ve İstihdam
10- Gümrük Birliği	24- Şirketler Hukuku
11- Genişleme	25- Tarım
12- Gıda Güvenliği	26- Taşımacılık Politikası
13- İç Pazar	27- Ticaret Politikası
14- Vergilendirme	28- Tüketici Politikası

1.11.3. Avrupa Birliği ve Sigorta

AB'nin; finansal hizmetler alanındaki önceliklerinden biri sigorta sektöründe "Tek Pazar" olabilmek ve bunu hukuki dayanaklara ise AT Anlaşmaları ile dayandırmak olmuştur.

Anlaşmanın 43. Maddesi ve 48. Maddesi yerleşme hakkına ilişkindir. Bir üye devlet vatandaşı olan serbest meslek sahibi olan kişileri veya merkezleri, o üye devlette bulunan şirketler:

- Diğer üye devletlerde ekonomik faaliyete başlayıp bu tip faaliyetler yürütebilirler.
- O ülke vatandaşları için belirlenen koşullardan farklı koşullara tabi olamazlar.
- Sürekli olarak ikamet etme hakkına sahiptirler.

Anlaşmanın 49. ve 55. Maddesi hizmet sunumuna ilişkindir. Bir üye devlet vatandaşı olan serbest meslek sahibi kişiler veya merkezleri, o üye devlette bulunan şirketler:

- Diğer üye devletlerden hizmet alabilirler.

- O ülke vatandaşları için belirlenen koşullardan farklı koşullara tabi olamazlar.

Avrupa Birliği Tek Sigorta Piyasası'nın kurulmasıyla amaçlanan asıl konu; şirketlerin rekabet edebilirliğini artırarak tüketicinin daha iyi ürünlere erişimini sağlayabilecek olanakları sunarak sigortacı ve müşteri arasında güven oluşturabilmektir. Avrupa Birliği Tek Sigorta Piyasası gelişim süreci 1961 yılında ulusal hukuk kurallarının bütünleşmesi amacıyla hizmetlerin serbest dolaşımına ilişkin genel programın kabulüyle başlamıştır. Bu sürece Fransa ve Almanya gibi kıta ülkelerinin benimsediği “Kontinental Model”; devletin rolünün ön planda olduğu, garanti fonu, yükümlülük karşılama yeterliliği, asgari sermaye, prim tarifeleri, sigorta poliçeleri dahil pek çok konunun devlet iznine bağlı olduğu model ile İngiltere ve Hollanda gibi denizcilik kültürü gelişmiş ülkelerin benimsediği model olan “Anglo-Sakson Model”dir. Bu modelde devlet müdahalesi yokken iki model arasında liberal tutuma yakın olan Anglo Sakson; Avrupa Komisyonu benimsemiş ve sigorta faaliyetleri üzerindeki kısıtlayıcı denetim uygulamalarının sona ermesi için yasal düzenlemeler getirmişlerdir. Benimsenen bu model ile birlikte sigorta sektörü üzerindeki devlet tekellerinin kalkması, başka üye devletlerde hizmet sunmak isteyen şirketlerin yeniden lisans alma gerekliliğinin zorunlu olmaktan çıkarılması ve sigorta kuruluşlarının yan kuruluşları için yeniden lisans gerekliliğinin ortadan kalkması için çalışmıştır (Atalay, 2004: 28).

Avrupa Birliği Tek Sigorta Piyasası içerisinde Avrupa Birliği üyesi 25 ülke ile Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) içerisinde yer alan 3 ülke bulunmaktadır. Bu ülkelerin sigorta sektörlerine ilişkin bilgilerin en günceli 2016 yılına aittir:

Tablo 1.12. AB Üyesi Ülkelerin Sigorta İlişkisi (2016)

Ülke	Nüfus	Sigorta Şirketi Sayısı	Çalışan Sayısı	Toplam Prim Gelirleri (Milyon Euro)
Avusturya	8.2 milyon	72	26.106	15.295
Belçika	10.4 milyon	181	24.141	33.829
Kıbrıs Rum Yönetimi	0.7 milyon	33	1.700	588
Çekya	10.2 milyon	45	14.119	3.887
Almanya	82.5 milyon	670	233.300	157.800
Danimarka	5.4 milyon	210	10.800	16.744
Estonya	1.4 milyon	13	1.458	189
İspanya	43.0 milyon	320	48.000	48.687
Finlandiya	5.2 milyon	65	11.600	14.302
Fransa	62.3 milyon	470	138.00	174.920
Birleşik Krallık	60.0 milyon	1.170	207.000	220.876
Yunanistan	11.0 milyon	99	9.500	3.923
Macaristan	10.1 milyon	28	29.988	2.767
İrlanda	4.1 milyon	220	15.000	12.970
İtalya	58.5 milyon	239	39.136	109.901
Litvanya	3.4 milyon	25	6.500	302
Lüksemburg	0.5 milyon	95	2.678	11.464
Letonya	2.3 milyon	17	3.100	229
Malta	0.4 milyon	21	1.090	247
Hollanda	16.3 milyon	300	47.500	49.690
Polonya	38.2 milyon	74	28.500	7.764
Portekiz	10.5 milyon	70	11.800	13.431
İsveç	9.0 milyon	415	19.000	22.261
Slovenya	2.0 milyon	21	5.750	1.640
Slovakya	5.4 milyon	26	6.484	1.366

Tablo 1.13. AEA İçerisinde Yer Alan Ülkeler

İzlanda	0.3 milyon	11	600	317
Lihtenştayn	0.03 milyon	30	-	2.713
Norveç	4.6 milyon	116	8.700	11.344

(Insurance Europe, 2018)

Almanya AB üye ülkeleri arasında en fazla nüfusa sahip olan ülkelerin başında bulunurken, sigorta şirketi sayısı en fazla Birleşik Krallık’a aittir. Sektördeki çalışan sayısı en fazla Almanya iken, toplam prim gelirleri en fazla olan AB ülkesi Birleşik Krallık’tır.

Tek Sigorta Piyasası'nı düzenleyen mevzuat başlıkları:

- 1-Hayat Sigortası
- 2- Muhasebe
- 3- Hayat Dışı Sigorta
- 4- Motorlu Taşıtlar
- 5- Tasfiye ve Yeniden Yapılanma
- 6- Reasürans
- 7- Sigorta Grupları (Ek Denetim)
- 8- Sigorta Aracıları
- 9- Sigorta Komitesi
- 10- Finansal Şirket Grupları
- 11- Uluslararası Anlaşmalar
- 12- İstatistikler
- 13- Yükümlülük Karşılama Yeterliliği
- 14- E-ticaret (Türkiye Sigorta Birliği, 2018).

AB ilerleme raporları 2005 yılından beri her yıl Türkiye Sigorta Birliği tarafından yayınlanmaktadır. Bu rapor içerisinde Türk Sigorta ve bireysel emeklilik sektörlerine ilişkin gelişmeler ve karşılaşılan sorunlar bulunmaktadır. 2018 AB raporunda; Türkiye'nin siyasi, ekonomik kriterlere uyumluluğu ve üyeliğe ilişkin gereklilikleri yerine getirebilme yeterliliği ile ekonomiye sigorta ve bireysel emeklilik sektörleri dahil olmakla beraber finansal gelişmeler değerlendirilerek; mali hizmetler sektöründe Türkiye'nin iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Ekonomik kriterler başlığı altında "Bankaların, sektörün toplam varlıkları içindeki %87'lik paylarını koruyarak mali sektördeki hakimiyetini sürdürmüş olduğu, göreceli olarak içinde bireysel emekliliğin de dahil olduğu ve %5 civarında kaldığı 2018 ilerleme raporunda açıklanmıştır (AB İlerleme Raporu, 2018).

İlerleme raporunda;

- AB'nin belirlemiş olduğu kuralların asıl amacı; bankacılık, sigorta ve bireysel emeklilik, yatırım hizmetleri ve menkul kıymet piyasaları dahil olmak üzere finansal kuruluşların arasındaki adil rekabetin ve istikrarın sağlanmasıdır. Bu kurallar; bu kurumların yetkilendirilmesi, faaliyeti ve denetimine ilişkin detayları kapsar.

- Türkiye finansal hizmetler alanında ilerlemeler yaşamaktadır. Bankacılık Düzenleme Kurumunun sermaye yeterliliğine ilişkin yeni uygulama yönetmeliklerini kabul etmesi ve sermaye piyasalarını düzenleme otoritelerini ortaklıktan çıkarmalarının düzenlenmesi ile ilerlemeler kaydetmiştir. Denetleme kurumlarının bağımsızlığı bankacılık sektöründeki kararların siyasi olarak yönlendirdiği algısından ötürü; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu başta olmak üzere denetleme kurumlarına olan güven yeniden kazandırılmalıdır.
- Hazine Müsteşarlığı'nın acente kurma ve yeni şube açmasına ilişkin kuralları arttıran sigorta acentelerine ilişkin yönetmeliklerin geliştirilmesinin olumlu katkısıyla sigorta ve bireysel emeklilik alanında ilerlemeler yaşanmaktadır (Türkiye Sigorta Birliği, 2018).

Avrupa Sigorta Piyasası ile ilgili verilerde; toplam AB'de sigorta sektöründe 950.000 üzerinde çalışanı vardır ve sektörde 10.200 milyar Avro üzerinde yatırım yapılmıştır (Insurance Europa, 2019).

1.12. Türkiye'de Sigorta

Türkiye'de sigortacılık faaliyetleri batıya ve dünyaya nazaran daha geç ve daha yavaş bir gelişme göstermiştir. Bu durumda Osmanlı devletinin sigortayı dini esaslara aykırı olarak ve haram olarak görmesinin de katkıları var. Fransız ihtilali sonrası 3 Kasım 1839'da Tanzimat-ı Hayriye'den sonra Osmanlı'da sigortacılık özel bir sözleşme olarak kabul edilmiştir. Sigortanın gereklilikten ötürü doğmasına bir örnek Londra'dan sonra 1870 yılında İstanbul Beyoğlu'nda meydana geldikten sonra sigorta talebi artmış ve buna paralel olarak bu talepleri karşılamak amacıyla yabancı sigorta şirketi sayıları da artmıştır (Ererdi, 1998: 31).

1908 ve 1914 yıllarında ki yasal düzenlemelerle sigorta şirketlerinin denetimi kontrol altına alınmaya başlanmış ve sigorta şirketlerinin vergi vermeleri ve teminat göstermesi yasal zorunluluk haline getirilmiştir. Bunun akabinde sigortacılık faaliyetleri için bulunan bazı yabancı ve yerli firmalar ortaklık kurmuştur (Akday, 2010: 45).

Türkiye'de Cumhuriyet ilanına kadar sigorta şirketlerinin isimleri Türkçe fakat sermayeleri yabancıdır, yapılan kanun düzenlemelerinin ardından yabancı şirketler ve Türk şirketlerini ortak olmaya teşvik edici nitelikte olmuştur (Temur, 2007: 63).

Cumhuriyet ilanından sonra Türkiye’de yerli sigorta şirketleri kurulmuştur, kurulan bu firmaların işlerini düzen içinde yürütmeleri ve reasürans faaliyetlerini sistem içinde yapabilmeleri adına kanun düzenlenmesi yoluna gidilmiştir. Bunlardan biri 1924 yılında çıkarılan sigorta şirketlerinin Türkçeyi yazışma dili olarak kullanma zorunluluğu olup, Fransızca ve İngilizce yazışma durumuna son verilmiştir. İlk kurulduğunda adı Sigorta Kulübü iken sonra Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliği (TSRSB) olarak ismi değiştirilmiş ve dünyada ilk reasürans tekli ünvanına sahip Milli Reasürans 1929 yılında faaliyete geçmiştir. Milli Reasürans’ın kurulması Türkiye’de bulunan yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin toplayarak sahip olduğu primlerin yarısını buraya devretme zorunluluğu getirmiştir (Elbeyli, 2001: 18). Şirketlerin yabancı sermaye desteği ve bilgileri ile birlikte sigorta şirketlerinin yapısı daha hızlı modernleşmeye ayak uydurmaktadır. Modern şirketler; geleneksel şirketlerden farklı olarak ortak amaçları ürün ve hizmet üretimini arttırmakken; modern şirketler bilgi ve birikimi dahil ederek bunu yapmaktadırlar (Şamiloğlu, 2006: 79).

Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte sigorta sektörü 3 dönem olarak incelenebilir (Çipil, 2003: 62);

- 1- Düzenleme Dönemi (1920-1960)
- 2- Durağan Dönem (1960-1980)
- 3- Değişim Dönemi (1980- Devam Ediyor)

Türkiye’de 22 yıllık yeni bir sigorta şirketi kurma yasağı 1988 tarihinde son bulmuştur, Dış Ticaret Müsteşarlığı kanuni yükümlülüklerini yerine getirme koşulu ile sigorta şirketlerinin kurulmasına izin vermiştir; nitekim bu tarih itibarıyla sigorta şirketlerinin sayısı artmıştır (Taşkın ve Şener, 2005: 996). 1990 yılından sonra sigorta primlerinde zorunlu sigortalar hariç serbest tarif uygulamasına geçilmiştir, 1994 yılında da Hazine Müsteşarlığı Teşkilat Kanunu ile Sigortacılık Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Kızıltan, 2011: 18).

Türkiye’de sigortacılık sektöründe gelişmeler son yıllarda daha çok artma eğilimi göstermektedir ve yabancı sermayenin payı %50’nin üzerindedir; sektörün büyümesi ve yabancı sermayenin artması paralel olarak ilerlemektedir (Ege ve Bayrakdaroglu, 2008: 379).

Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'nin resmi sitesinde güncel şirketler ve firma sayıları yenilenmektedir. Bu firmaların 63'ü sigorta ve 3'ü reasürans olmak üzere 66 şirket mevcuttur. İçlerinden bir tanesi aktif yeni sigorta ve reasürans sözleşmesi yapmıyor ve 61 sigorta şirketi ve 2 reasürans aktif faaliyette bulunmaktadır. Bunların 23'ü hayat ya da emeklilik, 40'ı ise hayat dışı şirketlerdir. Türkiye'de 3 reasürans şirketi bulunmasına rağmen bir tanesinin prim üretimi bulunmadığı için faaliyette olan şirket sayısı 2 tanedir (Türkiye Sigortalar Birliği, 2018).

1.12.1. Türkiye'de Sigortacılığın Güçlü ve Zayıf Yönleri

Türkiye'de sigortacılığın güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditleri aşağıdaki şekilde ele alınabilir:

1.12.1.1. Güçlü Yönleri

- Sigorta ile birlikte ülkenin ekonomik değerlerinin zarar gördüğü olumsuzlukları ve riskleri teminat altına alarak milli değerlerimiz korunmaktadır.
- Doğal afetler sonucu oluşmuş risklerin yaratmış olduğu olumsuzlukları, reasürans şirketleri ile yapılan anlaşmalarla birlikte ülke riski olmaktan çıkarmakta ve risk paylaşımı uluslararası dağıtılmaktadır.
- Reasürans anlaşmaları ile birlikte uluslararası sigorta teknikleri Türkiye'deki sigorta sektöründe uygulanarak, uluslararası standartlar yakalanabilmektedir.
- Sigorta sektörü; uluslararası niteliğinden ve insan gücü kalitesinin yüksek olmasından ötürü Avrupa Birliği normlarına en kolay uyum sağlayacak yapıdadır.
- Sigorta ile birlikte azaltılan risklerden ötürü toplumun kuşku ve korkuları da azalmaktadır.
- Sektörün sağlamış olduğu istihdamdan dolayı sosyal refaha katkı ve sermaye piyasasına önemli bir fon yaratılmaktadır.
- Uluslararası şirketler tarafından dikkat çeken sektör olmasından dolayı yabancı yatırımların gücü de artmaktadır (Yıldırım ve Başar, 2013: 61).
- Sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin çoğunda yabancı sermaye bulunmaktadır, ülkelerinde ki sigorta ve bireysel emeklilik geçmişi tecrübelerini Türkiye'ye aktarmak için gerekli altyapıyı da sağlamış olurlar.

- Sigorta sistemi ile birlikte bireyler tasarruflarını arttırmaktadırlar ve gelecekteki risklerini düşürürler, kıymetli maden fonları ve diğer fonların kurulumuna da imkan tanıyarak daha önemli hale gelmektedir (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012: 170).

1.12.1.2. Zayıf Yönleri

- Sektörün ülke genelinde yaygınlaşması daha hızlı olmalıdır ki istenilen büyüme ve dolayısıyla refaha ulaşılabilsin.
- Gerek vergi uygulamaları gerekse sektör için tamamlanamayan yasal altyapı sektör aleyhine sonuçlar vermektedir.
- Sigortalılarının hedeflenen sigortalı sayısına ulaşmama sebeplerinden en belirgin; denetim eksikliğidir.
- Sektör; müşteri-pazarlama odaklı yapıda olmamasından dolayı sadece belirli ürünler pazarlanmakta ve taleplere yeterli cevap verebilecek ürün ve hizmetler geliştirilmemektedir.
- Türkiye’de sunulan sigorta faaliyetlerinin hizmet kalitesi gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında farklar bulunmaktadır.
- Sosyal fayda değeri yüksek olan bir sektör olmasına rağmen sanat, spor ve diğer aktivitelerde etkin olarak tanıtımı yapılmamaktadır.
- Ülke içerisinde yeterince sigorta bilincinin yerleşmemesi nedeniyle bireysel emeklilik sisteminin büyüklüğü de oldukça düşük düzeydedir; bunun sebepleri arasında ülke içerisinde düşük milli gelirin olması ve dönemsel olarak yaşanan finansal krizler, sistemin tam olarak gelişmesine büyük bir engel oluşturmaktadır.
- Belirlenen risk analizleri gerçeğe uygun olmamasından dolayı belirlenen fiyatlarda gerçekçi düzeyde olmamaktadır (Sezal, 2017: 1161).

1.12.1.3. Fırsatlar

- Avrupa Birliği ile olan ilişkilerden dolayı iyileştirme faaliyetleri bulunmaktadır.
- Sigorta şirketleri birleşmeye giderek pazar payları artmaktadır.
- Yerli şirketlerin birleşmesi dışında yabancı şirketlerde birleştiğinden, yabancı sermayenin sektöre katkısı artmaktadır.
- Sektörde artan rekabetten ötürü sigorta şirketlerinin hizmet kalitesi de artmaktadır.
- Sektör tam anlamıyla büyük bir gelişme göstermediğinden gelişme potansiyeli oldukça iyi bir fırsat sunmaktadır.

- Sigorta sistemi ile emeklilik portföyü büyüdükçe, kalkınmanın hızlanması ile birlikte işsizlik önlenabilmektedir (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012: 172).

1.12.1.4. Tehditler

- Yabancı sermayeli şirketlerin ölçek ekonomisini ellerinde bulundurması sebebiyle yerli sigorta şirketlerinin sektör dışı bırakılma ihtimali söz konusudur.
- Sağlık ve emeklilik sigortaları; ülkenin sosyal güvenlik sistemiyle henüz bir uyum yakalayamamıştır.
- Sigorta ile ilgili verilen eğitimlerde yetersizlik sorununu hallettikten sonra sigorta bilincinin yaygınlaştırılmasına ağırlık verilmelidir.
- Birçok yerde olduğu gibi Türkiye’de de bir sorun yaşandıktan sonra önlem alınması yoluna gidilmektedir. Bunun yerine tüketici bilinci oluşturulduğu takdirde yaşanacak problem öncesi önlem alınabilecektir (Karaköy, 2015: 146).
- Genel olarak sistem uzun vadeye yönelmektedir; bu durumda da uzun vadeli menkul kıymetlerde değerlendirilen emeklilik fonları, kısa vadeye odaklandığı zamanlar bu işlevden uzaklaşmaktadırlar.
- Yönetim gideri kesintisi emeklilik şirketlerinin gelir kaynaklarından biridir ve yaklaşık olarak bu oran %8’dir, yönetim gider kesintisi ve diğer masraflar (giriş aidatı ve fon işletim gideri) gibi kalemlerin hükümet tarafından sınırlandırılması ve düşürülmesi; emeklilik şirketlerinin finansal durumunu sıkıntıya düşürebilir (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012: 171).

1.13. Sigorta ve Gelişmiş Ülkeler İlişkisi

Gelişmişlik düzeyi ve sigortacılık sektörü birbirlerine doğru orantılı büyümekle beraber, aynı zamanda gelişmiş ülkelerde önemli bir fon kaynağı oluşturmaktadır. Bu ise sigortacılığın ekonomiye katkısı olduğunu belirtir (Turgutlu, Kök ve Kasman, 2004: 3).

Gelişmiş ülkelerde tasarrufların toplanıp ekonomi ile ilişkilendirilmesi işlemi genel olarak bankalar tarafından yürütülmektedir, iç ve dış piyasada karşılaşılan sorunlara karşı tam olarak alınamayan önlemlerden ötürü finansal krizler yaşanmaktadır (Oksay, 2004: 63). Gelişmiş ülkeler içerisinde ABD; GSYH sıralamasında dünyanın en büyük ekonomisine sahiptir, 2018 yılında 19 trilyon 37 milyar Dolar büyüklüğündeki ekonomisiyle 1. sırada yer alırken ardından Çin; ise 12 trilyon 24

milyar Dolarla 2.sırada, Japonya ise 4trilyon 873 milyar Dolar ile 3.sırada bulunmaktadır. Gelişmiş Avrupa ülkelerine bakıldığında ise Almanya 3.677 trilyon Dolar, İngiltere 2.8 trilyon Dolar, Fransa ise 1.7 trilyon Dolar ile 3. sırada bulunurken, Türkiye 851 milyar Dolar ile 18.sırada yer almaktadır.

1.13.1. Gelişmiş Ülkelerde Yatırım ve Tasarruf

Gelişmiş ülkelerden dünyanın en büyük ekonomisine sahip olan Amerika; aynı zamanda dünyanın en büyük sigortacılık sektörüne sahiptir. Dünya üzerindeki sigortacılık priminin yaklaşık olarak %27'si Amerika'da üretilmektedir. 2017 verilerine göre dünya da üretilen 4.6 trilyon Dolarlık üretimin 1.2 trilyon Doları Amerika'da üretilmiştir. Burada gelişen sigortacılık etmenlerinin arasında; gerek terör saldırıları gerek kasırgalardan dolayı büyük oranda ekonomik hasarla karşı karşıya kalabilmesidir. Amerika için hayat ve hayat dışı sigorta artış ya da düşüş eğilimine bakıldığında ise 2014 öncesine kadar ekonominin toparlanmamasından ötürü hayat sigortalarında yıldan yıla artış yerine düşüş yaşandığı gözlenmiştir, yıl içerisinde yapılan hayat sigortalarının ertesi yıl içerisinde tekrarlanmaması ve yüksek meblağlarda oluşu bunu düşüş olarak rakamlara yansıtmaktadır; fakat ekonomik açıdan yaşanan toparlanma ve gelişen istikrar ile birlikte son yıllarda Amerika'da sigortacılıkla ilgili yatırım ve tasarruflar artış göstermektedir. Bu artışla birlikte hayat sigortalarında şirketlerin tazmin etmekle yükümlü olduğu meblağlar artmakta ve şirketlerin zarar etme yolunda alabilecekleri önlemler arasında o iş kollarını bırakıyor olması gözlemleniyor. Hayat dışı sigortalarda ise durum biraz daha farklı; ticari sigortalar sürekli artış eğiliminde, zayıf ekonomi ile karşılaşılan yerde çözülebilecek sorunlardan sonra daha iyi hale getirilebilir (Sigortacı Gazetesi, 2017).

1.13.2. Tasarruf ve Ekonomik Büyüme İlişkisi

Tasarruf; ekonomide gelirin harcanmayan bölümü olarak nitelendirilirken, yatırım ise tasarrufun ileride gelir getirme ihtimali olan üretim giderleri için harcanan kısmıdır, ekonomide gelirin tüketilmeyen bölümünü oluşturan yurtiçi tasarruflar; böylece yatırımların ve ekonomik büyümenin finansmanına katkıda bulunurlar (Yalçinkaya ve Hüseyini, 2010: 344). Sermaye akışları dışa açık olan ülke ekonomilerinde; yurtiçi yatırımlar ve yurtiçi tasarrufların toplam rakamına bakıldığında eşitlik ortadan kalkmaktadır; böylece yurt içi yatırımlar, yurt içi

tasarruflarla eş değerde olmayıp, yurt içi tasarrufların altında ya da üstünde kalmaktadır (Yükseler, 2013: 4).

Tasarruflar üzerine vurgu yapan çalışmalardan biri Friedman'ın "Sürekli Gelir Hipotezi"nde; sürekli gelir; bireylerin dönem içerisinde kazanmaya devam edeceğine inandığı gelirdir. Bu hipotezde; rasyonel karar alan bireylerin; gelecekte gelirlerinin düşeceklerine inandıkları için bugünkü tasarruflarını arttırmaları savunulmaktadır (Campell, 1987: 1255 ve Gupta, 1997: 469-471).

Bireyler gelirlerinde azalma bekliyorlarsa tasarruflarını arttırırlar, gelirlerinde artma beklediklerinde ise tasarruflarını azaltırlar. Mevcut durumdaki büyüme oranı; gelecekteki büyüme hızını arttıracığına dair beklentiler varsa tasarruf oranı düşecektir. İnsanlarda büyüme hızının artması beklentisi; bireylerin gelirinde artış olacağı düşüncesini oluşturmaktadır. Dış ticaret hadleri bir ülkenin aleyhine değişip ve bu durum geçici olarak algılandığı takdirde, tasarruflar tüketime oranla daralır; fakat kalıcı olarak algılandığı zaman tüketim tasarruflardan daha çok etkilenecektir (Yaraşır ve Yılmaz, 2014: 141).

Reel faiz oranlarının tasarrufları arttıracığına inanılsa da her zaman bu durumla karşılaşmamaktadır. Faizlerin gelir ve ikame etkilerine göre sonuç değişebilmektedir; reel faizlerdeki artış tüketimi azaltarak sonraki dönemde elde edilebilecek faiz ve anaparanın bugünkü değerini arttırabilir. İkame etkisi söz konusu olduğunda ise, tasarruflarda artış yaşanacaktır. Gelir etkisinde ise alacaklı bireyler için reel faizlerin artışı daha yüksek faiz geliri elde etmekle sonuçlanacak ve böylece harcamalarda artacaktır. Harcamaların artması ile birlikte borçlular daha fazla faiz ödemek zorunda kalacaklar ve tekrar harcamalar azalacaktır. Sonuç olarak; reel faizlerin artmasının tüketim harcamaları ile ilişkisi alacaklılar için belirsiz, borçlular için negatif olma eğilimindedir (Rijckeghem ve Üçer, 2009: 15-17).

Friedman'dan sonraki tasarrufla ilgili 2. hipotez "Yaşam Döngüsü Hipotezi"dir. Bu hipotezde; servete ve tasarruflara daha fazla önem verilir ve uzun dönemli gelir dikkate alınacak kıstas olur. Yaşam döngüsü hipotezinde; fayda maksimizasyonu bulunmaktadır, böylece bireyin belli bir dönemdeki tasarrufu sadece o döneme ait elde etmiş olduğu gelirle ölçülmez, geçmişteki elde ettiği gelir ve gelecekte elde

edeceği gelire de bağlıdır, böylece birey hayatı boyunca tüketimden elde edeceği faydayı elinden geldiğince maksimize etmeye çalışacaktır (Modigliani, 1986: 300).

Yaşam döngüsü hipotezinin asıl konusu; insanlar tüketimlerini bekledikleri yaşam sürelerine göre ayarlar ve daha düşük gelire sahip oldukları gençlik ve emeklilik dönemlerinde negatif tasarruflarda bulunurken, üretkenliklerinin arttıkları dönemlerde ise pozitif tasarruflarda bulunurlar. Aktif olanla birlikte aktif olmayan nüfusta dikkate alındığında toplam tasarruflar yaş faktöründen de ötürü düşük düzeyde gerçekleşmektedir (Edwards, 1996: 21).

Ekonomik büyüme ile ilgi çalışmalarda yüksek oranda tasarruf ve yatırımı olan ülkelerin büyüme eğilimleri daha fazladır (Levine ve Renelt, 1992: 15). Yatırım yapmak isteyen ülkeler kaynaklarını dış kaynaktan karşılama yoluna gidiyorlarsa kendi tasarruflarıyla karşılayamadıklarındandır ve bu da dış kaynaklara başvurma ve bağlanma haline gelmeye sebep olur (Dineri ve Taş, 2017: 3).

Tasarrufun ekonomik kalkınmadaki gücünden ötürü ekonomik kalkınmanın amaçlarından biri tasarrufu teşvik etmek ve bu şekilde tasarruf oranlarını arttırmaktır. Bu durumda öncelikli olan konular ise yatırımları arttıracak teknolojik yeniliklere, insana dayalı sermayeye ve dış ticaret politikalarına bağlı hamlelere öncelik verip savunmaktır (Barış ve Uzak, 2015: 63).

Sigorta şirketleri ve sermaye piyasasının önemli bir potansiyeli vardır; sigorta sektöründeki toplam yurtiçi tasarruflar içindeki payına bakıldığında, sigorta şirketlerinin yarattığı direkt primlerin yurtiçi tasarruflar içindeki payı artma eğilimi göstermektedir (Kahya, 1999: 25). Türkiye ekonomisinin önemli sorunlarından biri ise tasarruf açığının düşürülmesi maksadıyla Bireysel Emeklilik Sistemini daha da büyümesi için aksaklıkların giderilmesidir (İlhan, 2016: 157).

Tasarruf ve ekonomik büyüme ile ilgili çalışmalara bakıldığında literatürde çalışmalar bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak çalışmalarda Granger nedensellik analizi kullanılarak yapılan çalışmalarda büyümeden tasarrufa doğru ilişki, tasarruftan büyümeye doğru ilişki ve büyüme ile tasarruf arasında çift yönlü ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür özeti bu şekildedir:

Tablo 1.14. Tasarruf ve Ekonomik Büyüme ile İlgili Yapılan Akademik Çalışmalar

Yazar	Yıl	Örneklem	Dönem	Yöntem	Sonuç
Caroll&Weill	1994	Çok ülkeli	1960-1987	Granger	B>T
Gavin	1997	Çok ülkeli	1970-1993	Regresyon	B>T
Sinha	1998	Tek ülke	1960-1996	Granger	B>T
Cardenas&Andreas	1998	Tek ülke	1925-1994	Granger	T>B
Anoura&Ahmad	2001	Çok ülkeli	1960-1997	Granger	T>B
Agrawal	2001	Çok ülkeli	1960-1997	Granger	B>T
Alguacil	2004	Tek ülke	1970-1999	Granger	T>B
Aghion&Howitt	2005	Çok ülkeli	1960-2000	Granger	T>B
Mohan	2006	Çok ülkeli	1960-2001	Granger	B>T
Ekinci&Gül	2007	Tek ülke	1960-2004	Granger	B>T
Yentürk	2009	Tek ülke	1989-2003	Granger	B>T
Agraval&Sahoo	2009	Tek ülke	1975-2004	Granger	B<>T
Chaturvedi	2009	Çok ülkeli	1989-2003	Regresyon	B<>T
Singh	2010	Tek ülke	1950-2002	ARDL	B<>T
Abu Al Foul	2010	Tek ülke	1961-2007	ARDL	B<>T
Thag&Chua	2012	Tek ülke	1971-2008	Granger	B<>T
Gülmez&Yardımcıoğlu	2013	Çok ülkeli	1994-2011	Panel	B<>T
Zeren&Akbaş	2013	Tek ülke	1961-2012	Panel	B<>T
Er	2014	Tek ülke	2003-2012	ARDL	T>B
Bayar	2014	Çok ülkeli	1982-2012	Panel	B<>T
Kaya&Efe	2015	Çok ülkeli	1980-2012	Panel	T>B
Sekansti&Kalebe	2015	Tek ülke	1970-2012	ARDL	B>T

B>T: Büyümeden tasarrufa doğru ilişki

T>B: Tasarruftan büyümeye doğru ilişki

B<>T: Çift yönlü ilişki

1.13.3. Tasarruf Eğilimini Etkileyen Faktörler

Atalet: Diğer faktörleri kontrol ettikten sonra tasarruf oranları seri ilişkilidir. Ataleti ölçmek için regresyon modelindeki bağımlı değişken olan tasarruf oranının bir dönem gecikmeli değeri tasarrufların belirleyicisi olabilir, bu durum tasarruf oranlarını etkileyen kısa dönemden daha çok uzun dönem etkileri olduğunu gösterir (Özcan ve Günay, 2012: 6).

Hükümet politikaları: Hükümetin politikalarında özellikle maliyet politikalarında tasarrufların önemi bir hayli büyüktür. Yaşam süresi modelinde kamu tasarruflarındaki düşüş; hem tüketimin arttığını gösterir hem de vergi yükünü nesilden nesile aktararak tasarruf eğilimlerini azalttığı sonucunu çıkartır. Artan kamu tasarrufları ile birlikte ulusal tasarruflarda paralel olarak artış göstermektedir (Dayal ve Thimann, 1997: 19). Hükümetin sosyal güvenlik programları da yaşam döngüsü modeline göre tasarruflar üzerinde belirleyici etkinliğe sahiptir, bu modele göre

sosyal güvenlik sisteminden alınan yardımlar ve tasarruf arasında ters orantı vardır. Kısacası; alınan yardım arttıkça tasarruf azalmaktadır (Evans, 1983: 25).

Gelir ve Büyüme Değişkenleri: Yüksek büyüme oranları; tasarrufların artmasına neden olan etkenlerden biridir. Tasarruflar; büyümeyi, yatırımlar ve sermaye birikimi aracılığıyla etkiler, büyüme de tasarrufları; yatırımlar ve sermaye birikimi yoluyla etkiler. Büyüme ile tasarruflar arasında çift yönlü pozitif bir etkileşim vardır (Edwards, 1996: 21).

Finansal Değişkenler: Finansal değişkenlerin başında reel faiz gelmektedir; faiz oranında ki herhangi bir değişim ters yönde ikame ve gelir etkisine neden olur. Faiz oranlarının tasarruflar üzerindeki etkisi belirsizdir (Özcan ve Günay, 2012:7). Özel tasarruflar ve menkul değerler piyasa büyüklüğü arasında pozitif ilişki vardır (Levine ve Zervos, 1998: 37).

Demografik Değişkenler: Bireyler gençlik çağında negatif tasarrufa ve düşük düzeyde gelir elde edebilirken, verimli yıllarında pozitif tasarrufa, yaşlılık ve emeklilik yıllarında negatif tasarrufa sahiptir (Modigliani, 1970: 75).

Belirsizlik Değişkenleri: Makroekonomik belirsizlik daha çok enflasyon oranlarına bakılarak ölçülür enflasyonun tasarruflar üzerinde pozitif etkisi vardır, çünkü insanlar tasarruf ederek risklerden korunacaklarını düşünürler. Birçok gelişmiş ülkede enflasyonun tasarrufu arttırdığı görülür (Koskela ve Viren, 1985: 33)

Dış ticarete ilişkin değişkenler: Pozitif dış ticaret hadlerinin tasarruflar üzerindeki etkisi servetler ve gelirlerden dolayı artış göstermesine neden olur.

Sosyo-Ekonomik Değişkenler: Örneğin; yapılan bir çalışmada Amerika'da boşanma oranları arttığı 1970'li yıllarda kadınlar iş gücüne katılım yapmak durumunda kaldıklarında, büyük ölçüde kadınların eğitime yönelik yatırım yaptığı ve tasarruf oranlarında azalma olduğu gözlenmiştir (Brenner, Dagenais ve Montmarquette, 1994: 25).

Eğitim ve İş Durumu Değişkenleri: Eğitim düzeyi yüksek olan insanların; ücretli bir işte çalışma olasılıklarının yüksek olduğu ve eğitim seviyesi düşük olan insanlara göre daha düşük tasarruf oranına sahip olurlar. Eğitim düzeyi düşük insanlar ya

işveren ya da kendi hesaplarına çalışıyor gibi ele alındıklarında daha fazla tasarruf yapmaları gerekliliği vardır (Denizer, Wolf ve Ying, 2002: 68).

1.13.4. Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi

Ekonomik büyüme; ekonomide belirli dönem içerisinde üretilen mal ve hizmet miktarındaki artış olarak tanımlanır (Berber, 2011: 2). Cari işlemler hesabı ulusal tasarruflar ve yatırımlar arasındaki fark olarak tanımlansa da cari işlemler hesabı firmaların, hane halklarının dönemler arası tercihlerinin sonucudur (Terzi ve Saridoğan, 2007: 125).

Tablo 1.15. G-20 Ülkelerinde 2018 Yılına Ait Cari İşlemler (Milyon Dolar)

Ülke	2018
Arjantin	-759.100
Avusturya	-1.068.800
Brezilya	-79.530
Kanada	-1.034.300
Çin	23.300
Euro Bölgesinde	2.325.000
Fransa	-275.600
Almanya	2.140.000
Hindistan	-1.910.000
Endonezya	-884.610
İtalya	480.570
Japonya	75.722.000
Meksika	-508.150
Hollanda	2.048.480
Rusya	3.880.000
Suudi Arabistan	2.958.300
Singapur	2.340.020
Güney Afrika	-17.657.700
Güney Kore	506.340
İspanya	29.400
İsviçre	1.459.600
Türkiye	98.600
ABD	-12.481.700

(Ticaret Ekonomisi, 2019)

Tablo 1.15’de gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve cari işlemler arasında negatif bir ilişki vardır, aynı zamanda ithalata dayalı büyüme oranına sahip ülkelerde ekonomik gelişme cari işlemler açığında artışa sebep olmaktadır.

Dışa açık ekonomideki ülkelerin belli bir zaman içerisindeki tasarruf ve yatırım harcamaları arasındaki denge cari işlemler dengesidir. Cari açık; yurt içinde üretilen malların yurt dışına satılmasıyla kazanılan gelirin, yurt içinde satın alınan mallar için yapılan harcamadan daha az olmasıdır. Cari işlemler dengesi tüm ülkelerde önemli olmakla birlikte; Türkiye açısından da oldukça önemlidir.

Toplam tasarruf, toplam harcamalardan yüksek olduğu zaman cari açık kapanır, toplam tasarruflar toplam harcamalardan düşük olduğunda ise cari açık artmaktadır (Yurdakul ve Uçar, 2015: 102). Türkiye finans ve sigorta sektöründeki faaliyetlerin Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) içindeki değeri 84,3 milyar TL, payı da % 3.3 olarak belirlenerek; sigorta sektörü %21.1'lik oranla en hızlı büyüyen sektör olmayı başarmıştır. Türkiye Sigorta Birliği'nin açıklamasında sigorta sektörünün; GSYH'nin 35 katı, 95 trilyon TL sigorta güvencesi verilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2018).

Cari işlemler hesabı; ekonomiyi iyi bir şekilde analiz etmeye yardımcı olmaktadır. Cari işlemler hesabında ki fazlalık ya da açık ülkenin dünya ile ekonomik ilişkisini değerlendirir. Düşük cari açık oranları; ülkeleri ekonomik sıkıntıya, yüksek cari açık oranları ise ülke ekonomisini sürdürebilir bir duruma getirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK BÜYÜME VE MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLER

2.1. Enflasyon

Ülke içerisinde sermaye piyasasının geliştirilmesi tasarrufların arttırılması ile ilgili bir durumken yüksek enflasyon ortamında sermaye piyasasının gelişimi oldukça zordur (Albeni ve Demir, 2005: 4). Yüksek enflasyon dönemlerinde tasarrufların sermaye piyasası dışına hareketlilik göstermesi sermaye arzını azaltır. Sabit sermaye yatırımlarındaki azalma ise sermaye talebini azaltmaktadır (Canbaş ve Demir, 1988: 140). Enflasyon; para, talep ve fiyatlardan etkilenen hareketli, çok yönlü ve karmaşık bir kavramdır, bir ekonomideki para miktarının yine o ekonomideki mal ve hizmet miktarına oranla daha fazla artmasıyla ortaya çıkan sürekli artıştır (Çiftçi, 2015: 51).

Enflasyonun ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileme sebepleri:

- Enflasyonla birlikte ulusal para değeri kazanmaktadır ve böylece ihracata katkısı olumsuz olmaktadır,
- Enflasyonla birlikte finansal varlıkların değeri düşmekte ve yatırımlar için tasarruflar farklı alanlarda değerlendirilmektedir,
- Gelecekle ilgili olumsuz beklentilerle enflasyon sonucunda; yatırım ve büyüme de olumsuz etkilenmektedir (Chowdhury, 2002: 22).

2.1.1. Ortaya Çıkış Nedenlerine Göre Enflasyon Çeşitleri;

Talep Enflasyonu: Ekonomideki para arzı arttıkça tüketiminde artmasıyla oluşan enflasyon; talep enflasyonudur. İnsanların kazandıkları para arttıkça istekleri artmakta ve bu durumda piyasada üretilen malların fiyatlarının artmasına sebep olmaktadır.

Maliyet Enflasyonu: Firmaların daha fazla kar elde edebilmek için ya da mevcut karlarını koruyabilmek için ürettiklerin malın fiyatı ile yaptıkları oynama sonucu oluşan enflasyon maliyet enflasyonudur (Ayazlar, 2015: 15).

2.1.1.1. Fiyat Artış Hızına Göre Enflasyon Çeşitleri:

Ilımlı Enflasyon: Ülkelerde hakim olan tek haneli enflasyon çeşidi, ılımlı enflasyon grubuna dahil olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde %4'ün altında; az gelişmiş ve

gelişmekte olan ülkelerde ise %7'nin altındadır. Bazı iktisatçılar %10'a kadar olan enflasyonu ise ılımlı enflasyon olarak adlandırmaktadırlar (Parasız, 2006: 241).

Aşırı (Dört Nala) Enflasyon: Bir ülke ekonomisi için istenmeyen olumsuz bir durumdur. Aşırı enflasyonda; enflasyon iki ya da üç haneli rakamlara ulaşmakla birlikte %100'ü de geçebilmektedir. Bu enflasyonla ülkede dengeler bozularak pahalılık seviyesi yükselir ve bireyler kendilerini bu değer kaybına karşı korumaya alırlar. Yatırımlar düşer ve insanlar nakit parayı ülkelerinde değerlendirmek istemezler (Dinler, 2009: 456). Türkiye ekonomisinde en çok görülen enflasyon tipidir.

Hiper Enflasyon: Hiper enflasyon aylık %50 ve daha üzeri fiyat artışlarının olduğu ve özellikle de olağanüstü durumlarda karşılaşılan bir durumdur (Parasız, 1996: 188). Enflasyon belli bir mal ve hizmet fiyatı artmasıyla sınırlı bir tanım değildir, fiyatların genel düzeyinin sürekli artmasıdır. Aylık enflasyon oranının %1 olması, o ay içerisinde fiyatlar genel seviyesinin bir önceki aya göre %1 arttığını gösterirken; yıllık enflasyonun yüzde otuz olması ise, fiyatların bir önceki yıla göre ortalama %30 arttığını gösterir. Örneğin; 30 milyon TL'ye alınan bir mal bu yıl 39 milyon TL'ye alınabilir (TCMB, 2004: 3). Türkiye ekonomisinde özellikle de 1990'lı yıllar boyunca yaşanan yüksek enflasyonun zararları gerek ekonomik gerek sosyal anlamda olumsuzluklara yol açmış ve 2000'li yıllar itibariyle enflasyonu düşürmek amaçlı para politikaları uygulanmıştır (Oktar ve Dalyancı, 2011: 1).

Bir ekonomide toplam talebin toplam arzı aşmasıyla fiyatlar genel seviyesinde oluşan artışın önemli durumları;

- Enflasyon bütün malların fiyatındaki artışla ilgilidir; fiyatlar genel seviyesi ekonomideki bütün malların fiyatlarının genel ortalamasıdır, diğer malların fiyatları değişmediği halde sadece bir veya birkaç malın fiyatındaki yükselmeler enflasyona dahil olmaktadır.
- Bazı mal fiyatlarında görülen geçici fiyat artışları enflasyon tanımına dahil değildir, bu tanıma dahil olabilmesi için fiyat artışı sürekli olmalıdır.
- Enflasyon gerçekleştiği zaman toplam talep ve toplam arz arasında var olan denge zarar görmektedir, bu zararın sebebi toplam talebin toplam arzı aşması halinde ve toplam arzın toplam talebi aşması halinde gerçekleşebilir. Toplam arz sabitken toplam talebin artması talep şoku olarak adlandırılırken, toplam talep sabit olması

halinde toplam arzın azalması ise arz şokudur. Talep şoku ya da arz şoku yaşandığı durumlarda toplam talep ve toplam arz arasında denge bozulur ve daha yüksek bir fiyat seviyesinde denge tekrar sağlanmaya çalışılır, bu durum ekonominin enflasyonist bir sürece girdiğini gösterir (Aykırı, 2008: 38).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından Türkiye’deki aylık ve yıllık enflasyon verileri verilmektedir.

Tablo 2.1. 2014-2018 Yılları Arası Enflasyon

Yıllar	TÜFE	ÜFE
2014	8,85	10,25
2015	8,81	5,71
2016	8,53	9,94
2017	11,92	15,47
2018	16,33	21,36

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2018)

Tablo 2.1’de veriler incelendiğinde belirtilen yıllar arası enflasyon artış göstermektedir. Mal ve hizmetlerin fiyatlarının sürekli artıyor olması, ekonomik büyümeye olumsuz katkı sağlamaktadır. Çünkü enflasyonda fiyat artışları gerçekleştiği zaman birtakım mal ve hizmetlerin fiyatları ilk başta artış eğilimine girmese de bir süre sonra girecektir. Fiyat artışlarının sebepleri;

- Kamu kurum ve kuruluşlarının zarar etmesi,
- Devalüasyon yapılırken önlemler alınmaması,
- Yüksek faiz oranları,
- Toplam talebin toplam arzdan fazla olması,
- Tasarrufların yatırımlara oranla az olması,
- Yanlış uygulanan ekonomi politikaları,
- Yanlış fiyat politikalarıdır (Aydoğan, 2004: 92).

2.1.1.2. Enflasyon ve Sigorta İlişkisi

Enflasyon birçok sektörü olumsuz etkilediği gibi sigortacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü insanların enflasyondan ötürü sahip olduğu algı dolayısı ile sabit primli poliçelerden uzak durması sigortacılık sektörünü yavaşlatmaktadır. Enflasyonun yükselmesini kontrol altına almak insanların algısını değiştirir böylece katılım artarak ekonomiye de katkılar sağlanmış olur (Özüdoğru,

2017: 7). Enflasyon sigorta gelişimine engel olmakla birlikte sektörün gelişme politikasını da olumsuz etkilemektedir, özellikle de hayat dışı sigorta branşı daha olumsuz etkilenmektedir (Taşkın ve Şener, 2005: 1007). Yüksek enflasyon; insanlara paranın düşeceğine dair algı yaratmaktadır (Hussels, Ward ve Zurbruegg, 2005: 262).

Sigorta sektörünü etkileyen yabancı sermayede küreselleşmenin etkisiyle kendi ülkelerine çekmesinden ötürü ekonomik büyümlerde önemli bir faktördür (Karluk, 2004: 97). Yabancı sermayenin ülkeye gelmesinin ülkeye birçok katkısı var; sermaye birikimi sağlanacak, ek finansman kaynağı oluşacak, teknolojik transfer ve ülkelerin pazarlama kabiliyetlerinde gelişmeler gerçekleşecektir (Gözlemen, 2008: 1). Her ülke için aynı durum söz konusu değildir ve ülkelerin yapısındaki farklılıklardan ötürü yabancı sermayelerin niteliklerinde değişiklikler olacaktır (Aktürk ve Tüylüoğlu, 2006: 86).

Sigorta şirketleri; kendi bünyelerinde biriken primlerden oluşan fonları, ekonomiye ve ülke kalkınmasına katkıda bulunması amaçlı yatırımlara yöneltir; böylece hisse senedi, tahvil gibi değerler aracılığıyla sermaye piyasasının gelişmesine katkıda bulunur. Gelişmiş ülkelerdeki sigorta sektörünün fon yapısı büyük rakamlara ulaşmış durumda ve sigorta topluma güvence sağladığı için ülke bazında daha güvenilir bir hale gelen sigorta; halkın refah düzeyini de arttırmaktadır (Özüdoğru, 2017: 43).

2.2. GSYH

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH); bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içinde üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden olan değeridir. GSYH; sadece cari dönemdeki üretimi içerir ve daha önceden üretilen mal ve hizmet bu hesaplama dahil olmamaktadır.

2.2.1. GSYH Hesaplanması

GSYİH hesaplanırken dikkate alınan unsurlar;

- Nihai mal ve hizmetler,
- Belirlenen yıl içerisinde hesaplanan mal ve hizmetlerin, aynı sene içerisinde üretilmesi,
- Piyasada alım satıma uygun koşullara sahip olan mal ve hizmet üretimi gerekmektedir.

GSYİH hesaplanırken dahil edilmeyen unsurlar,

- Ara mamul, yarı mamül, ham madde,
- İkinci el mallar,
- Tahvil, senet, bono,
- Transfer ve faiz ödemeleri,
- Kayıt dışı ekonomi.

GSYİH 3 farklı şekilde hesaplanır;

1- Üretim (Katma Değer) Yöntemi: Firmaların; üretim aşamasında oluşturulan katma değerlerin toplamıdır. Katma değer; bir firma satışlarından üretim boyunca ödediği mal ve hizmet alımlarının düşürülmesiyle elde edilen firmanın net çıktısıdır.

2- Harcamalar Yöntemi: Harcamalar yönteminde üretilen tüm malların satın alındığı varsayımı ile üretim yöntemi ile GSYİH'ye eşit olmasıdır.

C = Tüketim Harcamaları

I = Yatırım Harcamaları

G = Kamu Harcamaları

$(X-M)$ = Net İhracat

$GSYİH = C + I + G + (X - M)$

3- Gelir Yöntemi: Üretim faktörlerinin elde ettiği gelirlerin toplamı Milli Gelir büyüklüğünü gösterir.

Ücret = w

Faiz = i

Rant = r

Kar = p

$GSYİH = \text{Milli Gelir} + (\text{Dolaylı Vergiler} + \text{Amortisman} - \text{Sübvansiyonlar})$

GSYİH hesaplanırken kullanılan üç yöntem aynı sonucu vermektedir.

GSYH hesaplanırken üretimin her aşamasında yapılan tüm katma değerler toplanır ve bu şekilde işlem yapılır;

GSYH: Tüketim + Yatırım + Devlet Harcamaları + (İhracat-İthalat)

Piyasa ekonomisine aktarılmayan bazı mal ve hizmet üretimleri GSYH içerisine dahil edilemez, para karşılığında yapılıyor olması gerekmektedir.

2.2.2. Dünya’da ve Türkiye’de GSYH

2018 verileri ile dünyadaki GSYH sıralaması sıralama ve büyüklükleri;

- 1- ABD (19,4 trilyon Dolar)
- 2- Çin (12 trilyon Dolar)
- 3- Japonya (4.8 trilyon Dolar)
- 4- Almanya (3.6 trilyon Dolar)
- 5- Birleşik Krallık (2.9 trilyon Dolar)
- 6- Fransa (2.6 trilyon Dolar)
- 7- Hindistan (2,5 trilyon Dolar)
- 8- Brezilya (2 trilyon Dolar)
- 9- İtalya (1 trilyon Dolar)
- 10- Kanada (1,6 trilyon Dolar) ; IMF verilerine göre GSYH’ye sahiptir.

Tablo 2.2. 2018 yılı GSYH 3. Çeyrek Sonuçları

Yıl	ÇEYREK	GSYH Cari Fiyatlarla (Milyon TL)	GSYH Cari Fiyatlarla (Milyon Dolar)	Gsyh Zincirlenmiş Hacim Endeksi (2009=100)	GSYH Değişim Oranı (%)
2016	1	563.891	191.396	140,1	4,8
2016	2	631.233	217.634	155,7	4,9
2016	3	666.176	225.232	161,8	-0,8
2016	4	747.226	228.482	173,4	4,2
2016	Yıllık	2.608.526	862.744	157,8	3,2
2017	1	650.190	176.110	147,7	5,4
2017	2	736.550	205.456	164,1	5,4
2017	3	828.936	235.029	180,1	11,3
2017	4	889.231	234.451	185,9	7,3
2017	Yıllık	3.104.907	851.046	169,5	7,4
2018	1	787.355	206.442	158,2	7,2
2018	2	884.490	204.412	172,7	5,3
2018	3	1.013.453	187.100	183,2	1,6

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2018)

Tablo 2.2.'de Türkiye; 2017 rakamlarıyla GSYH içerisinde 718 milyar Dolar ile 18.sırada bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinde Türkiye ekonomisi 2017 yılında %7,4'lük büyüme yaşamıştır; üretim yöntemine göre cari fiyatlarla GSYH bir önceki yıla göre %19 artarak 3.104.907 milyon TL olmuştur. 2017 GSYH içerisindeki faaliyetler incelendiği zaman tarım sektörünün katma değeri %4,7, sanayi sektörü %9,2, inşaat sektörü %8,9 ve ticaret, ulaştırma, konaklama, yiyecek hizmetinin dahil olduğu hizmet sektörünün katma değeri %10,7 artmıştır. Takvim etkisinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi, 2017 yılı sonunda 2016 sonuna göre %7,4 arttı ve mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi bir önceki yıla göre %1,8 arttı. Ekonomide reel gelir arttıkça bireylerin harcadıkları gelirleri de artma eğilimi gösterecektir, bireylerin gelirinin artması mal ve hizmetlere olan taleplerini arttırır dolayısıyla talep artışı yaşanır (Demir ve Albeni, 2005: 6).

2.2.3. GSMH

GSMH; bir dönemde bir ülke vatandaşlarının sahip oldukları üretim faktörleri kullanılarak üretilmiş bütün nihai mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları ile hesaplanarak belirlendiği bedeldir (Ekici, 2003: 5). Vatandaşlık olarak ayrımın yapılması GSMH'yi, GSYİH'den ayıran temel özelliğidir.

$GSMH = GSYİH + \text{Yurt Dışında Bulunan Vatandaşların Gelirleri} - \text{Yurt İçindeki Yabancıların Gelirleri}$.

GSMH hesaplanırken ön planda esas alınan üretim ve hizmetler;

- Tarım,
- Sanayi,
- İnşaat,
- Ticaret,
- Ulaştırma,
- Haberleşme,
- Mali Kuruluşlar,
- Konutlar,
- İthalat Vergisi
- Kamu ve Özel Sektördeki Hizmetlerin Toplamı.

Milli gelir hesaplarırken bazı eksiklikler vardır. Bazıları;

- Gelir dağılımındaki adaletsizlik,
- Kayıt dışı ekonomi,
- Döviz kurundaki değişmeler,
- Kişilerin bazı hizmetleri kendi tüketimi için üretmesi,
- Tarımcılıkta kendi tüketimleri için üretim yapılmasıdır.

Kişisel Gelir - Dolaysız Vergiler = Harcanabilir Gelir

Milli Gelir + Transfer Harcamaları + Sübvansiyonlar + Kamu Borçlanma Faizleri – Kurumlar Vergisi – Şirketlerin Dağıtılmayan Karları - Sosyal Kesintiler = Kişisel Gelir

Yurtiçi Hasıla + Net Faktör Geliri = Milli Gelir

Safi Yurtiçi Hasıla – Dolaylı Vergiler = Yurtiçi Hasıla

GSYH - Amortismanlar = Safi Yurtiçi Hasıla

2.2.4. GSYH ve Sigorta

Her yıl düzenli olarak T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Sigortacılık ve BES Faaliyet raporları yayınlanmaktadır. Türkiye’de sigortacılık sektörü gelişirken ona paralel olarak GSYH’de gelişme eğilimi göstermektedir. Ülkelerde kişi başına gelir arttıkça, insanlar o gelirden sigorta için ayırdıkları bütçeyi arttırmakta ve toplam prim üretimi ekonomideki büyümeden daha yüksek bir oranda artmaktadır. Örneğin; 2017 raporunda GSYH %7,8 artarken, sigortacılık sektöründe emeklilik yatırım fonları %27,78 artmıştır (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018). Türkiye’deki finansal sektörlerin aktif toplamı 3,66 trilyon TL olarak belirlenerek, bankacılık sektörü de %25,52 artış gösterdi. Bununla birlikte sigorta, reasürans ve emeklilik şirketlerinin aktifleri 152,3 milyar TL olarak, finansal piyasalar içinde %4,16 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörünün ardından sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörü finansal sektör içerisinde ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 2.3. Türk Finans Sektörü Bilanço Büyüklükleri

Milyar	2013	2014	2015	2016	2017	2017 %
Bankalar	1.732,4	1.994,2	2.357,0	2.595,4	3.257,84	89,06
Sigorta Şirketleri	64,3	81,0	98,4	122,2	152,3	4,16
Menkul Kıymet Yatırım Fonları	30,5	33,3	37,2	41,8	54,21	1,48
Finansal Kiralama Şirketleri	28,5	32,6	40,6	48,5	58,12	1,59
Faktöring Şirketleri	21,8	26,5	26,7	33,1	43,71	1,20
Tüketici Finansman Şirketleri	16,0	20,3	27,2	32,8	39,11	1,07
Aracı Kurumlar	14,0	15,1	15,3	21,2	23,06	0,63
Gayrimenkul Yatırım Ort.	18,7	22,0	21,3	25,0	26,92	0,74
Girişim Sermayesi Yatırım Ort.	1,2	1,5	1,3	1,1	2,59	0,07
Genel Toplam	1.927,4	2.226,6	2.625,0	2.921,0	3.657,9	100,00

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Tablo 2.3.'de Türk finans sektöründe bilanço büyüklüğü %89 ile bankalardır. Ardından %4,6 ile sigorta şirketleri gelmektedir. Sigorta şirketlerinin belirli bir prim karşılığında olası zararlarını üstlenmelerinde dolayı zarar görenlere toplam yıl içinde 15,9 milyar TL net tazminat ödemesi gerçekleşmiş; bunun 13,3 milyar TL'lik bölümü hayat dışı, 2,6 milyar TL'lik kısmı hayat sigortası aracılığıyla ödenmiştir.

Tablo 2.4. Prim Üretimi ve Teminat Tutarlarının Seyri

Milyon	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Hayat Dışı Prim Üretimi	20.832	22.711	27.296	35.450	39.712	47.700
Hayat Prim Üretimi	3.395	3.280	3.761	5.039	6.844	6.920
Hayat Dışı Pay	%85,99	87,38	87,89	87,55	87,30	85,29
Hayat Payı	%14,01	12,62	12,11	12,45	12,70	14,71
Hayat Dışı Teminat	62.334.348	75.961.929	85.389.071	89.115.156	106.268.467	-
Hayat Teminatı	485.712	564.914	670.804	746.487	918.264	-
Toplam Teminat	62.820.060	76.526.843	86.059.874	89.861.644	107.186.731	-

(Türkiye Sigorta Birliği, 2018)

Tablo 2.4’de 2018 yılında toplam sigorta prim üretimi 2017 yılına göre %20,2 artış göstererek 54,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu toplam prim üretiminin 6,9 milyar TL hayat sigortasından kalan 47,7 milyar TL hayat dışı branşlardan sağlanmıştır. Hayat sigortaları %20,2 büyüme gösterirken hayat dışındaki branş %1,1 büyümüştür. Sigorta sektörü bu 6 aylık dönemde reel olarak %27’nin üzerinde büyümüştür. 2018 yılının genel verilerine göre ise prim üretimi 2017 verilerine göre %17,4 artarak 54 milyar 656 milyon TL üretim gerçekleşmiştir. Hayat dışı sigortanın toplam üretim içerisindeki payı ve teminat tutarı hayat sigortalarından daha fazla ilerlemektedir.

Tablo 2.5. Toplam Prim, Teminat ve Birikim Tutarları ile GSYH

Milyon	2013	2014	2015	2016	2017
Prim Üretimi	24.227	25.991	31.056	40.488	46.556
Teminat Tutarı	62.820.060	76.526.843	86.059.874	89.861.644	107.186.731
Hayat Birikim Tutarı	2.498	2.340	2.331	2.372	2.396
BES Fon Tutarı	26.270	37.763	47.973	60.809	77.704
GSYH	1.809.713	2.044.466	2.337.530	2.590.517	3.104.907
Teminat/GSYH	3.471,27	3.743,12	3.681,66	3.468,87	3.452,17
Hayat Birikim Tutarı/ GSYH	0,14	0,11	0,10	0,09	0,08
BES Fon Tutarı/GSYH	1,45	1,85	2,05	2,35	2,50

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Tablo 2.5’de GSYH; önceki yıllarda hayat dışı prim artışlarına paralel artarken; 2017 yılında hayat dışı prim üretim artışı, GSYH’nin gerisindedir. Hayat branşı ise 2016 ve 2017’de yüksek büyüme göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun haber verilerine göre; üretim yöntemine göre cari fiyatlarla GSYH; 2017 yılında bir önceki yıla göre %19 artarak 3.104.907.000.000 TL’ye ulaşmıştır. 2017 yılında kişi başına GSYH cari fiyatlarla 38.660 TL (10.587 Dolar) olarak hesaplanmıştır. 2017 yılı içerisinde GSYH; içerisinde 84,3 milyar TL ile finans ve sigorta faaliyetleri %3,3 gerçekleşerek %21 büyümesiyle en hızlı büyüyen sektör olmuştur.

2.3. Yabancı Sermaye

Doğrudan yabancı yatırım; mevcut bir şirketin üretiminin ülke sınırlarını aşarak kendi üretim ağırları ile üretim yapmasıdır böylece yatırılabilir kaynaklar başka bir ülkeye transfer edilebilmektedir (Bal, Akça ve Manga, 2016: 2). Doğrudan yabancı yatırım yapılan ülkelerde; üretim, istihdam, gelir ve ihracat artışı gibi yollarla

ekonomik büyüme üzerine olumlu katkılar sağlar ve milli geliri etkiler. Fakat ülke içerisinde yabancıların kontrolünün artması koruyucu kısıtlamaları azaltarak dışarıya karşı her açıdan daha bağımlı hale getirir, yerli şirketlerin rekabet ortamının azalmasına neden olur (Mucuk ve Demirsel, 2009: 366).

Gelişmekte olan ülkelerdeki gibi Türkiye'deki sorunlardan biri sermaye birikimi yetersizliğidir; tasarruf açığı ve dış ticaret açığı da göz önüne alındığında kamu kaynaklarından yatırıma yeterli miktarda bütçe ayırlanamamaktadır. Bu durumdan ötürü ülke kaynaklarının yeterli olmaması sebebiyle yabancı sermaye yatırımlarının önemi ve yaygınlığı gittikçe artmaktadır (Çetinkaya, 2004: 241).

Portföy yatırımı; fon sahiplerinin tahvil ve hisse senedi olarak yaptığı yatırımlardır ve uluslararası portföy yatırımları ile yatırımcılar belirli risk düzeyinde maksimum gelir elde edecek şekilde yatırım planı yapmaktadırlar (Vergil ve Karaca, 2010: 1209). IMF verilerine göre; yabancı portföy yatırımları sürekli olarak uluslararası sermaye hareketleri içerisinde artma eğilimi göstermektedir. Portföy yatırımları; hisse senedi, borç senedi ve yatırım fonuna katılma payı olan menkul kıymetlerdir

Türkiye'de yabancı sermayeye ilişkin olarak kabul edilen ilk yasal düzenleme 1954 yılında çıkarılan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'dur ve 24 Ocak 1980 tarihinde ekonomik tedbirler ve 8/168 sayılı Yabancı Sermaye Çerçeve Kararnamesi gibi düzenlemeler ile yabancı sermaye ile ilgili yatırımlar teşvik edilmiştir ve bu yıllar itibariyle yabancı sermaye yatırımları artmaya başlamıştır. 17 Haziran 2003 yılında 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu yürürlüğe girerek yabancı sermaye yatırımlarının artması pekiştirilmiştir (Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu 4875. Madde, 2018).

1980'lerden sonra mal ve hizmet sektöründe tüm dünya ekonomisinde serbestleşme başlamıştır; bununla birlikte başlayan bütünleşme kendini finansal piyasalarda göstermiştir (Albeni ve Demir, 2005: 8). Türkiye; 24 Ocak 1980'de alınan kararlarla ekonomik liberalizasyon sürecine girdi, 1981 yılında faiz oranlarında sınırlamalar kaldırıldı, 1984 yılında döviz alım satımı serbestleşti ve 1989 yılında kambiyo kontrolleri kaldırıldı ve Türkiye'de uluslararası sermaye hareketleri yoğunlaştı (Kar ve Tatlısöz, 2008: 4).

Finansal piyasalardaki gelişme ile tasarruflar ve yatırımlar daha etkin yönetilmektedir. Uluslararası ticaret ve sermaye hareketleri; son yıllarda küreselleşme ile birlikte gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler sermaye faktörü açısından kısıtlamalara sahip olsa da gelişmiş ülkeler bu açıdan daha iyi konumdadırlar. Sermaye hareketleri ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri canlanmakta ve kaynakların daha verimli kullanılacağı ortamlar oluşmaktadır (Demir, 2007: 152).

Uluslararası sermaye hareketleri resmi sermaye hareketleri ve özel sermaye hareketleri olmak üzere ikiye ayrılır. Resmi sermaye hareketleri; krediler ve transferleri kapsarken, özel sermaye yatırımları ise doğrudan yabancı yatırımlar, yabancı portföy yatırımları, uzun vadeli ve kısa vadeli sermaye hareketlerini kapsamaktadır (Arslan ve Çiçek, 2017: 293).

Tablo 2.6. Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı

SEKTÖRLER	1954-2018 (ŞUBAT) TOPLAM ŞİRKET SAYISI
Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	852
Madencilik ve Taşocaklığı	762
İmalat Sanayi	7.115
Gıda Ürünleri, İçecek ve Tütün İmalatı	593
Tekstil Ürünleri İmalatı	728
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	746
B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı	578
Motorlu Kara Taşıtı, Römork, Yarı-Römork	336
Diğer İmalat	4.134
Elektrik, Gaz ve Su	1.546
İnşaat	5.394
Toptan ve Perakende Ticaret	22.973
Oteller ve Lokantalar	2.447
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	5.839
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	433
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	9.783
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	3.136
TOPLAM	60.280

(T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018)

Ülke gruplarına göre dağılımlara bakıldığında AB ülkeleri ortaklı girişim sayısı 22.744 şirket ile birinci sırayı yer almaktadır. Bunların içerisinde ise Almanya 7.185 şirket ile ilk sırada bulunmaktadır.

Tablo 2.7. Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	1954-2018/Şubat Şirket Sayısı
AB Ülkeleri	22.744
Almanya	7.185
Hollanda	2.815
İngiltere	3.102
İtalya	1.426
Diğer AB Ülkeleri	8.216
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB Hariç)	5.357
Afrika Ülkeleri	2.643
Kuzey Amerika	2.219
ABD	1815
Kanada	403
Orta ve Güney Amerika, Karayipler	279
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	22.202
Diğer Asya Ülkeleri	4.302
Çin Halk Cumhuriyeti	948
Güney Kore Cumhuriyeti	315
Diğer	3.039
Diğer Ülkeler	534
Toplam	60.280

(Ticaret Bakanlığı, 2018)

Türkiye’de bulunan uluslararası sermayeli şirketin bulunduğu sektörler arasında imalat sanayisinde faaliyette bulunan uluslararası sermayeli şirketlerde kimyasal madde ve ürünleri imalatı birinci sırada yer almaktadır. Ekonomi bakanlığı verilerine göre; 2018 Şubat ayı sonu itibariyle toplam 60.280 adet uluslararası sermayeli şirket Türkiye’de faaliyet göstermektedir.

Tablo 2.8. Yıllar İtibariyle Kuruluş Türlerine Göre Türkiye’de Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı

Yıl	Yeni	İştirak	Şube	TOPLAM (ŞİRKET SAYISI)
1954-2012 (Toplam)	26.766	5.822	820	33.408
2013	3.468	202	93	3.763
2014	4.393	207	78	4.678
2015	5.265	224	85	5.574
2016	5.269	211	99	5.579
2017	5.708	217	58	5.983
2018/Şubat	1.268	15	12	1.295
Genel Toplam	52.137	6.898	1.245	60.280

(T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018)

2.3.1. Yabancı Sermaye ve Sigorta

Sigortacılığın dünyada özellikle gelişmiş ülkelerde artma eğilimi gösterdiği gerçeği varken; Türkiye için gelişmekte olması ve daha yenilenebilir bir sigortanın varlığı uluslararası yatırımların dikkat çeken noktası haline gelmektedir, yabancı sermaye yatırımları güçlendirilmekte ve sigorta Türkiye’de geliştikçe karlılık oranlarını arttırmaktadır.

Tablo 2.9. Uluslararası Şirketlerin Yüzdelik Ortaklık Payları (2001-2016)

Yıl	Faal Şirket Sayısı	Uluslararası Ortaklı Şirket Sayısı	%100	%90- %100	%50- %90	%20- %50	%20’den az	Uluslararası Sermaye Payı %50’den Fazla
2001	58	15	2	4	2	4	3	8
2002	52	14	2	4	2	3	3	8
2003	48	14	2	3	1	4	3	6
2004	47	16	2	3	2	4	5	7
2005	50	20	2	5	2	6	5	9
2006	51	24	5	4	6	8	1	15
2007	53	27	11	3	5	7	1	19
2008	54	39	16	10	7	6	1	32
2009	57	41	17	10	7	6	1	33
2010	58	43	20	13	3	6	1	36
2011	59	44	21	14	1	7	1	36
2012	59	43	21	13	1	7	1	35
2013	61	44	21	17	1	4	1	39
2014	63	44	23	14	2	4	1	39
2015	60	43	23	13	2	4	1	38
2016	60	44	23	13	2	4	1	37

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

2018 yılı sonu itibariyle 37 hayat dışı sigorta şirketi bulunurken 26 tanesi, 23 hayat ve emeklilik şirketi olarak Türkiye’de faaliyet göstermektedir, uluslararası yatırımların oldukça fazla ve bu oran %50’nin üzerindedir.

Yabancı sermayenin doğrudan ya da dolaylı olarak payı %50’den fazla ise yabancı olarak düşünüldüğünde 2017 sonu itibariyle sigorta sektöründe 20 yerli, 39 yabancı şirket bulunmaktadır. Yabancı şirketlerin sayısının fazlalığından dolayı 2017 yılı sonu itibariyle toplam sermayenin %70’i yabancılara ait ve %65’i de yabancılar tarafından üretilmiştir (Magdeburger Sigorta, 2018) Türk sigorta sektörünün büyüme potansiyelinden dolayı yabancılardan ilgi duyması kaçınılmaz. Sektörde en yüksek sermaye yapısı Fransa kökenli şirketlerle %23’lük pay içerisindedir, ardından %17’lik oranla Almanya takip etmektedir (Aktüer Dünyası, 2018).

2.4. İstihdam

Mal ve hizmet üretimi için emeğe yani insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır ve istihdamı belirleyen unsurlar arasında ithalat ve ihracat seviyeleri bulunmaktadır. İstihdam; tam istihdam ve eksik istihdam olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve tam istihdam; cari ücret seviyesinde iş bulmak ve çalışmak isteyen her bireyin iş bulabildiği istihdamdır. Eksik istihdam ise; ekonomik nedenlerle kırk saatten daha az zaman çalışmasından ötürü başka bir işte çalışması için daha fazla zamanı olan kişileri kapsar (Muratoğlu, 2011: 167).

İstihdam; ülke içerisinde mevcut iş gücünün ekonomik faaliyetlerle birlikte sürekli çalıştırılmasıdır; ekonomideki belli dönemde mevcut üretim faktörlerinin teknolojik düzeyde kullanılmasıdır. İstihdam, büyümeyi etkileyen önemli unsurlardan biridir; çünkü istihdamda yaşanan artış ekonomik büyümeye olumlu anlamda katkı sağlamaktadır (Saygılı, 2002: 83). İstihdamın; büyümeyi etkilemesi ile ilgili olarak beşeri sermaye kavramı önem kazanmaktadır. İnsanda beceri ve bilgi birikiminin artırılması gerekmektedir ki üretim ve teknolojik ilerleme bu şekilde sağlanabilmektedir (Parasız, 2008: 11).

İstihdam seviyesi, iş gücü piyasasında bulunan emek arz eden ve makul istihdam şartları içerisinde çalışanların bir araya gelmesidir. Çalışanların toplamı; toplam istihdam seviyesini, iş gücü piyasasındaki çalışanlar ile işsizlerin toplamı ise iş gücü seviyesini oluşturmaktadır. İstihdam edilenlerin sayısının iş gücüne oranı “İstihdam Oranı”, işsiz miktarının iş gücüne oranı ise “İşsizlik Oranı” olarak adlandırılmaktadır (Bekiroğlu, 2010: 8).

Tablo 2.10. 2014-2018 Yılları Arası İstihdam Çeşitleri Yüzdeleri (Yüzde ve Bin)

Yıllar	Toplam	Ücretli/ Yevmiyeli	İşveren	Kendi Hesabına	Ücretsiz Aile İşçisi	Toplam (%)	Ücretli/ Yevmiyeli (%)	İşveren (%)	Kendi Hesabına (%)	Ücretsiz Aile İşçisi (%)
2014	25.933	17.125	1.173	4.479	3.155	100,0	66,0	4,5	17,3	12,2
2015	26.621	17.827	1.175	4.468	3.150	100,0	67,0	4,4	16,8	11,8
2016	27.205	17.827	1.175	4.468	3.150	100,0	67,6	4,6	16,7	11,2
2017	28.189	18.960	1.279	4.815	3.134	100,0	67,3	4,5	17,1	11,1
2018 (Ağustos)	29.318	19.827	1.294	4.882	3.315	100,0	67,6	4,4	16,7	11,3

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019)

2018 yılında istihdam çeşitlerine bakıldığında ücretli/yevmiyeli çalışan 2014 itibariyle artış göstermektedir. İşveren ve kendi hesabına çalışanlarda da artış görülmektedir.

Tablo 2.11. 2014-2018 Yılları Arası İstihdam Edilenlerin Yıllara Göre İktisadi Faaliyet Kolları ve Dağılımı (Bin ve Yüzde)

Yıllar	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2014	25.933	5.470	5.316	1.912	13.235	100,0	21,1	20,5	7,4	51,0
2015	26.621	5.483	5.332	1.914	13.891	100,0	20,6	20,0	7,2	52,2
2016	27.205	5.305	5.296	1.987	14.617	100,0	19,5	19,5	7,3	53,7
2017	28.189	5.464	5.383	2.095	15.246	100,0	19,4	19,1	7,4	54,1
2018 (Eylül)	29.063	5.590	5.698	2.005	15.771	100,0	19,2	19,6	6,9	54,3

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019)

2.4.1. İstihdam ve Sigorta

Türkiye’de sigorta sektörü gelişmekte olan önemli bir sektör ve bu alanda sigorta kuruluşları, reasürans şirketleri, sigorta acenteleri, brokerler, aktüerler ve sigorta eksperleri bulunmaktadır. Türkiye’de sigorta sektörünün rekabet gücünü arttırabilmek adına nitelikli istihdam faktörü önem taşımaktadır (Çelikkol ve Dalkılıç, 2010: 73).

Sigorta için verilen eğitimler; sigorta sektöründe çalışan insanların, sektörün verimlilik oranının ve sigorta sektörüne olan güvenin artması için geliştirilen bir süreçtir personel eğitimi arttıkça sigorta sektörünün verimliliği artacak buna paralel olarak rekabet gücü gelişecektir. Sektörün güvenilirliğinin artmasının

gerekliklerinden biri; sigorta müşterilerine doğru sigorta teminatları önerilmesi, doğru ve yeterli bilgi verilmesi ile gerçekleşebilir (Oksay, 2014: 14).

2018 verilerinde sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörüne ait büyüme oranı %17,4 olarak belirlenirken rakam olarak ta 54,6 milyar TL gerçekleşmiştir. Bireysel emeklilik katılımcılarına ait fon tutarı ise 2019 Mart ayı verilerinde 93,4 milyar TL olarak belirlenmiştir. Geri kalanlar ise Devlet Destekli Tarım sigortası, Zorunlu Deprem Sigortası ve Trafik Sigortası oluşturmaktadır.

Türkiye Sigortacılık ve BES Faaliyet Raporu'nun 2018 verilerine göre; Türkiye'de sigortacılık ve bireysel emeklilik sektörlerinde faaliyet gösteren 60'ı sigorta, 2'si reasürans olmak üzere 62 aktif sigorta şirketi bulunmaktadır.

Tablo 2.12. 2013-2017 Yılları Arası Sigorta Sektöründe Çalışan Sayısı

İstihdam Kapasitesi	2013	2014	2015	2016	2017
Şirketler Personel Sayısı	18.511	19.305	19.311	19.511	19.883
Broker Sayısı	111	119	124	134	198
Acente Sayısı	15.494	15.587	15.195	15.575	15.832
Bireysel Emeklilik Aracısı	26.639	30.046	36.000	39.680	44.137
Sigorta Eksperi Sayısı	1.379	1.305	1.274	1.265	1.255
Tarım Eksperi Sayısı	1.953	1.979	2.354	2.356	3.190

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Bireysel emeklilik sisteminde satışa yetkili bireysel emeklilik aracısı 44.137'dir. 2017 yılı sonu itibariyle 198 broker çalışmaktadır. Sigorta sektöründe 2.354 tarım eksperi ve 1.255 sigorta eksperi bulunmaktadır. 2017 sonu itibariyle 138 broker bulunmakta; 85'i sigorta ve reasürans, 48'i sigorta, 52'i ise sadece sigorta alanında görev yapmak adına ruhsat sahibidir. 1255 sigorta eksperinin 460'ı tek başına, 792 kişi ise bir tüzel kişi sigorta eksperi ile çalışmaktadır.

Sigortacılığın ülke ekonomisine katkılarından biri de istihdamdır. Yıllar itibariyle sigorta, reasürans ve bireysel emeklilik şirketlerinde çalışan sayısı artmaktadır. Sigorta acentesi, bireysel emeklilik aracıları, sigorta eksperleri, brokerlar, aktüerler de hesaplandığında 80 binden fazla kişiye sektör doğrudan istihdam sağlamaktadır.

Tablo 2.13. Sektörde Çalışanların Eğitimleri ve Mezun Oldukları Bölümler (2018)

Mezuniyet	Erkek	Kadın	Toplam
İlkokul	79	35	114
Ortaokul ve Dengi	58	14	72
Lise ve Dengi	746	577	1.323
2 Yıllık Üniversite	564	1.032	1.596
Üniversite	4.330	4.855	9.185
Lisansüstü	936	836	1.772
Toplam	6.713	7.349	14.062
Mezun Olunan Bölüm (Lisans)	Erkek	Kadın	Toplam
Ekonomi	351	398	749
İşletme	1.369	1.485	2.854
Hukuk	56	167	223
Sigortacılık/Aktüerya	257	360	617
Mühendislik	696	430	1.126
Diğer	1.601	2.015	3.616
Toplam	4.330	4.855	9.185

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Tablo 2.13.'de istihdam durumuna bakıldığında sigorta sektöründe faaliyet gösterenlerin çoğunluğunu üniversite mezunları oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak mezun olunan bölüm ise üniversiteden işletme bölümüdür. Türkiye'de sigortacılık sektörüne olan ilgi arttıkça, sektöre olan yönelmeler de artmaktadır. Bu alanlarla ilgili üniversite eğitimleri ve bölümleri de artmaktadır, sektöre gerek olan nitelikli personel sayısı ihtiyacı daha eğitilmiş olan seçenekle karşılanabilmektedir.

Sigorta sektörünün gelişime ve değişime açık olması sebebiyle; bilgi ve birikim kalitesinin yanı sıra sektör için iyi bir eğitim müfredatı ve bireylerin sektöre girmesi öncesi kendilerini geliştirebilecekleri bir staj önemlidir. Yapılması gereken staj ve sektöre daha nitelikli birey sunabilmek adına sigorta şirketleri, bölge müdürlükleri ve acentelerin desteğine ihtiyacına vardır. Sigorta sektörü ve üniversiteler arasında etkin bir işbirliği olduğu sürece eğitim daha çok amacına ulaşacaktır (Dalkılıç ve Çelikkol, 2010: 78). Bu eğitimlerin amacına ulaşmaları için aynı sektörde bulunanların rakip olarak birbirlerine yaklaşımlarından ziyade gelişim ve yenilenme düşüncesi sağlanmalıdır.

Sigorta şirketlerinin yaptığı hatalardan bir tanesi sigorta konusunda eğitim almamış personeli eğitmeye çalışarak fazla zaman ve maliyet harcamaktadır; şirketlere yansıyan bu maliyetler, sigorta eğitimi için büyük bir bütçe haline dönüşmektedir.

Sigortacılık eğitimlerini veren üniversitelerin gerek lisans gerek ön lisans eğitimlerine bakıldığında bu eğitimlerin yetersiz olduğu sadece yüzeysel kaldığı ortaya çıkmaktadır. Üniversite eğitimleri sadece yeterli değildir; aynı zamanda sektörde ortak çalışma içerisinde olan aynı işle uğraşan acente, aktüer ve eksperlerin personellerinin ortak standartlarının bulunması gerekmektedir. Bu ortak standartlar belirlenebilirse eğitimle ilgili ortak ve sağlam payda da buluşulması daha kolay olacaktır. Dinamik bir sektör olan sigortacılıkta; eğitim durağan değildir, sürekli kendini yenileyen ve zamana ayak uyduran aktif bir alandır (Çelikkol ve Dalkılıç, 2010: 77). Türkiye’de ve dünyada sürekli olarak büyüyen ve gelişen sigorta sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli personeller yetiştirilmesi teşvik edilmelidir, bunun için yönetmelikler ya da diğer yasal düzenlemelerle daha nitelikli eleman istihdamı teşvik edilmeli ve dinamik sektörün oyuncularının donanımı arttırılmalıdır.

2.5. Kamu Harcamalarındaki Farklılıklar

Kamu harcamaları kamu kurum ve kuruluşları tarafından yetkililer aracılığıyla yapılmaktadır, asıl amacı toplumsal ihtiyaçları karşılamaktır. Gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelere kamu harcamalarının ekonomik büyümeye etkisi farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelere kamu harcamalarının GSYİH içerisindeki payı yükselme seyri gösterirken, gelişmekte olan ülkelere düşüktür (Sarı, 2003: 26).

Kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri incelendiğinde Keynesyen ve Neo-klasik yaklaşımlar incelenir. Keynesyen analizde; kamu harcamalarındaki artış ekonomik büyümeyi olumlu etkiler ve kamu harcamalarındaki bir birimlik artış ulusal gelirdeki bir birimlik artıştan daha yüksek olacaktır. Neo-klasik yaklaşıma göre ise; kamu harcamalarındaki artış ile devletin piyasadaki bazı fonları toplayarak borçlanmasının faiz oranlarını yükselteceği ve bu durumun ise özel yatırımları azaltarak ekonomik büyümeye olumsuz etki edeceğini savunur (Yüksel ve Songur, 2011: 369).

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 24/12/2003 tarihinde yayımlanmıştır. Kamu harcamaları bu kanunda;

- Kanunlara göre yapılan işler,
- Alınan mal ve hizmet bedelleri,

- İç ve dış borç faizleri,
- Borçlanma genel giderleri,
- Sosyal güvenlik katkı payları,
- Borçlanma araçlarının iskontolu satışlarından doğan farklar,
- Ekonomik, mali ve sosyal transferler,
- Verilen bağış ve yardımlar ile diğer giderlerdir (5018. Sayılı Madde, 2018).

Türkiye'nin geçirmiş olduğu; 1994 ve 2001 yıllarında yaşanan krizin etkisiyle kamu açıkları ve borçlanmaları artmış ve böylece artan kamu kesimi borçlanması; borçlanmayı zorunlu hale getirmiştir. Bununla birlikte reel faizler yükselip, kamunun borç yükü artmış ve kamu açıkları, borç ve yüksek faiz şeklinde devam etmiştir (Akçağlayan ve Kayıran, 2010: 131).

2.5.1. Kamu Harcamalarının Artış Nedenleri

Kamu harcamalarında artış iki şekilde görülebilir. Görünürde artış; mal ve hizmetin kalite ve miktarında artış olmadan, tutarında artış olmasıdır. Gerçek artış ise; kamu harcamaları tutarının artışı ve toplum tarafından faydalanılan mal ve hizmetin, kalite ve miktarındaki artış yaşanması durumudur (Akdoğan, 2014: 69).

Tablo 2.14. Kamu Harcamalarındaki Artış Nedenleri

Gerçek Artış Nedenleri	Görünüşte Artış Nedenleri
Savunma ve Askeri Harcamalara Dayalı Artışlar	Paranın Değerinin Düşmesi
Teknolojik Nedenler	Bütçe Yöntem ve Tekniğinde Değişme
Sosyal Artış Nedenleri	Aynı Ekonomiden Para Ekonomisine Geçiş
Ekonomik Nedenler	Ülke Yüzölçümü ve Nüfusun Artması
Siyasal Nedenler	Kamulaştırma

(Akkaya, 2016:20)

Kamu harcamaları; özellikleri aynı olan kamu harcamaları diğerlerinden ayrılmakta ve gruplar haline getirip sınıflandırılması; özellikle bütçe uygulamalarında, harcama programlarında ve kamu yönetiminin daha etkin çalışmasında önemlidir (Seçme, 2010: 35).

Kamu harcamaları ekonomik ayrıma göre sınıflandırıldığı zaman cari harcamalar, yatırım harcamaları ve transfer harcamaları olarak üç sınıfa ayrılmaktadır.

- Cari Harcamalar: Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilip bu hizmetlerin devamlılığının sağlanabilmesi adına devletin tüketim malları alımı için yaptığı harcamalar cari harcamalardır. Cari harcamalar; personel giderleri, bakım, onarım giderleri, aydınlatma, su giderleri, tazminat ve ödülleri kapsamaktadır (Bölükbaş, 2017: 6).

- Yatırım Harcamaları: Okul, üniversite, hastane, baraj, makine, tesisler ve yol yapımı gibi harcamaları kapsayan; mevcut üretim kapasitesini arttıran ve uzun dönemli fayda sağlayan dayanıklı mallar için yapılan harcamalar; yatırım harcamalarıdır.

Tablo 2.15. 2003-2017 Yılları Arasında Yapılan Kamu ve Özel Sektör Yatırım Harcamaları (Yüzdesel Değişim)

Yıllar	Kamu Yatırımları	Özel Sektör Yatırımları
2003	-15,12683	23,65588
2004	-6,59153	36,13218
2005	24,95744	16,23458
2006	2,61752	15,00153
2007	6,28447	2,63495
2008	12,74586	-9,01957
2009	-0,63915	-22,5018
2010	17,667	33,64286
2011	-2,22821	22,3211
2012	10,32323	-4,9036
2013	24,09562	0,49572
2014	-8,72195	0,44192
2015	-33,68211	-21,98454
2016	11,4178	13,35677
2017	13,24341	21,67892

(Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018)

2017 verilerine göre; kamu ve özel sektör yatırımları yüzdesel olarak artma eğilimi göstermiştir. Kamu yatırımları; özel yatırımları doğrudan ve dolaylı olarak etki edebilmekte; bu durum ekonomik büyümeyi arttırabildiği gibi azaltabildiği durumlarda söz konusudur. Caddeler, hava ve deniz limanları, ulaşım, kanalizasyon, sağlık ve eğitim sektöründe gerçekleşen kamu yatırımları emek verimliliğinde artışa neden olur (Günaydın, 2016: 179).

- Transfer Harcamaları: Devlete mal ve ya hizmet ya da herhangi bir üretim faktörü verilmesi zorunlu olmamasına rağmen; devletin herhangi bir üretim faktörü satın

almadan yaptığı karşılıksız harcamalar; transfer harcamalarıdır. Devlet tarafından öğrencilere verilen burslar, sosyal sigortalar ve maddi imkanları iyi olmayan kişilere yapılan yatırımlar; örnek transfer harcamalarıdır (Orhaner, 1992: 93).

İdari ayrıma göre kamu harcamaları ise; kamu hizmeti sunan idari birimler tarafından yapılmaktadır. İdari kurumların harcamalarını takip etmenin zorluğundan ötürü idari ayırım yerine fonksiyonel ayrıma göre kamu harcamaları ele alınarak daha net ve açık hale gelmektedir. Fonksiyonel ayırmada; kamu harcamaları devletin sunduğu hizmetlere göre sınıflandırılır ve kamu harcaması yapan birimler dikkate alınır. Böylece; devletin yaptığı harcamaların amaçları da belirlenir. Adalet, yargı, savunma, sağlık ve eğitim harcamaları; fonksiyonel harcamalara dahildir (Bölükbaş, 2017: 12).

2.5.2. Kamu Harcamaları ve Sigorta

1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla Bireysel Emeklilik Sistemi'ne Devlet Katkısı getirilerek; sisteme yapılan birikimin %25'i devlet tarafından eklenmeye başlandı. Devlet katkısının sistem tarafından hak edişleri ise sistemde 6 yıl kalanlar devlet katkısının %35'ini, 56 yaşını doldurmadan 10 yıl sistemde kalıp ayrılan ise devlet katkısının %60'ını, 56 yaşını doldurarak 10 yılını sistemde tamamlayanlar ise devlet katkısının tamamını hak ederler.

Yıl olarak asgari net ücret tutarının aylık karşılığının 12 katı; bireysel emeklilik sisteminde verilebilen devlet katkısı rakamıdır. Örneğin 2019 yılı için belirlenen asgari net ücret rakamı 2.020 TL iken verilebilen 2019 yılına ait maksimum devlet katkısı $2.020 \times 25 \times 12 = 6.060$ TL'dir. 2019 Mart ayı itibarıyla sigorta sisteminde;

Katılımcıların fon tutarı; 81.213.6 milyon TL,

Devlet katkısı fon tutarı ise; 12.204.7 milyon TL'dir.

2018 yılı Mart ayındaki toplam devlet katkısı 10.309.658 TL iken bir sene sonrası yaklaşık olarak %20 oranında artış görülmektedir. Katılımcıların fon tutarı ise aynı zamanda 69.811.2 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu durum sisteme olan devlet katkısının sistemdeki yatırımların artması ile birlikte arttığını göstermektedir. Devletin sisteme ayırmış olduğu bütçenin sektör gelişimi ile daha da artacağı beklenmektedir.

2.6. İşsizlik

İşsizlik azaltılması için uygulanan politikalardan en belirginini; yeni istihdam yaratacak politikaları oluşturarak ekonomik büyümeye yardımcı olmaktır. Büyümenin işsizlik oranını azaltıcı etkisi iktisat literatürüne 1962 yılında Okun Yasası 1962 yılında ABD ekonomisi için işsizlik oranı ve ekonomik büyüme arasında yapmış olduğu ters yönlü ampirik çalışması iktisat literatürüne “Okun Kanunu” olarak girmiştir (Barış ve Çevik, 2010: 90). Okun Kanunu’nda yüksek büyüme oranlarının işsizlik oranını azalttığı, düşük ya da negatif büyüme oranlarının ise işsizliği arttırdığı savunulmaktadır (Ceylan ve Şahin, 2010: 158).

$$\Delta U = -0,5. (Y-2,25)$$

ΔU : İşsizlik

Y: Yıllık Büyüme Oranı

U: Cari Gerçekleşen İşsizliği

U_n : Doğal İşsizlik

Okun Yasasına göre; %2,25’lik büyüme oranını aşan her %1’lik büyüme oranı işsizliği %0,5 oranında azaltır.

$$\text{GSYH Açığı} = -2,5. (U-U_n)$$

Cari işsizlik oranının, doğal işsizlik oranını aştığı her %1’lik işsizlik için Reel GSYH, Doğal GSYH’ dan %2,5 uzaklaşır.

Tablo 2.16. 2015-2017 Ülke Grupları ve İşsizlik Oranları (Yüzde)

Ülke Grupları/Ülkeler	2015	2016	2017
Gelişmiş Ülkeler	6.7	6.2	5.7
ABD	5.3	4.9	4.4
Euro Bölgesi	10.9	10.0	9.1
Almanya	4.6	4.2	3.8
Fransa	10.4	10.0	9.4
İtalya	11.9	11.7	11.3
İspanya	22.1	19.6	17.2
Yunanistan	24.9	23.6	21.5
Japonya	3.4	3.1	2.9
Kanada	6.9	7.0	6.3
İngiltere	5.4	4.9	4.4
G7 Ülkeleri	5.8	5.4	5.0
Gelişmekte Olan Ülkeler	-	-	-
Rusya	5.6	5.5	5.2
Türkiye	10.3	10.9	10.9
Gelişmekte Olan Asya Ekonomileri	-	-	-
Çin	4.1	4.0	3.9
Latin Amerika ve Karayipler	-	-	-
Brezilya	8.3	11.3	12.8
Meksika	4.4	3.9	3.4

(Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2018)

Genel olarak işsizlik oranları; gelişmiş ülkeler çerçevesinde incelendiği zaman 2017 yılında %5,7 olarak gerçekleşmiştir. En belirgin olan ülke ise ABD; istihdamı arttırmayı başararak 2016 yılında %4,9 olan işsizlik oranı %4,4'e düşmüştür. Euro bölgesinde ise işsizlik seviyesi 2017 yılında bir önceki yıla göre azalarak %10'dan %9,1'e düşmüştür.

Tablo 2.17. 2017-2018 Türkiye'de İstihdam Dallarına Göre İşsizlik Oranları (Bin)

15 ve Daha Yukarı Yaşta Kiler	Toplam		Erkek		Kadın	
	2017	2018	2017	2018	2017	2018
Nüfus	59.927	60.679	29.667	30.017	30.260	30.662
İşgücü	32.200	32.796	21.820	22.153	10.381	10.643
İstihdam	28.758	29.265	19.898	20.144	8.860	9.121
Tarım	6.021	5.774	3.227	3.116	2.794	2.658
Tarım Dışı	22.736	23.491	16.671	17.028	6.066	6.463
İşsiz	3.443	3.531	1.922	2.009	1.521	1.522
İş Gücüne Dahil Olmayanlar	27.727	27.883	7.848	7.864	19.880	20.019

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2018)

Tablo 2.17.'deki verilere bakıldığında; işsizlik oranlarının kadın ve erkek arasında Türkiye'de birbirine yakın olduğu görülmektedir. Tarım alanında işsizlik oranı 2017 yılına göre; 2018 yılında düşmüştür. İş gücüne dahil olmayanlar ise karşılaştırılan iki yıl için de yakın rakamlardadır. İşsizlik, toplumda sosyo-ekonomik açıdan olumsuz etki yansıtmakta ve özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğu genç işsizlik sorunu yaşamaktadır. 1980'lerden itibaren uygulanmaya başlanan neo-liberal politikalar ile üretim küreselleşme sürecine girerek, işsizlik oranları artmaya başlamıştır (Günaydın ve Çetin, 2015: 19).

Ekonomide uzun dönemdeki potansiyel büyüme oranı ve tutarlı işsizlik oranı arasındaki ilişki doğal işsizlik oranıdır ve enflasyonu hızlandırmaz; fakat işsizlik oranının doğal işsizlik oranında farklılaşması enflasyon oranını etkilemektedir. İşsizlik oranını doğal oranın altına düşürmeye çalışmak, enflasyon oranını yükseltmektedir. İşsizlik ile enflasyon oranı arasındaki denge Philips Eğrisi tanımında aralarında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır ve fiyatlar uzun dönemde yeni dengeye ulaşacaktır (Akay, Aklan ve Çınar, 2016: 210)

Ülke içerisinde yaşanan ekonomik büyüme; işsizlik ve enflasyon oranını düşürdüğü zaman ülke bireylerinin alım gücü artmaktadır. Ülkedeki ekonomik büyüme gelişme gösterirken; işsizlik ve enflasyon düşmüyorsa milli gelirin önemli kısmı ülkedeki yaşayanlara dağılacak ve gelir adaletsizliği yaşanma ihtimali artacak (Şentürk ve Akbaş, 2014: 5821).

İşgücüne katılım oranları, işsizlik oranları Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (TÜİK); 2018 verilerine göre işsizlik %10,8 ve toplam işsiz sayısı ise 3.409.000 kişi olarak belirlenmiştir. 2017 verileriyle karşılaştırıldığında istihdam oranı %1,6'lık artışla %46,4 olup 28.029.000 kişidir. İşgücüne katılım oranı ise %52,1 oranında ve 31.438.000 kişi olarak tespit edilmiştir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2018).

Tablo 2.18. Yaş Gruplarına Göre İş gücüne Katılma Oranı (Yüzde) (2017)

Genel Nüfus	İş Gücüne Katılma Oranı	53.7	54.0	73.5	73.8	34.3	34.7
	İstihdam Oranı	48.0	48.2	67.1	67.1	29.3	29.7
	İşsizlik Oranı	10.7	10.8	8.8	9.1	14.6	14.3
	Tarım Dışı İşsizlik Oranı	13.0	12.9	10.2	10.3	19.8	18.9
15-64 Yaş Grubu	İş Gücüne Katılma Oranı	53.7	54.0	73.5	73.8	34.3	34.7
	İstihdam Oranı	52.5	52.9	72.3	72.5	32.6	33.2
	İşsizlik Oranı	10.9	11.0	9.0	9.3	15.0	14.6
	Tarım Dışı İşsizlik Oranı	13.0	13.0	10.2	10.4	19.9	19.0
Genç Nüfus (15-24 Yaş)	İşsizlik Oranı	21.1	19.9	17.6	16.9	27.5	25.6
	Eğitim ve İstihdamda Olmayanlar	26.7	27.7	16.5	18.4	37.1	37.2

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2018)

Tabloya bakıldığında işsizlik oranı 15-24 yaşları arası, 15-64 yaş işsizlik oranından yüksektir, bu da genç işsizlik oranının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Büyüyen iş gücü için yeterli alanlar oluşturulamaması, sermaye piyasalarının yeterince gelişmemiş olması ve nüfusun hızla artması işsizlik sorununu geliştirmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde arttırmaktadır (Özdemir ve Aksoy, 2012: 103).

2.6.1. İşsizlik ve Sigorta

Sigortacılık sektörde sağladığı istihdamdan dolayı; işsizliğin azalmasına etki eden faktörlerden biridir. Sadece sigorta, reasürans ve emeklilik şirketinde 2017 yılı itibariyle yaklaşık 20 bin kişi istihdam edilmekte ve sektörde toplam diğer aracı kuruluşların da toplamı 80 bine yakın olduğu için gerçekleşen istihdamla birlikte işsizlik oranını azaltmaktadır.

Tablo 2.19. 2013-2017 İstihdam Durumu

	2013	2014	2015	2016	2017
Hayat Dışı Sigorta Şirketi	9.866	10.235	10.196	10.464	10.692
Hayat Sigorta Şirketi	442	444	453	462	584
Emeklilik Şirketi	7.989	8.414	8.451	8.359	8.369
Reasürans Şirketi	214	212	211	226	238
Toplam	18.511	19.305	19.311	19.511	19.883

(T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Sigorta şirketlerinde istihdam; 2013-2017 yılları arasında artış göstermektedir, sektörün gelişimi istihdamdaki rakamlara yansımaktadır. Sigortanın ekonomik olarak yarattığı istihdam kapasitesiyle; işsizlik üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Sigortaya karşı bilincin ve yaklaşımın iyileştirilmesi yönünde verilen eğitimler, sektörü ilerleterek işsizliği azaltmada etkili bir faktör olacaktır.

2.7. D v z Kurlarındaki Değişim

Ekonominin reel ve finansal yapısını etkileyen makroekonomik göstergelerden d v z kuru; ekonominin bütün olarak dış dünyayla ilişkisini belirlemektedir (Karahana ve  olak, 2017: 984).

D v z kurları; ekonomik faaliyetleri etkileyen göstergelerden biri olmakla birlikte bu gösterge istikrarsız bir seyir halinde olduğu zaman ekonomik faaliyetler olumsuz etkilenmekte ve ekonomik büyümeye katkısı olumsuz olmaktadır (Duygulu, 1998: 107).

Ulusal ekonomiyi şekillendiren unsurlardan biri olan d v z kuru; mal piyasalarıyla ilgilidir. D v z kuru, bir ülke ve diğer ülkelerin fiyat yapıları arasında olan ilişkisinden dolayı ulusal ekonomi ve dünya ekonomisi arasında bağ kurmaktadır. Küreselleşme eğilimleri arttıkça dışa açık ekonomilerde; d v z kurlarında meydana gelen değişimler; ekonomi üzerinde daha büyük etkiye sahiptir (Demirgil ve Karaca, 2017: 36).

Türkiye’de 1980 yılına kadar sabit kur rejimleri uygulanmış ve dönemsel olarak dış ticaret açıklarından ötürü Türk Lirası devalüe edilmiştir; 1981- 1988 yıllarında esnek kur rejimi uygulanmış ve ihracata dayalı büyüme gerçekleştirilmiştir (Tapşın ve Karabulut, 2013: 193).

Gelişmekte olan ülkelerde d v z kurlarının yurt içi fiyatlar üzerindeki oluşturduğu enflasyonist etkiler; d v z kuru geçiş etkisidir. D v z kurunda meydana gelen % 1’lik değişimin yurtiçi genel fiyatlar düzeyi üzerinde yarattığı etkidir. Bu etki; ithal fiyatların ulusal para değerini yükseltir ve ithal ürünlerde kullanılan ithal ara malların fiyatları yükselir; bunların sonucunda yurt içi fiyatlarda yükselir (Akdemir ve  z elik, 2018: 35).

Firmalar d v z kurundaki hareketliliği satıştaki fiyatlarına yansıtma ları; tam geçiş etkisi olarak adlandırılırken, d v z kurundaki değişmeler malların satış fiyatlarına daha az yansıması ise kısmi yani tamamlanmamış geçiş etkisidir. D v z kurundaki hareketlerin fiyatlara yansıtılmaması halinde ise geçiş etkisi yoktur; yerli para birimi ile ithal edilen ürünlerin satış fiyatı kur değişmelerinden etkilenmemektedir (Yang, 1997: 95).

Döviz kurunu etkileyen faktörler göz önünde bulundurularak politikalar geliştirilmektedir. Bunlar:

- Cari İşlemler Dengesi
- Enflasyon Oranı
- Faiz Oranları
- Sosyo-Ekonomik İlişkiler
- Maliye Politikası
- Yatırım Politikası
- Dış Ticaret Uygulamalarıdır (Alptekin, 2009: 45).

Döviz kurlarının belirlenmesinde kullanılan döviz kuru sistemlerinde; piyasa işleyişini ve döviz kuru sistemlerini, resmi otoriteler ve piyasa mekanizması birbirinden ayırır. Kur sistemleri seçilirken kredibilite yaratma gücü ve sistem esnekliği göz önüne alınır ve sabit kur sistemleri kredibilite avantajı, serbest kur sistemleri ise esneklik avantajı sağlar (Poyraz ve Didin, 2008: 97).

Tablo 2.20. 2003-2018 Yılları Arasındaki Döviz Kurları (Dolar/Euro)

Yıllar	Dolar	Euro
2003	1.491.635,99 TL	1.684.663,93 TL
2004	1.421.923,67 TL	1.767.509,36 TL
2005	1.340.800 TL	1.668.700 TL
2006	1.431.800 TL	1.801.800 TL
2007	1.301.500 TL	1.778.400 TL
2008	1.293.000 TL	1.897.100 TL
2009	1.574.400 TL	2.150.000 TL
2010	1.501.100 TL	1.989.500 TL
2011	1.670.800 TL	2.322.600 TL
2012	1.792.100 TL	2.304.000 TL
2013	1.902.000 TL	2.526.100 TL
2014	2.188.100 TL	2.906.000 TL
2015	2.720.900 TL	3.018.100 TL
2016	3.022.300 TL	3.341.100 TL
2017	3.649.100 TL	4.119.900 TL
2018	5.272.350 TL	6.111.300 TL

(Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018)

Tablo 2.20.'de kurlar arası değişimde 2003-2018 yılları arasında dolarda kur artışında en düşük yıl 2008 yılında gerçekleşmiştir; 2009 yılı itibariyle ise Dolar yükselmeye başlamıştır ve 2018 yılında en yüksek artışı yaşanmıştır. Euro ise artma

eğilimi yıllar arası göstermiş olmasına rağmen 2018 yılında en yüksek artış yaşanmıştır.

Türkiye’de yaşanan 2001 yılındaki ekonomik kriz sonrasında; kriz dönemine kadar uygulanan “Döviz Kuru Hedeflemeli İstikrar Programı” krizden sonra ise “Enflasyon Hedeflemeli İstikrar Programı” uygulanmaya başlamıştır. Enflasyon hedeflemeli istikrar programında; fiyat istikrarı doğrudan hedeflenerek döviz kurları serbest dalgalanmaya bırakıldı ve fiyat istikrarı hedefine ulaşmak için beklentilerin yönlendirilmesi, talebin kontrol altına alınmasında faiz oranı önemli bir araç olarak kullanılmıştır (Karahan ve Çolak, 2017: 984).

2.7.1. Döviz Kurlarındaki Değişim ve Sigorta

Bireysel emeklilik sisteminde; sistem içerisindeki fonların yönlendirildiği araçlardan biri kamu dış borçlanma aracıdır. Kamu Dış Borçlanma Aracı; uluslararası piyasalarda ihraç edilen ABD Doları cinsi Eurobond’lar başta olmak üzere döviz cinsinden kamu ve özel sektöre ait tahvil ve bonolardan oluşan portföye yatırım yapılmaktadır. Bu yatırımlar ise Hazine Müsteşarlığı tarafından ağırlıklı olarak belirlenen stratejiler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir.

Döviz kuru ile ilişkisi olan ve ona göre getiri getiren Kamu Dış Borçlanma Aracı; kamunun dış borçlanma senetlerine yatırarak faiz geliri elde etmesidir. Bu şekilde normal döviz getirisinden daha fazla bir getiri emeklilik fonundaki kamu dış borçlanma aracıyla sağlanmaktadır.

2.8. Altın Fiyatları

Dünyada kabul görmüş altın için standart birim Ons’tur. 1 Ons; 31.1038079 gramdır ve altının saflık derecesi milyem olarak değerlendirilir; ticarete veri alınan kullanılan külçe altının saflığı 995 milyem ve üstüdür (Baş, 2010: 58).

Bretton Woods Anlaşması ile dolar; altına dönüşebilen tek para birimi olarak kabul edildi ve 1935 ve 1971 yılları arasında Bretton Woods Sistemi uygulandı, sistemde 1 ons altın 35 dolar olarak kabul edildi. 1972 yılında sistemin sona ermesiyle birlikte altın fiyatları yükselmeye başlayarak 1 ons; 70 dolara çıktı ve 1973 yılında altın piyasasında serbest piyasa ortaya çıktı (Güvenç, 2016: 11).

T.C. Merkez Bankasına 1983-1984 kararları ile altın ve döviz kurlarının Türk Lirası karşılığında değer belirlemesi yetkisi verilmiş ve 1989 yılında Döviz Karşılığı Altın Piyasası'nı açmıştır. Böylece Türk Altın piyasası liberalleşmeye başlayarak, T.C. Merkez Bankası altın ithalatına yetkili tek kurum haline geldi. 1995 yılında İstanbul Altın Borsası, 1997 yılında ise Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası kuruldu; böylece sektörün rekabet gücünü kısıtlayan fiyat ve kur risklerinin azaltılması için adım atılmıştır (Aksoy ve Topçu, 2013: 62).

Altın fiyatlarındaki değişime neden olan faktörler arz ve talep yönlü olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Uluslararası altın fiyatları, uzun dönemde dünya altın arz ve talebiyle belirlenmektedir ve altın arzı esnek olmadığı için çoğunlukla altın talebiyle belirlenme yoluna gidilmektedir (Elmas ve Polat, 2014: 171). Kısa dönemde altın fiyatları talep faktörü tarafından belirlenmektedir fakat uzun dönemde arz ve talebe göre belirlenir.

Arz açısından altın fiyatlarını etkileyen faktörler:

- Üretim Maliyetleri
- Dünya Altın Üretim Miktarı,
- Altın Üreten Ülkelerdeki Siyasi Ortam,
- Maden Üreticisi Şirketlerin Vadeli Satışları,
- Merkez Bankası'nın Altın Satışları.

Talep açısından altın fiyatlarını etkileyen faktörler:

- Hisse senedi ve döviz piyasasındaki dalgalanmalar,
- Dünyadaki ekonomik ve politik gelişmeler,
- Petrol fiyatı,
- Enflasyon,
- Merkez bankalarının para politikaları,
- Faiz oranları,
- Merkez bankalarının altın talebi belirler (Vural, 2003: 65).

26 Temmuz 1995 yılında İstanbul Altın Borsası kurulmuştur, böylece Türk altın sektörü teşkilatlı bir yapıya dönüşmüştür (Elmas ve Polat, 2014: 174).

Tablo 2.21. 2003-2018 Yılları Arası Altın Fiyatları (Dolar/Ons)

Yıllar	Fiyat
2003	363.832
2004	409.532
2005	444.988
2006	604.338
2007	696.431
2008	872.372
2009	973.658
2010	1.226.665
2011	1.573.160
2012	1.668.857
2013	1.199.000
2014	1.199.370
2015	1.061.330
2016	1.240.665
2017	1.239.995
2018	1.234.025

(Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018)

Tablo 2.21.'de altın fiyatları ortalama olarak artma eğilimi 2003-2018 yılları arasında göstermiştir. Fakat; 2011, 2012 ve 2013 yılında bu artma daha fazla görülmüştür.

Tablo 2.22. Dünya Altın Rezervleri (Bin Ton)

Avustralya	9.500
Rusya	8.000
Güney Afrika	6.000
ABD	3.000
Endonezya	3.000
Brezilya	2.400
Kanada	2.400
Peru	2.400
Çin	2.000
Özbekistan	1.700
Meksika	1.400

(Altın Madencileri Derneği, 2018)

Tablo 2.22.'de dünya da altın rezervlerine bakıldığı zaman en fazla altın rezervine sahip olan ülke Avustralya ve ardından Rusya gelmektedir. Altının Türkiye için

ekonomiye katkısı; 2016 yılında 1 milyar Dolar iken, 2017 yılında 850 milyon Dolar'a düşmüştür.

Türkiye'de altın piyasasının kaynakları;

- Endüstri Sektörü: Bu sektörde üretim yapan kuyumcular hammadde olarak altın kullanılmaktadır.
- Finans Sektörü: Ana sektörü Merkez bankasıdır ve rezervlerini altın olarak tutar ve rezervlerin artıp azalması finans sektörünü etkilemektedir (Bozdoğan, 2012: 173).

2.8.1. Altın Fiyatları ve Sigorta

Bireysel emeklilik sisteminde çoğu firma tarafından kullanılan Altın Fonu'nda amaç; altın fiyatlarında oluşacak değişimleri yatırımcısına daha yüksek oranda yansıtmaktadır. Altın fiyatlarında ki değişimlerden etkilenen bireysel emeklilik sisteminde ki Altın Fonu; USD/ONS yükseldiği zaman olumlu etkilenmektedir, Türk Lirası, ABD Dolarına karşı değer kaybettiği dönemlerde fonun getirisi daha yüksek olmaktadır (BNP, 2018).

2018 yılı içerisinde doların en yüksek artış yaşaması; Bireysel Emeklilik Fonunda Türk Lirası olan varlıklara daha az risk alabilmek adına yönelme olmasına sebep olmuştur. Doların artması ile birlikte; altın fonlarının da getirisi arttı, artan bu getiriye eklenen devlet katkısı ile birlikte en yüksek getiriyi sağlayan araçtır. Artan dolar karşısında ağırlık verilen altın fonu 2018 yılı içerisinde 3,2 milyar TL'den 8 milyar TL'ye yükselerek, normal şekilde piyasadan alınan altının getirisinden daha yüksek bir getiri kazandırmıştır.

2.9. Faiz Oranları

Faiz; nominal ve reel faiz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır, nominal faiz; bankaların kullanılan krediler üzerinden talep ettikleri ve fiyat hareketlerinden etkilenen faiz oranıdır. Reel faiz ise reel sermayeden kaynaklanan kar oranını ifade ederken; nakit para, bina ve bunlara benzer sermaye bedelleri olan unsurları satın alma gücü olarak ifade eden orandır (Tanrıöver ve Yamak, 2015: 187). Reel faizlerin; tasarruf üzerindeki etkisi, gelir ve ikame etkisine göre ikiye ayrılmaktadır. Reel faiz oranında gerçekleşen azalmada hane halkının kredi maliyeti azalır ve gelecek döneme ait gelirin bugünkü değeri artar; faiz oranlarındaki düşme hane halkı varlıklarının

getirisini azaltarak, hane halkının borçlanma isteğini azaltır (Başar, Eren ve Bozma, 2016: 593).

2005 yılından itibaren açık enflasyon hedeflemesi politikası uygulanmaya başlanarak TCMB; daha şeffaf olma yoluna girdi ve piyasaya daha fazla bilgi sunmaya başladı. Merkez bankası toplantıları belirlenen tarihlerde yapılmakta, politika faiz kararları kamuoyuna açıklanmaktadır (Soylu, Korkmaz ve Çevik, 2014: 90). Merkez Bankası; faiz oranlarını; önceden ilan edilmiş takvim çerçevesinde yapılan toplantılarla faiz oranlarını piyasaları etkilemek amacıyla belirlemektedir. Merkez bankası; para politikası ile ilgili görüşmeleri önceden belirlenen tarihte yapılır ve aynı gün Merkez Bankasının kendi sayfasında açıklanmaktadır.

Para politikası ile ilgili sadeleşme sürecine 1 Haziran 2018 tarihinde geçilerek, bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı Merkez Bankası politika faizi olarak kabul edildi;

- Merkez Bankası gecelik vadede borçlanma ve borç verme oranları bir hafta vadeli repo ihale faiz oranına kıyasla ± 150 baz puanlık bir marj ile belirlenme süreci başladı,

- Geç Likidite Penceresi işlemlerinde uygulanacak Merkez Bankası borçlanma faiz oranının %0 olarak uygulanması ve borç verme faiz oranına 150 baz puan eklenerek hesaplanması kararları verildi (T.C. Merkez Bankası, 2018).

Tablo 2.23. Dünya Merkez Bankaları'nın Geçerli Faiz Oranları

Merkez Bankası	Geçerli Faiz Oranı (%)
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)	24
Federal Rezerv (FED)	2.25
Avrupa Merkez Bankası (ECB)	0
İngiltere Merkez Bankası (BOE)	0.75
İsviçre Merkez Bankası (SNB)	-0.75
Avustralya Merkez Bankası (RBA)	1.50
Kanada Merkez Bankası (BOC)	1.75
Japonya Merkez Bankası (BOJ)	-0.10
Rusya Federasyonu Merkez Bankası (CBR)	7.50
Hindistan Merkez Bankası (RBI)	6.50
Çin Merkez Bankası (PBOC)	4.35
Brezilya Merkez Bankası (BCB)	6.50

(Bloomberg, 2018)

Tablo 2.23.'de Merkez Bankası faiz oranlarına bakıldığında; en yüksek faiz oranına Türkiye sahiptir ve ardından Rusya gelmektedir. Ekonomilerde genel olarak; yüksek oranlı enflasyon yaşandığı dönemlerde yüksek seviyelerde faiz oranları ile karşılaşılır; çünkü yüksek enflasyonun olduğu zamanlarda mal ve hizmet fiyatlarında oluşan fiyat değişimlerini kontrol etmek güçtür. Bu dönemde yatırım yapmak isteyenler; kendilerini güvende hissedebilmek adına daha fazla risk almamak için yüksek getiri aracına yönelirler ve böylece faiz artmaya başlar (Doğan, Eroğlu ve Değer, 2016: 406).

2.9.1. Faiz ve Sigorta

Bireysel emeklilik sisteminde ki fonlar risk almamak adına sabit getiri tercih edilerek fonlara yönlendirildiyse bankaların vadeli mevduata verdiği faiz oranlarıyla yaklaşık olarak aynı getiriyi getirmektedir. Sistemden beklenen yüksek faiz getirisi ve kazanç sabit gelirli fonlarla sağlanamamaktadır.

Getirisi yüksek olan kamu dış borçlanma aracı ve altın fonu gibi fonların getirilerinin yüksek olması ile birlikte faiz getirisi bu fonlarda önemli meblağ oluşturabilmektedir, sabit getirili fonlar ise banka hesaplarına yakın bir getiriyi birikim sağlamaktadır.

2.10. Para Arzındaki Değişmeler (Emisyon)

Emisyon; devletin yetkili kurumları tarafından piyasaya para, pay senedi ve tahvil çıkarmasıdır. Emisyon; T.C. Merkez Bankası'nın aktif ve pasifinde değişmeler sonucu oluşur ve yetkili tek kurum T.C. Merkez Bankası'dır. T.C. Merkez Bankasının yaptığı çeşitli para arzı tanımlarından en çok kullanılan dar tanımlı olarak bilinen M1 para arzında; paranın değişim aracı olması durumu önceliklidir. M2 para arzı tanımında ise; vadeli mevduatlarda para arzı tanımına dahil edilerek likidite ön plana çıkar (Ekinci, 2003: 4).

Merkez Bankası'nın para politikasına ilişkin analizlerini yaparken kullandıkları veriler;

M1: Dolaşımdaki Para Tutarı + Vadesiz Ticari Mevduat + Vadesiz Tasarruf Mevduat + Vadesiz Diğer Mevduat + TCMB 'deki Mevzuat

M2: M1 + Vadeli Ticari Mevduat + Vadeli Tasarruf Mevduatı + Vadeli Diğer Mevduat + Mevduat Sertifikası

M3: M2 + Yurtiçindeki Yerleşik Kişilerin Açtıkları Döviz Tevdiat Hesapları

M3A: M2 + Mevduat Bankalarındaki Resmi Mevduat

M3A: M3A + Merkez Bankası'ndaki Diğer Mevduat

M3Y: M3 + Döviz Tevdiat Hesapları (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018).

Merkez Bankası para arzını; zorunlu karşılık oranları, açık piyasa işlemleri, politika faiz oranları ile doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Yılmaz, 2015: 60).

Merkez Bankası para arzını arttırmak istediği zaman;

- Zorunlu karşılık oranını azaltır,
- Açık piyasa işlemleriyle piyasaya para aktarır,
- Faiz oranını düşürür.

Merkez Bankası para arzını azaltmak istediği zaman;

- Zorunlu karşılık oranını artırır,
- Açık piyasa işlemleriyle piyasadan para alır,
- Faiz oranını artırır (Yılmaz, 2015: 61).

Merkez Bankası tarafından piyasaya sürülen banknotların toplam tutarı; emisyon hacmi olarak tanımlanır. Emisyon hacminin değişkenlik gösterdiği durumlar;

- Ülkedeki ekonomik faaliyetler,
- Demografi,
- Bayramlar,
- Maaş ve vergi ödemeleri,
- Diğer toplu ödemeler ve tahsilattır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018).

Tablo 2.24. Merkez Bankası Verilerine Göre Türkiye'deki Durum (2018)

Faiz Oranı	%24
Bankalar Arası Faiz Oranı	%24,33
Para Arzı M1	522.974.069,80
Para Arzı M2	1.984.450.421,40
Para Arzı M3	2.028.975.586,30
Döviz Rezervleri	127.079,20
Bankaların Bilançosu	4.098.487.430,00
Özel Sektöre Krediler	1.279.439.729,00
Mevduat Faiz Oranı	%22.5

(Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018)

Para arzı; ekonomik birimlerin kısa vadeli ödemelerini gerçekleştirmek için mevduatlar, fonlar, menkul kıymetler gibi ekonomik araçların kullanılabildiği toplam paranın miktarıdır. Ekonomide para arzı azalırsa faiz oranı artar, para arzı artarsa faiz oranı düşmektedir. Merkez Bankası'nın ekonomiye genişletici ve daraltıcı para politikası uygulayabilmektedir. Para arzını arttırması genişletici, para arzını azaltması ise daraltıcı para politikasıdır.

Miktar teorisinde; paranın dolaşım hızı sabit düşünülüğünde para arzındaki artış, geliri de aynı oranda etkileme gücüne sahiptir; fakat gelirin değişmediği düşünülüşü takdirde para arzındaki artış; fiyat seviyesini de aynı oranda artış eğilimi göstermektedir (Sugözü ve Yiyit, 2010: 367).

2.10.1. Para Arzındaki Değişmeler (Emisyon) ve Sigorta

Para talebi sabit olduğı dönemlerde para arzının artıyor olması; kısa vadede faiz oranlarını düşürmekte ve yatırımları arttırabilmektedir. Para arzındaki artışın neden olduğı enflasyonla ortaya çıkan artış bireysel emeklilik sisteminde hisse senedi fonunun artmasına neden olmaktadır. Para arzındaki artışın, faiz oranlarını düşürmesi sigortadan beklenen getiriyi yükseltebilmekte ve sistemdeki yatırımları güçlendirebilmektedir. Faiz oranlarının düşmesi hisse senedinin değerini arttırmaktadır. Artan değer karşısında sigortada ki hisse senedi fonlarına talep artmaktadır.

2.11. İhracat ve İthalat

İhracatın artması ile birlikte ekonomik büyüme de artma eğilimi göstermektedir. Mal ve hizmetlerin üretiminin artması beraberinde ihracatın artmasını da getirecektir, bununla birlikte ekonomi politikalarının ihracatı destekleyen şekilde olması ekonomik büyümeye olumlu katkı sağlayabilir (Şimşek, 2003: 43).

İhracatın ekonomik büyümeye etkileri;

- İhracat sektörü büyüdükçe güçlenerek üretim ölçüğünü ve bununla birlikte verimlilik düzeyini arttırma durumu söz konusudur.
- Uluslararası rekabet; ihracat ile güçlenebilmektedir ve girişimciliğe olumlu katkıda bulunarak ülke içerisindeki üretim ve yatırıma katkı sağlayarak verimlilik artışı meydana gelir.

- Teknik bilgi ve teknolojinin yayılmasında ihracatın rolü büyüktür, teknolojik gelişmeler uluslararası düzeyde yayılma fırsatı bulabilmektedir, yeni teknoloji transferleri ile nitelikli iş gücünün gelişimine katkıda bulunmaktadır (Dura, Beşer ve Acaroğlu, 2017: 297).

İhracatın artmasıyla birlikte; dış piyasalara hakim olma ve öğrenme daha hızlı şekilde olmaktadır; böylece girişimcilik daha yüksek oranda olurken, pazarlama ve üretim seçenekleri de gelişebilmektedir. Bununla birlikte ihracat artışı döviz girdilerini de arttırarak dış ödemelerde döviz baskısını azaltabilmektedir (Şimşek ve Kadılar, 2010: 121).

İthalat; dış ticaret verilerinin önemli kalemlerinden biridir ve ihracatla birlikte bir ülkenin dış ticaret dengesini oluşturur. İthalat olabilmesi için; yürürlükte bulunan T.C. Ticaret Bakanlığı'nın yayınladığı ve güncellediği ithalat mevzuatına uygun şekilde yurt dışından Türkiye gümrük bölgelerinden giriş yapılabilmesi gerekmektedir.

Ticaret bakanlığı verilerine göre ihracat ve ithalat bilgileri verilmektedir.

Tablo 2.25. Yıllara Göre Dış Ticaret (Milyon ABD Doları)

Dönem	İhracat			İthalat			Dış Ticaret Hacmi		
	Toplam	Değişim	Dış Ticaret Payı (%)	Toplam	Değişim	Dış Ticaret Payı (%)	Toplam	İhracat-İthalat Karşılama Oranı (%)	Dış Ticaret Dengesi
2006	85.535	16.4	38.0	139.576	19.5	62.0	225.111	61.3	-54.041
2007	107.272	25.4	38.7	170.063	21.8	61.3	277.334	63.1	-62.791
2008	132.027	23.1	39.5	201.964	18.8	60.5	333.991	65.4	-69.936
2009	102.143	-22.6	42.0	140.928	-30.2	58.0	243.071	72.5	-38.786
2010	113.883	11.5	38.0	185.544	31.7	62.0	299.428	61.4	-71.661
2011	134.907	18.5	35.9	240.842	29.8	64.1	375.749	56.0	-105.935
2012	152.462	13.0	39.2	236.545	-1.8	60.8	389.007	64.5	-84.083
2013	151.803	-0.4	37.6	251.661	6.4	62.4	403.464	60.3	-99.859
2014	157.610	3.8	39.4	242.177	-3.8	60.6	399.787	65.1	-84.567
2015	143.839	-8.7	41.0	207.234	-14.4	59.0	399.787	65.1	-84.567
2016	142.530	-0.9	41.8	198.618	-4.2	58.2	341.108	71.8	-56.044
2017	156.993	10.1	40.2	233.800	17.7	59.8	390.793	67.1	-76.807
2018	167.967	7.0	42.8	223.046	-4.6	57.2	391.013	75.3	-52.232

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019)

Tablo 2.25.'de Türkiye'de ihracat, ithalat ve dış ticaret hacmi mevcuttur. Yıllar arasında veriler arasında hareketlilik söz konusudur. Türkiye'nin yaptığı ihracat içerisinde en fazla rakamlara sahip olan ülkeler tabloda verilmiştir.

Tablo 2.26. En fazla İhracat Yapılan 10 Ülke 2014-2018 (Milyon Dolar)

Ülke	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	15.147	13.417	13.999	15.119	16.142
İngiltere	9.903	10.556	11.686	9.603	11.110
Birleşik Arap Emirlikleri	4.656	4.681	5.407	9.184	3.136
Irak	10.888	8.550	7.637	9.055	8.350
ABD	6.342	6.396	6.623	8.654	8.304
İtalya	7.141	6.887	7.581	8.474	9.562
Fransa	6.464	5.845	6.022	6.584	7.288
İspanya	4.750	4.742	4.988	6.302	7.771
Hollanda	3.459	3.155	3.589	3.865	4.761
İsrail	2.951	2.698	2.956	3.408	3.894

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019)

Türkiye ile en fazla ihracat yapan ülkeler arasında ilk sırada Almanya bulunarak istikrarlı olarak devam etmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri ise 2014 yılından itibaren ihracatı artarak devam ettirirken 2018 yılında büyük bir düşüş yaşamıştır, diğer ülkelerde ise belirtilen yıllar arasında büyük değişimler görülmemiştir.

Tablo 2.27. En fazla İthalat Yapılan Ülkeler 2014-2018 (Milyon Dolar)

Ülke	2014	2015	2016	2017	2018
Çin	24.918	24.873	25.441	23.370	20.719
Almanya	22.369	21.351	21.474	21.301	20.407
Rusya	25.288	20.401	15.162	19.514	21.989
ABD	12.727	11.141	10.867	11.951	12.377
İtalya	12.055	10.639	10.218	11.304	10.154
Fransa	8.122	7.597	7.364	8.070	7.413
İran	9.833	6.096	4.699	7.492	6.931
İsviçre	4.821	2.445	2.502	6.899	2.816
Güney Kore	7.548	7.057	6.384	6.608	6.342
Birleşik Krallık	5.932	5.541	5.320	6.548	7.446

(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019)

Tablo 2.27. incelendiğinde Türkiye ile en fazla ithalat yapılan ülkelerin başında Çin gelmektedir. 2018 yılında Rusya ile yapılan ithalat artmıştır. Yıllar arasında ithalat rakamlarına bakıldığında 2018 ülkelerde genel olarak düşüş eğilimi yaşanmaktadır. Özellikle; 2018 yılında İsviçre ile yapılan ithalat en çok azalma gösteren ülke olmaktadır.

2.11.1. İhracat ve Sigorta

İhracatın arttırılması amacıyla kurulan Türkiye’de ihracatı destekleyen finansal kuruluşlardan biri Eximbank (İhracat Kredileri ve Alacak Sigortası Programları) örnek gösterilebilir. Eximbank; ihracatçıları, ihracata yönelik üretim yapan imalatçıları ve yurt dışında faaliyet gösteren müteahhit ve girişimcileri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi kredi, sigorta ve garanti programlarını kısa, orta ve uzun vadeli kredi, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir (Türk Eximbank, 2018).

İhracat kredi sigortası; ihracatçıların ihracat bedeli alacaklarını ticari ve politik risklere karşı teminat altına almasını sağlayan sigorta türüdür. İflas, tasfiye, konkordato, malın ihracatçıdan kaynaklanmayan nedenlerle kabul edilmemesi ve mal bedelinin herhangi bir nedenle ödenmemesi; ticari risklerdir. Savaş, iç savaş, alıcının ülkesinin ithal yasağı ise politik risklerdir.

İhracat kredi sigortası diğer adı alacak sigortası olan sigorta Eximbank’ın gayri nakdi araçlarından biridir. Bu sigortada; taraflar arasında gerçekleşen sigorta sözleşmesi gereğince belli bir prim ödenerek, vadeli mal satışı yapan sigortalıyı mal bedelini tahsil edememesine yol açacak risklere güvence oluşturarak, alacaklar teminat olarak kabul edilir (Bülbül ve Demiral, 2016: 23).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DEKİ TEMEL MAKROEKONOMİK DEĞİŞKENLERİN SİGORTACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ

3.1. Literatür Taraması

Çalışmanın bu bölümünde literatür taraması yapılmıştır. Literatür taramasında; geçmişten günümüze çalışmalardan, araştırma problemime benzer olarak yapılan çalışmalar incelenerek bilgi verilmiştir.

Webb, Grace ve Skipper tarafından 2002 yılında yayınlanan Bankacılık ve Sigortanın Sermaye ve Çıktı ile Büyüme Üzerindeki Etkisi başlıklı çalışmada; bankacılık ve sigortanın ekonomideki büyümeye katkıda bulunarak sermayenin verimini arttırdıkları açıklanmış ve Solow modeli ile bir dizi tahmin parametresi kullanılmıştır. 1980-1996 yılları arasında 55 ülkede artan bankacılık ve sigortacılık ile verim; eğitim, ihracat ve özel sektöründe büyümesine katkı sağlamıştır. Belirlenen 55 ülke için yapılmış çalışmaların sonucu; bankalar ve sigorta şirketleri arasındaki sinerji ile bireysel katkıların toplamının gösterdiği faydalardan daha büyük bir katkı sağlamaktadır.

Beck ve Webb tarafından 2003 yılında Ülkeler Arası Hayat Sigortası Tüketiminin Ekonomik, Demografik ve Kurumsal Belirleyicileri başlıklı çalışmada data içeren panel yöntemi ile 68 farklı ülkenin ekonomisinde 1961-2000 yılları arasındaki enflasyon, kişi başına düşen gelir, bankacılık sektörü göstergeleri kullanılmıştır. Eğitim, yaşam beklentisi genç bağımlılık oranı, sosyal güvenlik sistemi büyüklüğünün sigorta tüketimi ile ilişkisi olmadığı sonucuna varılmıştır. Hayat sigortası son yıllarda; tüketiciler için bir dizi finansal hizmet sunan önemli bir sektör haline gelmektedir. Sermaye piyasasında büyük bir yatırım kaynağı durumundadır. Çalışmanın sonucunda; daha yüksek gelire sahip olan ülkeler, daha düşük enflasyon ve daha gelişmiş bankalar daha fazla hayat sigortası tüketimi yapmaktadırlar. Daha yüksek bir özel tasarruf oranı ve daha yüksek reel faiz oranı yüksek hayat sigortası tüketimi ile ilişkilidir. Kişi başına gelir, enflasyon ve bankacılık sektörü ülkeler arasında hayat sigortası tüketiminin belirleyici göstergelerindendir. Ülkelere göre

hayat sigortası tüketiminin bir kısmını dini ve kurumsal farklılıklar açıklamaktadır. Hayat sigortası lüks bir tüketim olsa da; gelir dağılımı ve hayat sigortası tüketimi arasında ilişki bulunmamaktadır. Yükselen gelir kişi başına hayat sigortasını arttırmaya yardımcı olurken gelir dağılımı için aynı durum söz konusu değildir.

Kugler ve Ofoghi tarafından 2005 yılında Sigorta Ekonomik Büyümeyi Destekliyor mu? İngiltere Örneği başlıklı çalışmada eş bütünleşme analizi ile birlikte sigorta sektörü ve bazı OECD ülkeleri içerisinde İngiltere ve ABD’de dahil olmak üzere ülkelerin toplam sigorta değeri kullanılmıştır. İngiltere’de sigorta sektörü; Avrupa’daki sigorta sektöründen daha büyüktür ve dünyada sıralama olarak üçüncü sıradadır. Döngüsel etkiden ziyade sigorta piyasası büyüklüğü ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki var. Zaman serisi modellerinden bir bağımlı değişkenin diğer değişkenlerdeki bir değişiklikten sonra dengeye döndüğü hızı tahmin eden ECM kullanılmıştır. Sigorta sektöründeki gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki uzun vadede gözlemlenebilmektedir. Kısa sürede etkilemekte olduğu gerçeği yansıtamaz. GSYH’nin kısa dönemde sigorta pazarında kaybı dikkat çekici olsa da kısa vadeden sonra büyüme sürecine geçiş yapılmaktadır. GSYH’deki sigorta pazarının büyümesindeki gelişme büyüklüğünde, İngiltere tedarikçi olmaktan ziyade dışarıdan talepte bulunan sigorta sektörüne sahiptir.

Arena tarafından 2006 yılında Sigorta Piyasası Faaliyetleri Ekonomik Büyümeyi Destekliyor mu? Endüstrileşmiş ve Gelişmekte olan Ülkeler için Çalışma isimli çalışmada sigorta piyasası; risk transferi sağlayan finansal bir araç olarak farklı risklerin yönetilmesine katkıda bulunarak ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bu çalışmada hayat ve hayat dışı sigorta ve ekonomik büyüme faaliyetleri arasında ilişki olup olmadığı sonucuna ulaşmak amaçlanmıştır. 1976-2004 yılları arasında 56 ülke için dinamik panel modelleri verileri ile sigorta piyasası faaliyetleri ve ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi kurulmuştur. Hayat ve hayat dışı sigorta; ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Yüksek gelirli ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin durumları ekonomiyi yönlendirebilmektedirler. Bu çalışmada 56 ülkenin 1976-2004 yılları arasında hayat ve hayat dışı sigorta faaliyetlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri zaman serisi yöntemi ile sigorta primi verilerinden yararlanılmıştır. Sigorta piyasasının ekonomik büyümeyle olan ilişkisinin olduğu kesinlik kazanmıştır, hem hayat hem hayat dışı sigorta primlerinin

ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hayat sigortalarında ise yüksek gelirli ülkelerin ekonomik büyüme üzerinde etkileri olduğuna ulaşılmıştır. Hayat dışı sigortalarda ise yüksek gelirli ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle orta ve düşük gelirli ülkelerde büyük rol oynamaktadır.

Haiss ve Sümegi tarafından 2008 yılında yayınlanan Avrupa'da Sigorta ve Ekonomi Büyüme Arasında İlişki: Teorik ve Ampirik Analiz başlıklı çalışmada Avrupa'daki GSYH büyümesini ve sigorta yatırımlarının üzerindeki etkileri araştırılmıştır. 1992-2005 yılları arasında 29 Avrupa ülkesine cross-country panel veri analizi uygulandı. GSYH'nin büyümesinde 15 Avrupa Birliği ülkesi üzerinde, İsviçre, Norveç ve İzlanda gibi; hayat sigortalarının olumlu etkileri vardır. Orta ve Doğu Avrupa'da olan yeni Avrupa Birliği üyeliği için sorumluluk sigortası daha büyük oranda etkilenmektedir. Bu çalışmada gerçek faiz oranlarına ve ekonomik gelişme seviyesinin sigortadaki büyüme oranına etkisine vurgu yapılmıştır. Sigorta sektörüne finansal olarak daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Çalışma sonucunda; zamanla sigortacılık sektörü finansal araçlar içerisinde önemi artarak ekonomi içerisindeki önemi de artmıştır. Finans ve büyüme ile ilgili bu çalışmada sigorta şirketleri gibi banka dışındaki finansal araçlarında önemli etkileri vardır. Risk transferini test etmek için kullanılan prim geliri ve sigorta sektöründeki kurumsal yatırımların etkisi; geliştirilmiş üretim fonksiyonunu temsil eder. Panel veri analizi ile 29 Avrupa ülkelerini özellikle AB ülkelerinin 1992-2005 yılları arasında üretim fonksiyonlarının gelişimi analiz edildi. Sigorta yatırımları ve 15 Avrupa Birliği ülkesindeki GSYH büyüme arasında; sigortadaki büyüme ile bağlantılı olarak reel faiz oranını ve seviyesini vurgulamaktadır. Çalışma sonucunda az gelişmiş ülkeler ve finansal olgunluğa yeterince sahip olan ülkeler arasında farklılıklar olduğuna ulaşılmıştır.

Vadlamannati tarafından yayınlanan 2008 yılında yapılan Sigorta Sektörünün Büyümesi ve Reformları Ekonomik Gelişmeyi Etkiler Mi? Hindistan'daki Deneysel Kanıt adlı çalışmada sigorta sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkileri, sigorta sektöründeki reformları ve sigorta reformlarının büyüme oranları incelendi. Sigorta sektörünün ekonomik büyümeye katkısı vardır, fakat uzun dönemde görülmektedir. Gelişmiş bir sigorta sektörü Hindistan gibi gelişen ülke ekonomisine uzun vadeli fonlar sağladığı için fiziksel ve sosyal yönlerini güçlendirir. İlerleyen

yıllardaki Hindistan'daki yatırımlar liberalleşme sonrası hızla büyüyen sigorta sektörü ekonomik büyüme ve altyapısının gelişimi için ülkede önemli bir gelişme olarak görülmektedir. Sigorta sektörünün büyümesi ekonomik kalkınmayı daha hızlı etkilerken; hayat dışı sigorta sektörünün büyümesinin etkisi bir yıl sonra hissedilmektedir. Reform sonrası sigorta sektöründeki büyümenin Hindistan'daki ekonomik gelişme üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Reform sürecinde genel olarak sigorta sektörü ekonomik gelişme üzerinde Hindistan'da başarılı olmuştur. Ülkenin ekonomik gelişimi; sigorta sektöründeki reformlardan daha büyük etkiye sahiptir. Uzun vadede reform göstergeleri olarak belirtilen sigorta sektörü reformları ve reformların büyüme oranı ekonomik gelişme süreci ile birleştirilmiş; böylece Hindistan'daki ekonomik büyüme sürecinde sigorta sektöründeki büyümenin büyük kısmı ve sigorta sektöründeki reformlar ülkedeki kalkınma için sağlıklı bir şekilde yol almaktadır. Sektördeki reformların başlamasıyla 2000 yılından beri sigorta hızla büyümeye başlamıştır. Gelecek yıllarda ise ülkede finansal aracılık hizmetlerinde sigorta sektöründeki reformların gerçekleşmesinin daha önemli rol alacağı beklenmektedir.

Hana, Lib vd. tarafından 2010 yılında Sigortanın Gelişmesi ve Ekonomik Büyüme başlıklı çalışma yayınlanmıştır. Finansal kurumların ekonomik büyümedeki rolüne ilgi artmaktadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalar bankacılık sektörünün ekonomik büyüme üzerinde etkisini çeşitli konularla analiz etmiştir. Bankaların ekonomik büyüme üzerine olan çalışmaları fazla yapılmasına rağmen sigorta sektörü ile ilgili çalışmalar literatürde daha az bulunmaktadır, fakat gittikçe artmaktadır. Modern toplumda sigortanın önemi oldukça büyük ve ekonomik faaliyetler açısından birçok fonksiyona sahip olduğu için ekonomik büyüme ulusal sigorta ile harmanlanarak gelişme göstermektedir. Çalışmada GMM (Genelleştirilmiş Moment Yöntemi) kullanılmıştır. 1994-2005 yılları arasına ait 77 ekonomiye ait veri setinin kontrolü; sigortadaki gelişme ekonomik büyüme ile pozitif ilişki içerisinde. Bu çalışmada hayat ve hayat dışı sigortanın yanı sıra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sigorta gelişimi ve ekonomik büyüme ile ilgili olan ilişkisi analiz edilmiştir. Sonuç olarak; hayat ve hayat dışı sigorta sektörü gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere nazaran daha önemli rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkelere büyük önem

taşıyan hayat dışı sigortaların bu ülkelerde daha fazla güçlendirilmeye ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ching, Kogid ve Furuoka tarafından 2010 yılında Hayat Sigorta Fonları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensel İlişki: Malezya'dan Kanıt başlıklı çalışma hayat sigortası ile sigorta sektörü arasındaki nedensel ilişkinin varlığı incelenmiştir. Bu çalışmada Johansen Eşbütünleşme Testi ve Vector Error Correction Model (VECM)'ine dayanan Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır. Sonuç olarak; hayat sigortası sektörü potansiyel olarak etkili bir biçimde uzun dönem finansal yatırımları için uzun vadeli tasarruflar üreterek ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır. Hayat sigortası sektörü; yaşam politikalarına talep artmasıyla finansal yatırımlarla birlikte hızla büyümektedir. Uzun vadeli tasarruflarda yıllık verilen ödüller insanların yaşam politikalarına katkıda bulunmayı hızlandırır, sigortalı olmanın dışında da insanlar dolaylı olarak hayat sigortası aracılığı ile portföy yatırımlarına katılabilir. Hayat sigortasının etkili olarak büyümesi; Malezya ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunması, diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi uzun vadede gerçekleşen bir büyümedir.

Ege ve Saraç tarafından 2011 yılında Sigortacılık Sektörü ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ekonometrik Bir Analiz başlıklı çalışma yayınlanmıştır. Finansal gelişme ve ekonomi arasındaki ilişki üzerine yapılmış bir çok ampirik çalışma yapılmıştır. Fakat sigorta sektörü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden çalışmalar azdır. Bu çalışmada 1999 ve 2008 yılları arasında 29 seçilmiş ülkenin verileri kullanılmıştır. Bu ülkeler; Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İtalya, Japonya, Türkiye, Güney Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'dir. Bu çalışmanın sonucunda sigorta sektörü ve ekonomik büyüme arasında olumlu yönde ilişki tespit edilmiştir. Finansal sistem karışıkta olsa bir ülke dolaylı da olsa ekonomik büyüme üzerinde etki edebilmektedir. Sonuç olarak; sigorta sektöründeki yatırım ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

Akyüz, Kaya tarafından 2013 yılında yayınlanan Türkiye'de Hayat Dışı ve Hayat/Emeklilik Sigorta Sektörünün Finansal Performans Analiz ve Değerlendirmesi başlıklı çalışmada Türkiye'nin Hayat Dışı Sigorta Şirketlerinin ve Hayat/Emeklilik

Şirketlerinin 2007-2011 yılları arasında sektörel bazda finansal performansı incelenmiştir. Yöntem olarak, TOPSIS kullanılmıştır. Analizde sektörle ilgili on tane finansal performans oranı ile bu kriterlere eşit ağırlıklar verilerek performans puanları elde edilmiştir. Sigorta sektörünün finansal sistem içerisinde uzun vadeli kaynak oluşturma özelliğine sahip olmasından dolayı ekonomik gelişme ile ilgili arasında doğrusal ilişki vardır. 2008 yılındaki ekonomik krizin sigorta sektörü üzerinde de olumsuz etkileri hissedilmiştir. Hayat dışı sektörün en başarılı yılı 2007, en başarısız yılı ise 2008'tir. Hayat/Emeklilik şirketlerinin ise en başarılı olduğu yıl 2007 ve en başarısız olduğu yıl ise 2008 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak; küresel krizlerde tüm ekonomi gibi sigorta sektörü de etkilenmektedir

Doğan tarafından 2013 yılında yayınlanan Sigorta Firmalarının Sermaye Yapısı ile Karlılık Arasındaki İlişki: Türk Sermaye Piyasası Üzerine Bir İnceleme başlıklı çalışmada 2005-2011 yılları arasında İMKB'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin sermaye yapısının karlılık üzerinde etkisi incelenmiştir ve karlılık göstergesi olarak "Varlık Karlılığı (ROA)" kullanılmıştır. Yöntem olarak ise; çoklu regresyon ve korelasyon yöntemleri kullanılmıştır. Sigorta şirketlerinin hasar prim oranı, kaldırıp oranı ve likit aktiflerinin artması karlılığı olumsuz yönde etkilemekte, aktif büyüklüğünün artması karlılığı olumlu yönde etkilemektedir. İMKB'de yer alan sigorta şirketlerinin kaynaklarının büyük bir kısmı borçlardan oluşmakta bu durumda riski arttırmaktadır. Sigorta şirketlerinin kısa vadeli ödeme güçleri iyidir, bu durum sigorta şirketlerinin toplam kaynaklarının büyük bir kısmının uzun vadeli borçlardan oluştuğunu gösterir. Sonuç olarak; sigorta şirketlerinin borç oranları arttıkça, kaynak maliyeti artar ve karlılık oranı azalır. Kısa vadeli ödeme gücü ve karlılık arasında negatif ilişki çıkmasının sebebi ise; sigorta şirketlerinin cari varlıklarını etkin değerlendiremediği sonucunu gösterir.

Cristea, Marcu ve Carstina tarafından 2014 yılında yayınlanan Avrupa'daki Esas Sonuçlara Kıyasla Romanya'daki Sigorta ve Ekonomik Büyüme İlişkisi başlıklı çalışmada Romanya'da sigorta ve ekonomik büyüme arasında sigorta göstergeleri kullanılarak istatistiksel yöntemlerle analiz yapılmıştır. Sigorta belli ekonomiler için önemli bileşen haline gelmekte ve sonuç olarak sigortanın GSYH'ye oranı bazı Avrupa ülkelerinde (Hollanda, İngiltere, Finlandiya) %10'un üzerindedir ve ekonomik gelişmenin yüksek olduğu yerlerde ise daha yüksektir. Çalışmada

istatistiksel yöntemlere ve bir diziye dayanan 16 yıl boyunca toplanan verilerin sigorta sektörünün pazardaki hayat ve hayat dışı sigorta ile Romanya'daki ekonomik büyüme üzerinde sistematik değerlendirmesi yapılmıştır. Sigorta piyasasının derecesi ile ölçülen ve sigorta piyasası arasında nedensel bağa dayalı olarak kişi başına düşen GSYH ile ölçülebilen yoğunluk derecesi ve ekonomik büyüme arasında yüksek bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Birçok ülke ile ilgili yapılan uluslararası çalışmalarda gerçek sigorta ve GSYH büyümesi arasındaki ilişki doğrulanmış olmasına rağmen Romanya için aynı bağımlılık sonucuna ulaşılamamıştır.

Akinlo ve Apanisile tarafından 2014 yılında yayınlanan Sahra Altı Afrika'da Sigorta ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Bir Panel Veri Analizi başlıklı çalışmada 1986-2011 yılları arasında Sahra Altı Afrika'da sigorta ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiştir. Havuzlanmış OLS, Sabit Etki Modeli ve Moment Panel Genelleştirilmiş Model yöntemi tahminlerde kullanılmıştır. Dinamik panel veri analizi ile tahminlerin bu bölge için sigortanın ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sahra Altı Afrika'daki ekonomik gelişme için gelişmiş bir sigorta sektörü gereklidir, bu durum uzun dönemde ekonomik büyüme için yatırımlar sağlamaktadır. Çalışma sonucunda; insan kaynaklarının ekonomik büyüme üzerinde önemli katkıları tespit edilirken; faiz oranı ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu istatistiksel olarak bulunmuştur. Çalışmada Sahra Altı Afrika'da fiziksel sermaye ve ekonomik büyüme arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bölgenin liderleri gelişim politikaları uygulanmaya başlarsa sosyal ve ekonomik altyapı politikalarının benimsenmesiyle fiziksel sermaye stoğu olumlu şekilde değerlendirilerek gelişme sağlanacaktır. Ekonomik büyüme ve açıklar arasındaki negatif ve istatistiksel ilişkiler burada hükümetin doğrudan yabancı yatırımların yapılmasına ve yabancı sigorta şirketlerine bu durumda izin vermeleri gerekmektedir.

Kaya ve Kaya tarafından 2015 yılında yayınlanan "Türkiye'de Hayat Sigortası Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Firmaya Özgü Faktörler": Panel Veri Analizi, başlıklı çalışmada 2008-2013 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren 17 hayat sigortası şirketinin verileri bir araya getirilerek 102 gözlemlili panel veri seti elde edilmiştir. Finansal performansın ölçütü olarak aktif karlılık oranı kullanılmıştır, brüt yazılan primler ve şirket yaşının aktif karlılık oranı üzerinde istatistiksel olarak

olumlu etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. şirket büyüklüğü, cari oran ve sigorta kaldıracı oranı, aktif karlılık oranı üzerinde istatistiksel olarak olumsuz etkiye sahiptir. Hasar prim oranı ile aktif karlılık oranı arasında ters yönlü ilişki tespit edilmiştir, şirketler için risk kabul sürecinin, reasürans politikalarının ve hasar yönetiminin önemi belirlenmiştir. Sigorta kaldıracı oranı ve sermaye yeterlilik oranı değişkenleri için ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda etkin sermaye yönetiminin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Boon tarafından 2005 yılında yayınlanan Ticari Bankalar, Borsa ve Sigorta Piyasası Ekonomik Büyümeyle Destekliyor mu? Singapur Ekonomisinin Analizi başlıklı çalışmada Singapur ekonomisini örneklem ve örneklem dışı nedensellik testleri; finans ve büyüme ile ilgili olarak yapılmıştır. Çalışmanın asıl amacı; finansal göstergeler ve Singapur ekonomisinin büyüme göstergeleri arasında Granger nedensellik ilişkisi uygulanmıştır. Birim kökler için ADF testi ve Johansen eş bütünleşme testi kullanılmıştır. Bu çalışma ile birlikte; sigorta piyasası ve borsaların rolü uzun dönemde ekonomik büyümeyle katkısı desteklenmiştir. GSYH içerisinde kişi başına düşen gelir ve reel sabit finansal göstergeler; banka kredilerini ve borsayı belirleyici rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Lee, Chang vd. tarafından yayınlanan Ekonomik Büyüme ve Sigorta Gelişimi: Kurumsal Ortamların Rolü başlıklı çalışmada kurumsal yapıların sigorta ve ekonomik ilişkiyi nasıl şekillendirdiğı yenilikçi dinamik panel eşik modeli ile incelenmiştir. Kurumsal ortamlarda seviye arttıkça bu olumsuzluklar azalmakta, kısacası sağlıklı olan kurumsal ortamlar hayat sigortalarının büyümesine engel olmaktadır. Çalışmada kurumsal ortamların sigorta ve büyüme ilişkisi araştırılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığı zaman göz ardı edilen kurumsal ortamların sigorta üzerine doğrudan etki ettiğı gözlemlenmiştir. Dinamik panel veri yöntemi kullanılarak çalışmada kurumsal ortamlar sigorta gelişimi arasındaki ilişki detaylı bir analizle incelenmiştir. Kurumsal ortamların gelişimi hayat sigortası piyasasının gelişimine ve ekonomik büyümenin gelişimine olumlu katkı sağlar. Sigortacılığın ekonomik büyümeyle etkisi; kurumların belli bir noktaya gelmesinden sonra başlar. Politika uygulamalarında iyileştirmeler olmalıdır ve bu da finans sektöründe kalitenin güçlenmesi için önem arz etmektedir. Politika, ekonomi ve yasal ortamlar

arasında alınan önlemlerin; hayat sigortası ve ekonomik büyüme arasında kurumsal ortamlarda negatif ve sağlıksız olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ömürbek ve Özcan tarafından 2016 yılında yayınlanan “BIST’de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Multimoora Yöntemiyle Performans Ölçümü” başlıklı çalışmada amaç; BIST’de sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin finansal açıdan performanslarını değerlendirmektedir. BIST’de faaliyet gösteren altı sigorta şirketi vardır. Bunlar; Ak Sigorta, Anadolu Sigorta, Aviva Sigorta, Güneş Sigorta, Halk Sigorta, Ray Sigorta’dır. On tane finansal oran çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Bunlar; cari oran, nakit oranı, varlık devir hızı, borç oranı, brüt kar marjı, net kar marjı, öz sermaye karlılığı, yatırım karlılığı, fiyat/kazanç oranı ve piyasa değeri/defter değeri oranı kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda; Multimoora yöntemi kullanılarak sigorta şirketleri aralarında karşılaştırılabilir ve şirketler kendi performanslarını yıllara göre değerlendirebilmektedir.

Hou ve Cheng tarafından 2017 yılında yayınlanan Bankacılık, Hayat Sigortaları ve Borsaların Ekonomik Büyüme Üzerindeki Dinamik Etkileri başlıklı çalışmada kısa ve uzun dönemde hayat sigortası, bankacılık ve hisse senetlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri araştırılmıştır. 1981-2008 yılları arasında 31 ülkeyi kapsayan bu çalışmada GMM zaman serisi yöntemi kullanılarak varyasyonların finansal aktiviteler üzerindeki büyüme etkisi incelenmiştir. Çalışmada GMM ve OMG analizleri verileri kullanılarak özel kredilerin ekonomik büyümeyi engellediği kanıtına ulaşılmıştır. Çalışmada; finansal aktivitelerin büyüme üzerindeki etkileri; zamana, gelir düzeyine ve finansal gelişmeye bağlı olduğu ve farklı gelişim seviyelerindeki ülkeler sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için farklı finansal faaliyetlerde bulunması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Paksu tarafından 2017 yılında yayınlanan Bireysel Emeklilik Sistemi ve Ekonomik Etkileri başlıklı çalışmada bireysel emeklilik sisteminin; borçlanma politikaları, özelleştirme politikaları, ekonomik istikrar üzerindeki etkisi, gelir dağılımı ve kaynak tahsisi üzerindeki etkisi, finansal piyasalar üzerindeki etkisi, yatırımlar üzerindeki etkisi, çalışanlar ve işverenler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Dünya ile eş zamanlı olarak Türkiye’de bireyler, emeklilik sonrasında meydana gelen hayat standartlarındaki düşüşü önlemek için ek gelir arayışlarına girerek özel sigortalara insanların yöneldiği açıklanmıştır.

Dash, Pradhan vd. tarafından 2018 yılında yayınlanan Avro Bölgesi Ülkelerinde Sigorta Piyasası Penetrasyonu ve Ekonomik Büyüme: Zaman Nedenselliğine Dair Kanıtlar başlıklı çalışmada 1980-2014 yılları arasında sigorta piyasası ve ekonomik büyüme ilişkisini 19 Avrupa ülkesini ele alarak incelemiştir. Çalışmada üç farklı penetrasyon kullanılmıştır. Bunlar; hayat sigortası, hayat dışı sigorta ve ikisinin toplamıdır. Çalışma 1980-2014 yılları içerisinde Avrupa ülkelerinin sigorta piyasası faaliyetlerini zaman serisi analizi yöntemini kullanarak kişi başı ekonomik büyümeyi tespit etmeyi amaçlamıştır. 19 Avrupa Bölgesi için ekonomik büyüme ve sigorta pazarı ile ilgili karışık kanıtlar da olsa ilişki olduğu bu çalışmada ortaya konuluyor. Bazı durumlarda sigorta piyasası ekonomik büyümeye yön vermekte ve büyüme hipotezini desteklemektedir. Ekonomik politikalar içerisinde sigorta sektörü ve ekonomik büyüme Avrupa ülkeleri için sürdürülebilmesi gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Uygulama

Bu bölümde; araştırma probleminin seçilmesinden sonra araştırmanın amacı, önemi, örneklendiği, varsayımları, kapsamı ve sınırları, çalışmada kullanılan verilerin nasıl elde edildiği ve elde edilen veriler bağlamında araştırma metodolojisi hakkında bilgi verilmesinden sonra bulgular kısmında çalışmadan elde edilen sonuçlar anlatılarak araştırma sonlandırılmıştır.

3.2.1. Araştırma Problemi

Araştırma problemi belirlenmeden önce konu ile ilgili literatür taranmış ve sigortacılık ile Türkiye ekonomisi ilişkileri üzerine yapılan belirli sayıda çalışma bulunmuştur. Bu konuyla ilgili literatürde fazla sayıda tez olmadığı için; araştırma problemi “Türkiye’deki Temel Makroekonomik Değişkenlerin Sigortacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri” şeklinde belirlenmiştir. Literatür taramasında incelenen çalışmalarda; daha yüksek gelire sahip ülkelerde sigorta eğiliminin yüksek olduğu, sigortanın uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde etkisinin görülebileceği ve sigortanın ekonomik kalkınmayı olumlu şekilde etkilediğine dair sonuçlar çıkarılmıştır.

Sigorta sektörü ekonomiye olumlu katkılar sağlamaktadır; çünkü finansal gelişme ve kalkınmayı etkilemektedir. Finansal gelişme ile birlikte ekonomideki kaynak

tahsisini etkinleştirebilmektedir. Son yıllarda dünyada sigorta pazarı oldukça genişlemekte olan bir alandır. Türkiye’de bu pazar içerisinde genç nüfusu ile var olan önemli bir yere sahiptir. Sigortacılık sektöründe geçen yıllar yabancı sermayeli şirketlerin gittikçe daha aktifleştğini ve bunun Türkiye ekonomisine katkısını arttırdığını göstermektedir.

Sigorta; insanların gelecekte gerçekleştirebilecek sosyal, ekonomik, fiziksel risklere karşı korunma yollarından birisidir. Sigorta şirketleri belirli bir prim karşılığında anlaşmaya konu olan riskleri üstlenerek, ortaya çıkabilecek zararları karşılamaktadır.

Sigortacılık; Türkiye’de yatırılabılır fon tasarrufuna ve bu fonların verimli alanlara yönltilmesine uygun bir çalışma alanıdır; sigortacılık kurumsal tasarrufların oluşmasına ve sermaye piyasasında fon arzına yatırımcı olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde sigortacılık ile birlikte; sermaye hareketleri canlanarak, kaynakların kullanılma verimliliği artmaktadır.

Bireysel Emeklilik Sistemi; kişilerin aktif çalıştıkları süre içerisinde yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde yaşam standartlarını korumak amaçlı gelir elde etmeleri adına düzenlenmiş ve gönüllülük esasına dayalı özel bir emeklilik sistemidir. Emeklilik döneminde ek gelir sağlayarak refah düzeyini arttıran Bireysel Emeklilik Sistemi; ekonomiye kaynak sağlayan, istihdamı etkileyen ve ulusal tasarruf düzeyini arttıran bir sistemdir. Sigorta şirketleri aracılığıyla; biriken primler; hisse senedi, tahvil ve başka yatırım araçlarında değerlendirildiği için; büyüme ve gelişme planlanmış olarak ekonomiye olumlu katkılar sağlamaktadır.

Tasarruf aracı olan Bireysel Emeklilik Sistemi’nde; gelir düzeyi arttıkça tasarrufun artması sistemi güçlendirmektedir. Sistemde alınan fonlarla yapılan yatırımlar fon arzını arttırmaktadır. Tasarruf yapmak; fertlere ve kurumlara gelecekleri için güvence sağlayarak, sigorta ile birlikte yaşamlarını, sağlığını ve mallarını güvence altına alır.

Sigortanın ekonomiye olan bir önemli katkısı da uluslararası ekonomik ilişkileri geliştirmesidir. Yabancı sermaye yatırımları; Türkiye’deki gelişmekte olan sigorta sektörüne yönelmesinden dolayı uluslararası ilişkiler daha güçlenmektedir. Uluslararası ilişkileri güçlendirmeye vesile olan; ihracat kredi sigortası, taşıma

(nakliye) sigortası örnek gösterilebilir. Sigorta sektöründe uluslararası yatırımlar doğrultusunda ülkeye döviz kazandırması ve yapılan sigortalar uluslararası ekonomide ticaret hacmini genişletmektedir.

Sigorta şirketleri; sigorta poliçeleri aracılığıyla yatırıma yöneltilecek fonların sermaye piyasasına aktararak sermaye piyasasının gelişimine katkı sağlar. Sermaye piyasasının ekonomi üzerinde önemli rolü vardır; sigorta sektöründeki toplam yurtiçi tasarrufların payına bakıldığında, sigorta şirketlerinin yarattığı direkt primlerin yurtiçi tasarruflar içindeki payı gittikçe artmaktadır; sigortanın tasarruflar içerisindeki payı arttıkça ekonomik büyümeye ve gelişmeye de olan olumlu katkısı artmaktadır.

Sigorta sektörü; sermaye birikimine bulunduğu katkısıyla finansal sektörün önemli bir parçası haline gelmektedir; çünkü ekonomik faaliyetler içerisinde kesintisiz olarak devam edebilmektedir. Hayat sigortalarından uzun süreli fonlar sağlanır; uzun süreli fonların ekonomik büyümeye katkısı daha fazladır. Gelişmiş ülkelerde; uzun vadeli fon birikimini sağlayan hayat sigortaları daha kapsamlı ve geniş bir yere sahiptir. Hayat dışı sigortaların ise kısa süreli fonlar aracılığıyla elde ettiği primler ekonomide kaynak ihtiyacının karşılanmasına destek olmaktadır. Sigortanın fon yaratabilme gücü; tasarrufları teşvik etmektedir ve ülke kalkınmasında önemlidir.

Ülkede istihdama katkısı olan sigorta sektörü; gelişmesiyle birlikte işgücü kapasitesini arttırmaktadır. Ağırlıklı olarak üniversite mezunlarının bulunduğu sigortacılık sektöründe; istihdamın artması ekonomik büyümeyi olumlu etkilemektedir. Bankalardan kullanılmak istenen kredilere karşı yapılan sigorta; sigortalı açısından risklerin belli bir prim karşılığında kontrol altına alınmasıdır. Sigorta garantisi olmadan herhangi bir mal teminat altına alınamaz. Bankalarda kullanılan krediler için yapılan sigortada ise borçlunun ölüm ihtimaline karşı sigorta yapılarak borcunun vefatı ile birlikte silinmektedir. Girişimcilerin yatırım yapmak için ya da mevcut şirketlerin büyüebilmesi için kullanılan kredilerle yapılan yatırımlar ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır.

Sigortadaki primler; fon kaynağının temelini oluşturmaktadır; sermaye piyasasında fonların güçlendirilebilmesi için tasarrufların artırılması gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelere; bu güç gelişmiş ülkelere kıyasla daha azdır. Sigortacılığın ekonomik

büyüme üzerinde fon oluşturabilme özelliği istikrarın sağlanabilmesi için önemlidir. Sigortanın ekonomi içerisindeki yeri; sigorta prim hacmini GSMH'ye oranlayarak bulunduğunda, gelişmiş ülkelerin ilk sırada olması; o ülkelerde fon yaratma kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Tasarruflara; fonlarla katkı sağlanıyor olması ile primleri kurumsal tasarruf haline getirerek, oluşan fonları yatırıma yönlendirirler.

Sigortacılık sektörü vergi kaynağıdır. Alınan primlerden sigorta şirketleri vergi ödemektedir. Sigorta poliçelerinden alınan primlere oranlı olacak şekilde; Gider Vergisi, Konut ve İş Yeri Vergisi, Yangın Söndürme Vergisi; vergilere katkıda bulunmaktadır. Vergiler; kamunun önemli finansman kaynaklarından biri olması ve kamu hizmetlerini yerine getiren gelirlerden biri olduğu için sigortacılık sektörünün vergi getirisinden dolayı ekonomiye katkı sağladığını göstermektedir. Emeklilik fonları ile kısa vadeli fonlar yerine uzun vadeli fonların ağırlıklı olması; sermaye piyasasında uzun vadeli kurumsal yatırımların artmasına vesile olmaktadır. Sermaye piyasaları uzun vadeli fon yatırımlarıyla beraber olası krizlere kısa vadeli fonlardan daha rahat atlatarak finansal istikrarı güvenli hale getirmektedir. Uzun vadeli fonlarla sağlanan finansal istikrar sayesinde; faiz oranları da düşmekte ve ekonomi olumlu yönde etkilenmektedir.

Kişi başına gelir artmasıyla tasarruflar artmakta ve sistemdeki fonlar daha güçlü hale gelmektedir. Sigorta birikimleri bu fonlar aracılığıyla ekonomiyi canlandırarak, toplumda refah artışına neden olur. Ev ya da işyerlerinde oluşan hasarların sigorta aracılığıyla primlere oranla karşılanıyor olması maddi kaybın önüne geçmektedir. Maddi kayıpların gerçekleşebilme ihtimaline karşı yapılan sigortalar güvence vermesi ile birlikte kişinin refah düzeyini azaltmadan devam etmesine yardımcı olmaktadır.

Yatırım, fonlar, istihdam, alınan vergiler, geliştirilen uluslararası ilişkilere; sigorta sektörünün tüm katkıları göz önüne alındığı zaman ekonomik olarak büyümeyi ve desteklemeye olan olumlu katkıları vardır. Gelişmekte olan ülkelerde bu katkı, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında aynı seviyede değildir. Türkiye'de sigortacılığın makroekonomik değişkenler üzerinde etkisi olduğu bu çalışmada araştırılmıştır.

3.2.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı; Türkiye ekonomisindeki makroekonomik değişkenler ve sigortacılık sektöründeki değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmektedir. Değişkenlerden hangilerinin birbirlerini etkilediğini tespit etmek için nedensellik analizi yapılmış, değişkenler arasında çift yönlü ya da tek yönlü etkileşim olduğu, hangi değişkenlerin birbirini etkileyip etkilemediğini belirlemek bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Değişkenler arasındaki ilişki ile birlikte ekonomik değişkenler ve sigorta göstergeleri arasında kurulan ilişkilere yapılan testlerle çalışmanın amacına ulaşılması hedeflenmiştir.

Sigorta; riskleri güvence altına alarak, risk gerçekleştiği zaman hasarın karşılanmasını sağlayan sistem olduğu için ekonomik kalkınmada önemli rol oynamaktadır. Tasarrufların yatırıma dönüştürme yollarından biri sigortacılık sistemidir. Sigortacılık; fon yaratma gücü olan bir sektör olmasıyla beraber; hayat sigortalarından toplanan primler uzun vadeli fon oluştururken, hayat dışı sigortalar ise kısa vadeli fon oluşturmaktadır. Krediyeye ihtiyaç duyan bireyler için krediler varlıkların sigorta edilip, menfaatini ipotek olarak sigorta şirketine devretmesiyle kredi alabilmektedir.

Sigorta için sistemde alınan primlerin/GSMH'ye oranı; sigortacılık faaliyetlerinin ekonomi içerisindeki yerini gösterirken, kişi başına düşen ortalama prim miktarı ise sigorta hizmetlerine karşı olan yaklaşımla ilgili bilgi vermektedir. Kişi başına düşen ortalama prim; gelişmiş ülkelerde yüksekken, gelişmekte olan ülkelere düşüktür. Bununla birlikte Türkiye'de sigorta sektörünün; yurt içi tasarruflar içerisindeki payı ve kişi başı düşen ortalama prim istenen seviyelerde değildir. İstenen seviyelere gelebilmesi için öncelikli olarak kişisel gelirin artması gerekmektedir; bu şekilde bireyler tasarruflarını arttırarak, sisteme yatırım artar ve ekonomik gelişmeye etki edebilir. Kişisel gelirin gelişmiş ülkelere daha yüksek olması ve sigortadaki birikimlerin de yüksek olması; gelişmekte olan ülkelere biri olan Türkiye'de ise bu rakamların daha düşük olması dolayısıyla ekonomik değişkenlere olan etkilerden ne oranda etkilendiği bu çalışmada açıklanmaya çalışılmıştır.

Sigortacılık; ekonomilere güvence vermekle birlikte, birikim ve yatırımlar için katkı sağlamaktadır. Böylece ekonomiye destek olurken, olası kriz ve çöküntülere karşı

durabilmektedir. Sistemdeki fonların verimli ve yatırım alanlarda değerlendirmesi ekonomiyi güçlendirmektedir. Hayat sigortalarının uzun vadeli fon oluşturmaları üzerinde etkili olmasından ötürü ağırlık verilmesi gereken sigorta çeşididir. Çünkü finansal istikrar ve ekonomik dalgalanmalara karşı ülke ekonomisine destek olmaktadır.

Ülke ekonomisine destek olan sektörlerden biri sigortacılıktır. Makroekonomik değişkenleri olumlu yönde etkilemektedir. Çalışmada; sigortacılığın işsizlik oranını azaltarak, istihdam sağlamada olumlu katkıları olduğu belirtilmiştir. Tasarruf birikimini arttırarak, yatırımların artması; işsizlik oranını azaltmakta, istihdama olumlu katkı da bulunmaktadır. Ekonomide meydana gelen olumlu etkilerle birlikte sosyal refahı artmaktadır. Daha rahat ve gelişmiş bir ekonomi için gelişen sigorta sektörünün önemi makroekonomik değişkenlerle ilişkilendirilerek sonuçlandırılmıştır.

Risklerin gerçekleşmesi halinde olası zararları karşılayan sigorta; kişinin maddi açıdan zarara uğramasını engelleyerek kişi ve kurumlara sağladığı güvenceden dolayı geleceğin planlamasını yaparak girişimciliği desteklemektedir. Çalışmadaki amaç; sigortanın önemini açıklayarak Türkiye içerisinde gelişmekte olan bir sektör olduğunu vurgulamaktır. Bu vurgu yapılırken; makroekonomik değişkenler üzerinde olumlu etkileri olduğu ve bu etkilerin ne yönde nasıl etkilendiği araştırılması amaçlanmıştır. Ekonomide ki değişkenlere etki eden bir sektör olması ile sigortacılığın önemi artarken çalışmada aralarındaki ilişkiyi analiz etmek amaçlanmıştır.

Ekonomik gelirlerine göre bireylerin arttırdığı tasarruflar neticesinde; yatırıma yönlendirilen primleri ve alınan fonlar ülkedeki fon ihtiyacını karşılamaya yardımcı olmasından ötürü uluslararası ilişkileri de olumlu yönde etkilediği çalışma içerisinde aktarılması amaçlanarak sistemin gelişmesi için yapılması gerekenlere de değinilmiştir. Sektörün gelişmesi işsizlik oranını azaltacağı gibi; işsizlik oranının azalması da sigorta sektöründe yatırımı arttırarak olumlu etki etmektedir.

Çalışmadaki amaç; sigortanın ekonomiyi olumlu olarak etkilediği, yarattığı fonlara ekonomik kalkınmaya destek olduğu, ekonomiye destek olmasıyla birlikte istihdamı da olumlu şekilde etkilediği, taşıma (nakliye) gibi sigorta ile uluslararası ekonomik

ilişkileri güçlendirdiği, krediye olanak sağladığı gibi, devletin önemli gelirlerinden biri olan vergiye katkıda bulunduğunu belirterek sigortanın etkilerinin belirtilmesi amaçlanmıştır. Bu etkilerin doğrultusunda sonuçlar; yapılan analiz ve testler doğrultusunda sonuçlandırılarak sigortacılığın ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkilerine ulaşılması amaçlanmaktadır.

3.2.3. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda dünyada sigorta pazarı oldukça genişlemekte olan bir alandır. Türkiye’de bu pazar içerisinde genç nüfusu ile var olan önemli bir yere sahiptir. Sigortacılık sektöründe geçen yıllar yabancı sermayeli şirketlerin gittikçe daha aktifleştğini ve bu durumun ülke ekonomisine katkısının arttırdığını göstermektedir. Uluslararası ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayan sigorta sektörü; yabancı sermaye desteği ile birlikte daha önemli hale gelmektedir. Türkiye’deki sigortada, yabancı sermayeli şirketlerin çoğunlukta olması sektörün önemini göstermektedir.

Sigortacılık; Türkiye’de yatırılabılır fonların tasarrufuna ve fonların verimli alanlara yönlendirilmesine uygun bir çalışma alanıdır; sigortacılık kurumsal tasarrufların oluşmasına ve sermaye piyasasında fon arzına yatırımcı olmaktadır ve bu durum ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak hayat sigortalarının; düzenli bir birikim ve tasarruf aracı olmasından ötürü; sigorta şirketleri aldıkları primleri; tahvil, hisse senedi, gayrimenkul satın alarak yatırımlara kaynak olabilmektedir. Hayat sigortalarının sağladığı uzun vadeli fonların; ekonomik istikrara katkısı üstünde durulmuş; hayat dışı sigortaların ise kısa vadeli fonlar oluşturmasından bahsedilerek; hayat sigortalarının ülke ekonomisi için öneminin fazla olduğu ve kriz ya da ekonomik dalgalanmalar söz konusu olduğu zaman uzun vadeli fonları içermesinden dolayı daha önemli olduğu üstünde durulmuştur.

Türkiye’nin deprem kuşağında olması, doğal afetlerle karşılaşma durumu ve sel gibi risklere karşı hazırlıklı olarak güvence sağlayan sigortalar olası tehlikelerin risklerini almaktadır. İş yeri ve konut sigortası ile DASK; Türkiye’de yapılması gereken hayat dışı sigortaların başında gelmektedir. Sigorta yapılması ile birlikte olası risk gerçekleştiği takdirde zarar tazmin edilerek, birey hasardan önceki mali duruma ulaşma imkanı elde etmektedir. Sigorta bireyler dışında işletmeler içinde oldukça önemlidir. Sigorta yaptıran işletmeler; olası risk gerçekleştiğinde sigorta yaptıkları

zaman finansal kayıplarını karşılayabilmekte ve mali güçlerini korumaktadırlar. Aksi takdirde kayıp ve zararla karşılaşan işletmeler finansal kayıplarında azalma yaşarlar ya da iflas ile karşılaşır. İşletmelerin; işleyişlerine devam etmeleri ülke ekonomisi içerisinde istihdam ve yatırım olarak devam etmektedir. Sigorta; bireylere ve kurumlara güvence sağlayarak olası risklere karşı zarar görmeden atlatılabilmesi için önemi büyüktür.

Sigorta; kredi teminine yardım etme özelliğinden dolayı ticaret açısından oldukça önemlidir. Kredi karşılığı ipotek edilen değer sigortalı olduğu zaman; alacaklının haklarını garantiye alması durumunda kredi veren kurum ya da kuruluşlara risk devredilmektedir. Yatırım amaçlı kullanılan krediler; artan istihdam ve azalan işsizlik oranı ile birlikte sigorta sektöründe önemli bir konuma sahiptir. Girişimcileri ve ticareti desteklemesiyle; sanayi gelişimine de olumlu katkı sağlamaktadır. Yeni iş olanakları sunuluyor olması topluma sağladığı faydayla birlikte büyük önem taşımaktadır.

Sigorta sektörü ile yapılan tasarruflara kaynak teşkil edilen vergiler; sigorta şirketleri tarafından ödenir ve yatırım unsurları olarak değerlendirilen fonların da vergileri tahsil edilir. Vergiler; sigorta poliçelerine ödenen prime oranla alınarak ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Sigorta; tasarruf aracı olduğu için hayat sigortaları ve bireysel emeklilik sistemi ile birlikte ek bir gelir sağlayarak ve bireyin gelecekte yaşayabileceği ekonomik riski azaltarak sosyal güvenlik sistemini tamamlar ve ek gelir sağlar. Böylece birey; emeklilik döneminde refah düzeyini azaltmadan hayatını sürdürebilir. Özel emeklilik şirketlerinin varlığı, özel emeklilik fonlarında biriken tasarrufların tekrar ekonomi için değerlendirilmesi; sosyal sigorta yükünü hafifleterek, ekonomiye katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın önemi Türkiye'deki makroekonomik değişkenler ve sigortacılık sektörünün değişkenleri arasında ilişkisi kurularak sonuçlandırılıp bilgi vermesi açısından önemlidir ve makroekonomik faktörlerin değişiminin; Türkiye'de sigortacılık üzerindeki etkilerine ne şekilde yansıdığı sorularına cevaplar aranmıştır.

3.2.4. Araştırmanın Evreni ve Varsayımları

Araştırmanın örneklemini Türkiye’den oluşmakta ve 2004-2018 yılları arasında kapsamaktadır. Araştırma; Türkiye’deki makroekonomik değişkenlerin sigortacılık sektörü üzerindeki etkisini araştırmaktadır. Sigortacılığın; makroekonomik değişkenler ile ilişkisi Türkiye’de geçerliliği kabul gören resmi sitelerin verileriyle birlikte sonuçlandırılmaya çalışıldı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM); verileri ile sigortacılık ve makroekonomik büyüme değişkenleri ile ilişki kurularak sigortacılığın ekonomi ile ilişkisi kurulmuştur.

Araştırmanın verilerine farklı internet sitelerden ulaşılmıştır. İşsizlik oranı, istihdam oranı, tüketici fiyat endeksi ve üretici fiyat endeksi verilerine; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nun sitesinden ulaşılmıştır. Sigortaya katılımcı sayısı, katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve yatırıma yönlendirilen tutarın verileri ise Emeklilik Gözetim Merkezi (EGM)’nden ulaşılmıştır. Türkiye’de geçerliliği kabul edilen bu resmi sitelerin verileri ve yapılan testler sonucu; kullanılan programlar ile birlikte çalışmanın doğruluğu kabul edilmiştir. Elde edilen veriler zaman serisi yöntemi ile EVIEWS9 programı ile analiz edilmiştir. Kullanılan tüm verilerin ve programların doğru ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

3.2.4.1. Sınırlılıkları

Araştırmada 2004-2018 yılları arasında kullanılan aylık veriler; işsizlik oranı, istihdam oranı, tüketici fiyat endeksi, üretici fiyat endeksi, sigortaya katılımcı sayısı, katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve yatırımlara yönlendirilen tutarlara ulaşılmıştır. Fakat dünya ile kıyaslama yapılabilmesi için; dünyada sigorta prim üretimi, dünyada kişi başına sigorta primi; verilerine aylık ulaşılamadığı için aylık verilerin olduğu değişkenlerle birlikte analiz edilememiştir. Çalışmadaki değişkenler; aylık olarak bulunan verilerle çalışmada analiz uygulanmıştır.

3.2.5. Araştırmanın Yöntemi (Verileri ve Metodolojisi)

Araştırmada kullanılan veriler; işsizlik oranı, istihdam oranı, tüketici fiyat endeksi (TÜFE), üretici fiyat endeksi (ÜFE), katılımcı sayısı, katkı payı tutarı, sözleşme sayısı, yatırıma yönlendirilen tutardır. Araştırmadaki verilerin hepsi ikincil veridir. Araştırmanın verileri; 2004-2018 yılları arasında yüzdesel/birim sayısı/ Türk Lirası olarak; işsizlik oranı, istihdam oranı, TÜFE, ÜFE; www.tuik.gov.tr sitesinden;

katılımcı sayısı, katkı payı tutarı, sözleşme sayısı, yatırıma yönlendirilen tutar ise www.egm.org.tr sitesinden ulaşılmıştır. Katılımcı sayısı, sözleşme sayısı; birim olarak; katkı payı tutarı, yatırıma yönlendirilen tutar ise Türk Lirası; işsizlik oranı, istihdam oranı, TÜFE, ÜFE verilerinde ise yüzdesel birimler kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler; işsizlik oranı, tüketici fiyat endeksi, üretici fiyat endeksi, katılımcı sayısı, katkı payı tutarı, sözleşme sayısı, yatırıma yönlendirilen tutara 2004-2018 yılları arasında aylık verilere ulaşılarak; çalışma yapılmıştır.

3.2.5.1. Metodolojisi

Ekonometrik analizlerde 3 tür veri kullanılmaktadır. Zaman serisi verisi, yatay kesit veri ve panel veri olarak sıralanabilir. Zaman serisi verisi; kullanılan değişkenlerin günlük, aylık, yıllık zaman aralıklarına göre farklılık göstermektedir. Örnek vermek gerekirse Avusturya'nın 1980-2014 yılları arası petrol fiyatları endeksi zaman serisi verisidir. Yatay kesit veri; belirli bir yıl için farklı değişkenlerden toplanan verilerdir. Örneğin; OECD ülkelerinin 2014 yılı için petrol tüketimi bir yatay kesit veridir. Zaman serisi verisi; belirli bir zaman aralığında bir değişken için birden çok kritere göre incelenmesi; zaman serisi analizi ile gerçekleşir. Örneğin; bu çalışmada olduğu gibi Türkiye'nin sigortacılık faktörlerinin birden çok yıl için incelenmesi zaman serisidir.

Çalışmada zaman serisi analizi kullanılarak, Granger Nedensellik Testi yapılmıştır. Granger Nedensellik Testi ile iki değişken arasında zamana bağlı olarak ilişkinin varlığı ve bu ilişkinin nedenselliğinin yönü istatistiksel açıdan belirlenir. Çalışmada kullanılan değişkenlere yapılan Granger Nedensellik Testi ile değişkenler arasında ilişkinin varlığı ve ilişkinin nedensellik yönü tespit edilmiştir.

3.2.6. Araştırmanın Modeli

Araştırmada zaman serisi kullanıldığı için kurulan model zaman serisi modelidir.

Çalışmada kullanılan değişkenler ve kısaltmalar tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Değişken İsimleri ve Kısa Kodları

İşsizlik oranı	IO
Katkı Payı Tutarı	KPT
Sözleşme Sayısı	SS
Yatırıma Yönlendirilen Tutar	YYT
Katılımcı Sayısı	KT
İstihdam Oranı	ISTO
Tüketici Fiyat Endeksi	TÜFE
Üretici Fiyat Endeksi	ÜFE

Zaman serisi modelleri regresyon modelleri gibi bir bağımlı ve birden çok bağımsız değişkenle kurulmaktadır. Yapılan araştırmada kurulan modelde ise 1 bağımlı 7 bağımsız değişken bulunmaktadır. Bağımlı değişken işsizlik oranı (IO) iken; bağımsız değişkenler ise katılımcı sayısı (KS), katkı payı tutarı (KPT), sözleşme sayısı (SS), yatırıma yönlendirilen tutar (YYT), istihdam oranı (ISTO), tüketici fiyat endeksi (TÜFE), üretici fiyat endeksi (ÜFE)'dir.

Bağımlı değişkenin işsizlik oranı olarak seçilmesinin nedenlerinden biri; Türkiye’de önemli makroekonomik değişkenlerden biri olmasının yanı sıra sigortacılık sektöründe de önemli bir değişkendir. Sektöre katılımın ve eğitimin az olması; sektörde işsizlik oranını azaltamamaktadır. İşsizlik oranı azalmadıkça; yatırımlar ve tasarruflar artmamakta ve sektör gelişimi yavaşlamaktadır.

$$IO = C(1)*ISTO + C(2)*KPT + C(3)*KS + C(4)*SS + C(5)*TÜFE + C(6)*ÜFE + C(7)*YYT + C(8)$$

Basit regresyon analizindeki tüm varsayımlar çoklu regresyon analizinde de geçerlidir, bağımlı değişken tesadüfi bir değişken ve normal dağılım göstermektedir. Tahmin hataları tesadüfidir ve normal dağılım göstermektedirler. Hatalar birbirinden bağımsızdır ve otokorelasyon yoktur. Her bağımsız değişkenin değerlerine ait olan bağımlı değişken değerlerinin alt setlerinin varyansları birbirine eşittir. Bu durumda eşit varyanslılık (homoscedasticity) mevcuttur. Çoklu regresyon analizinde bu varsayımlara eklenen varsayım; bağımsız değişkenler arasında basit doğrusal ilişkilerin olmaması olarak ifade edilmektedir. Bağımsız değişkenler arasındaki basit doğrusal korelasyon katsayılarının 0 veya 0’a çok yakın olması şartı şeklinde açıklanabilen varsayım “Çoklu Doğrusal Bağlantı (Multicollinearity)” olmama durumudur. Çalışmada kullanılan bağımsız değişkenler arasında yapılan analiz

sonucunda çoklu doğrusal bağlantı bulunamamıştır. Yukarda sayılan testlerin hepsi araştırma modelinin ön testleri olan araştırmanın varsayımlarını içermektedir. Bu ön testlerin yapılması araştırma modelinin varsayımlara uyum gösterdiğini ifade etmektedir. Varsayımlara uygunluğu sağlanan diğer analizlere devam etmesi uygun görülmüştür.

Tablo 3.2. Modele Göre Kullanılan Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

	IO	ISTO	KPT	KS	SS	TUFE	UFE	YYT
Ortalama	10.60629	24180.05	1.73E+10	3103888.	3544589.	0.732686	0.769029	1.69E+10
Medyan	10.20000	23488.00	1.04E+10	2426267.	2695228.	0.590000	0.660000	1.01E+10
Maksimum	16.10000	29318.00	5.76E+10	6984044.	8264862.	3.270000	6.600000	5.67E+10
Minimum	8.000000	19524.00	12337554	30496.00	32147.00	1.430000	3.540000	11727305
Standart Sapma	1.471888	2593.572	1.71E+10	2229047.	2643028.	0.777822	1.229752	1.68E+10
Skewness (Çarpıklık)	1.311366	0.244095	0.912486	0.488854	0.545664	0.384823	0.817394	0.919134
Kurtosis (Basıklık)	4.974626	1.924036	2.539149	1.868605	1.915880	3.193884	6.430334	2.544748
Gözlem Sayısı	175	175	175	175	175	175	175	175

Her değişken için 175 gözlem kullanılmıştır. Bu değişkenlerin Mean (ortalama), Median (medyan); maksimum ve minimum değerleri tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Regresyon analizi yapılmadan önce modelle ilgili kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H_0 : İşsizlik oranının, sigortacılığı etkileyen faktörler üzerinde etkisi yoktur.

H_1 : İşsizlik oranının, sigortacılığı etkileyen faktörler üzerinde etkisi vardır.

Bağımlı Değişken: IO

Kullanılan Yöntem: En Küçük Kareler Metodu (EKK)

Örneklem: 2004/01- 2018/08; aylık verilerden oluşmaktadır.

R- Squared: 0.654454

Adjusted R-Squared: 0.639970

Prob(F-Statistic): 0.000000

En küçük kareler metodu (EKK) ile regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 3.3. Regresyon Analizi

Değişken	Katsayı	Standart hata	T değeri	Olasılık Değeri
ISTO	-0.001019	7.47E-05	-13.64091	0.0000
KPT	9.28E-09	2.10E-09	4.423743	0.0000
KS	-2.03E-05	4.25E-06	4.885809	0.0000
SS	1.89E-05	3.87E-06	4.885809	0.0000
TÜFE	-0.032100	0.097839	-0.328085	0.7433
ÜFE	0.046612	0.065378	0.712960	0.4769
YYT	-9.55E-09	2.16E-09	-4.430485	0.0000
C	32.78687	1.592440	20.58907	0.0000

Tablo 3.3.'deki regresyon analizi sonuçlarına göre olasılık değeri (p) 0'dır. Bu nedenle %95 güven aralığında ($0 < 0.05$) H_0 hipotezi reddedilmekte, H_1 hipotezi kabul edilmektedir. İşsizlik oranının sigortacılık faktörü üzerinde etkisi bulunmaktadır. Sonuç olarak; regresyon modeli anlamlıdır. Ayrıca regresyon analizi sonucunda modelin katsayıları da belirlenmiş ve kurulan yeni modelin denklemi:

$$IO = -0.001*ISTO + 0.0000000092*KPT - 0.00002*KS + 0.000018*SS - 0.03*TÜFE + 0.04*ÜFE - 0.0000000095*YYT + 32.78$$

Tek tek değişkenler açısından bakıldığında TÜFE ve ÜFE anlamlı değildir; çünkü olasılık değerleri 0,05'den büyüktür.

İşsizlik oranı 1 birim arttığında;

- İstihdam oranı azalmaktadır.
- Katkı payı tutarı artmaktadır.
- Katılımcı sayısı azalmaktadır.
- Sözleşme sayısı artmaktadır.
- Yatırıma yönlendirilen tutar azalmaktadır.
- TÜFE azalmaktadır.
- ÜFE artmaktadır.

İşsizlik oranına bakıldığı zaman; işsizlik oranı arttığı zaman; istihdam oranı, katılımcı sayısı, TÜFE ve yatırıma yönlendirilen tutar azalmaktadır. İşsizlik oranı

arttığı zaman artan değişkenler ise; katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve ÜFE'dir. Artma ve azalma oranlarına bakıldığında katkı payı tutarı ve yatırıma yönlendirilen tutar en fazla etkilenen değişkenlerdir.

Birim Kök Testi

Modeldeki değişkenlerin durağanlığını ölçmek için yapılan birim kök testlerine ait hipotezler aşağıda verilmiştir:

H_0 :Tüm birimlerin zaman serileri birim köklüdür.

H_1 :Tüm birimlerin zaman serileri birim köklü değildir.

Bu hipotezlerde kullanılan birim kök testleri 3 tanedir:

- Im, Pesaran and Shin W-stat
- ADF-Fisher Chi-Square
- PP-Fisher Chi-Square

Bu 3 birim kök testinin sonuçları tablo 3.4.'te gösterilmiştir.

Seriler: IO, ISTO, KPT, KS, SS, TUFE, UFE, YYT

Örnekleme: 2004/01- 2018/10; aylık verilerden oluşmaktadır.

Tablo 3.4. H_0 Hipotezi

Yöntem	İstatistik	Olasılık	Yatay Kesit	Gözlem Sayısı
Im, Pesaran and Shin W-stat	-5.07308	0.0000	8	1368
ADF-Fisher Chi-square	116.623	0.0000	8	1368
PP-Fisher Chi-square	119.498	0.0000	8	1410

Fisher testleri için olasılık değerinin 0.05' ten küçük olması gerekmektedir.

Tablo 3.4. incelendiğinde; Im, Pesaran ve Shin, ADF, PP; isimleri verilen üç testin sekiz yatay kesiti bulunmaktadır. Gözlem değerleri testlere göre farklılık göstermektedir. Olasılık değerleri 0.05'ten küçüktür. Bunun anlamı; modeldeki değişkenlerin durağan olduğunu yani H_0 hipotezinin reddedildiğini, H_1 hipotezinin kabul edildiğini ifade etmektedir. Sonuç olarak; modelin değişkenleri birim kök içermemektedir ve durağandır.

Engle- Granger Eşbütünleşme Analizi

Modeldeki değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi ile test edilmiştir. Eşbütünleşme analizlerinin hipotezleri:

H_0 : Seriler eş bütünleşik değildir.

H_1 : seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi mevcuttur.

Seriler: IO, ISTO, KPT, KS, SS, TUFE, UFE, YYT.

Örneklem: 2004/01- 2018/08; aylık verilerden oluşmaktadır.

Dahil edilen gözlem sayısı: 175

Eş bütünleşme katsayısı: C

Tablo 3.5. Engle-Granger Eşbütünleşme Testi Sonuçları

Bağımlı	Değeri	Olasılık	Z- Değeri	Olasılık
IO	-4.651494	0.2156	-39.16173	0.1936
ISTO	-5.335742	0.0534	-49.33296	0.0469
KPT	-3.145943	0.8832	-18.30654	0.9040
KS	-3.729729	0.6554	-25.18390	0.6832
SS	-3.699270	0.6702	-24.96629	0.6917
TUFE	-10.43108	0.0000	694.8994	1.0000
UFE	-9.011642	0.0000	-114.4458	0.0000
YYT	-3.157304	0.8801	-18.40455	0.9018

Tablo 3.6. Bütün Sonuçlar

	IO	ISTO	KPT	KS	SS	TUFE	UFE	YYT
Rho-1	-0.226368	-0.285162	-0.131737	-0.145572	-0.144314	-1.514577	-0.661536	-0.132365
Rho S.E.	0.048666	0.053444	0.041875	0.039030	0.039011	0.145199	0.073409	0.041924
Residual Varyans	0.305803	187870.3	2.51E+14	57248402	68462170	0.399858	0.926780	2.38E+14
Uzun Dönemli Residual Varyans	0.305803	187870.3	1.66E+14	57248402	68462170	3.018100	0.926780	1.57E+14
Gecikme Sayısı	0	0	1	0	0	3	0	1
Gözlem Sayısı	173	173	171	173	173	167	173	171
Stokastik Trend Sayısı	8	8	8	8	8	8	8	8

Tablo 3.6.'da modeldeki değişkenlerin aralarındaki eşbütünleşme ilişkisi incelenmiştir. ISTO ve UFE değişkenlerinin olasılık değerleri 0.05'ten küçük olduğu için bu değişkenler için H_0 hipotezi reddedilmiştir, H_1 hipotezi kabul edilmiştir. İşsizlik oranı ile istihdam oranı ve üretici fiyat endeksi arasında uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi mevcuttur.

Johansen Eşbütünleşme Testi

Modeldeki değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen Eşbütünleşme Analizi ile test edilmiştir. Eşbütünleşme analizlerinin hipotezleri:

H_0 : Seriler eş bütünleşik değildir.

H_1 : seriler arasında eşbütünleşme ilişkisi mevcuttur.

Gözlem: 2004/06- 2018/08; aylık verilerden oluşmaktadır.

Örnekleme: dahil edilen gözlem sayısı: 165

Seriler: IO, ISTO, KS, SS, TUFE, UFE, YYT.

Tablo 3.7. İz Testi Tablo

Sıfır Hipotezi	Öz Değer	İz İstatistiği	0.05 Kritik Değer	Olasılık
None	0.446265	236.6175	159.5297	0.0000
At most 1	0.235412	139.0910	125.6154	0.0058

(İz istatistiğine göre iki eş bütünleşme denklemi anlamlı sonuç vermiştir)

Tablo 3.8. Maksimum Öz Değer Tablosu

Sıfır Hipotezi	Öz Değer	Maksimum Öz Değer	0.05 Kritik Değer	Olasılık
None	0.446265	97.52644	52.36261	0.0000

(Maksimum özdeğer istatistiğine göre %5 anlamlılık düzeyinde bir eşbütünleşme denklemi mevcuttur)

Tablo 3.9. Sınırlandırılmamış Eş Bütünleşme Katsayıları

IO	ISTO	KPT	KS	SS	TUFE	UFE	YYT
0.157583	0.00903	-4.09E-09	6.82E-06	-6.15E-06	-4.228215	1.695855	4.12E-09
0.405842	0.000208	1.39E-09	-1.79E-06	8.27E-07	-0.412028	1.607398	-1.56E-09
0.389173	0.001973	-1.55E-08	1.66E-05	-1.22E-05	2.125315	0.372710	1.52EE-08
-0.422307	-0.000815	1.57E-08	-4.06E-05	3.75E-05	-0.321519	0.874995	1.62E-08
0.904155	0.001508	1.66E-08	-4.16E-05	3.62E-5	0.473477	-0.114738	-1.73E-08
0.971492	0.000163	-2.25E-08	5.92E-05	-5.34E-05	-0.535589	0.044053	2.34E-08
0.009767	-1.20E-05	2.21E-08	-6.15E-06	4.18E-06	0.110396	0.198489	-2.22E-08
-0.339695	-0.000528	8.49E-09	2.58E-05	2.63E-05	-0.321281	-0.225819	-9.29E-09

Tablo 3.10. Normalleştirilmiş Eş Bütünleşme Katsayıları

IO	ISTO	KPT	KS	SS	TUFE	UFE	YYT
1.000000	0.005727	-2.95E-08	4.33E-05	-3.90E-05	-26.83168	10.76167	2.61E-08
	(0.00126)	82.5E-08)	85.1E-05)	(4.6E-05)	(2.98023)	(1.54495)	(2.6E-08)

Tablo 3.10.'a göre modelde bir adet eşbütünleşme denklemi anlamlı sonuç vermiştir.

Modelin eşbütünleşme denklemi:

IO: -0.005 ISTO+ 0.0000000259 KPT- 0.0000433 KS +0.000039 SS+ 26.83 TUFE- 10.76 UFE- 0.0000000261 YYT.

Uzun dönemde işsizlik oranı ile istihdam oranı, katılımcı sayısı, üretici fiyat endeksi, yatırıma yönlendirilen tutar arasında negatif ilişki vardır. Bunun aksine katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve tüketici fiyat endeksi arasında pozitif yönde ilişki vardır.

İşsizlik oranı arttıkça;

- İstihdam oranı azalır,
- Katılımcı sayısı azalır,
- Üretici fiyat endeksi azalır,
- Yatırıma yönlendirilen tutar azalır.
- Katkı payı tutarı artar.

- Sözleşme sayısı artar.

-Tüketici fiyat endeksi artar.

İşsizlik oranının artıyor olması sonucunda; yatırıma yönlendirilen tutar ve katılımcı sayısının azalıyor olması sigorta sektörünü olumsuz etkilemektedir. Yatırımın azalması; ekonomiyi darboğaza sokmaktadır. Sektörün gelişimi için yatırıma yönlendirilen tutar artıyor olması gerekmektedir. Mevcut katılımcılara birden fazla sigorta sözleşmesi yapma sebebiyle sözleşme sayısının artıyor olması; yatırıma yönlendirilen tutarı arttıramamaktadır. Yeni katılımcı sektöre dahil olabilirse yatırım artacaktır. İşsizlik oranının artması; istihdam oranının ve diğer ekonomik değişimleri olumsuz yönde etkilediği gibi sigorta sektörü de olumsuz etkilenmektedir.

3.2.6.1.Granger Nedensellik Analizi

Nedensellik analizi; iki değişken arasındaki neden-sonuç ilişkisine dayanan, değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit eden, aralarındaki ilişkinin çift yönlü (karşılıklı) mü tek yönlü mü olduğunu belirlemeyi hedefleyen analiz çeşididir. Nedensellik analizleri ilk olarak 1969 yılında Granger tarafından ortaya çıkarılmıştır. Granger’e göre “nedensellik analizinde x değişkeninin modele eklenmesi y değişkeninin tahmin edilmesini sağlıyorsa x değişkeni y değişkeninin nedenidir”. Bu sonuçlara ulaşabilmek için nedensellik testinde aşağıdaki hipotezler test edilmektedir (Granger, 1969: 424-438).

H_1 : x, y’nin Granger nedeni değildir.

H_2 : y, x’in Granger nedeni değildir.

Bu hipotezlere göre; H_1 hipotezinin kabul edilmesi halinde x değişkeni y’nin Granger nedeni değildir aksi durumda ise nedenidir. H_2 hipotezinin kabul edilmesi halinde y değişkeni x’in Granger nedeni değildir aksi halde nedenidir. Her iki hipotezin kabulü halinde ise değişkenler arasında nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır. Her iki hipotezin reddi halinde değişkenler arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi mevcuttur.

Çalışmanın Granger Analizi; değişkenler, katsayıları, olasılık değeri tablo 3.11.’de verilmiştir.

Tablo 3.11. Granger Nedensellik Analizi Sonuçları

Sıfır Hipotezi	Gözlem Sayısı	F Değeri	Olasılık Değeri
ISTO; IO' nun Granger nedeni değildir. IO; ISTO' nun Granger nedeni değildir.	165	2.24489 5.23808	0.0526 0.0002
KPT; IO' nun Granger nedeni değildir. IO; KPT' Granger nedeni değildir.	165	1.45103 0.75005	0.2092 0.5872
KS; IO' nun Granger nedeni değildir. IO; KS'nin Granger nedeni değildir.	165	1.13261 1.58489	0.3455 0.1675
SS; IO'nun Granger nedeni değildir. IO; SS'nin Granger nedeni değildir.	165	1.03922 1.32106	0.3967 0.2580
TUFE; IO'nun Granger nedeni değildir. IO; TUFE'nin Granger nedeni değildir.	165	3.71529 4.00462	0.0033 0.0019
UFE; IO'nun Granger nedeni değildir. IO; UFE'nin Granger nedeni değildir.	165	0.97930 0.97388	0.4323 0.4357
YYT; IO' nun Granger nedeni değildir. IO; YYT' nin Granger nedeni değildir.	165	1.44236 0.79255	0.0030 0.1191
KPT; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; KPT'nin Granger nedeni değildir.	171	3.76043 1.78363	0.0030 0.1191
KS; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; KS'nin Granger nedeni değildir.	171	3.49843 0.82136	0.0050 0.5361
SS; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; SS'nin Granger nedeni değildir.	171	3.22408 0.71128	0.0084 0.6158
TUFE; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; TUFE'nin Granger nedeni değildir.	171	2.73591 3.70268	0.0212 0.0034
UFE; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; UFE'nin Granger nedeni değildir.	171	1.27775 2.35355	0.2761 0.0430
YYT; ISTO'nun Granger nedeni değildir. ISTO; YYT' nin Granger nedeni değildir.	171	3.88049 1.83764	0.0024 0.1084
KS; KPT'nin Granger nedeni değildir. KPT; KS'nin Granger nedeni değildir.	173	3.15487 2.48260	0.0096 0.0338
SS; KPT'nin Granger nedeni değildir. KPT; SS'nin Granger nedeni değildir.	173	3.16205 2.36520	0.0094 0.0420
TUFE; KPT'nin Granger nedeni değildir. KPT; TUFE'nin Granger nedeni değildir.	173	5.67134 3.36965	0,000008 0.0064
UFE; KPT'nin Granger nedeni değildir. KPT; UFE'nin Granger nedeni değildir.	173	5.37488 4.51496	0.0001 0.0007
YYT; KPT'nin Granger nedeni değildir. KPT; YYT' nin Granger nedeni değildir.	173	0.09500 0.46631	0.9929 0.8009
SS; KS'nin Granger nedeni değildir. KS; SS'nin Granger nedeni değildir.	173	1.99604 1.97421	0.0819 0.0851
TUFE; KS'nin Granger nedeni değildir. KS; TUFE'nin Granger nedeni değildir.	173	2.58501 2.72697	0.0280 0.0215
UFE; KS'nin Granger nedeni değildir. KS; UFE'nin Granger nedeni değildir.	173	2.23855 2.34359	0.0529 0.0437
YYT; KS'nin Granger nedeni değildir. KS; YYT' nin Granger nedeni değildir.	173	2.60848 3.18502	0.0268 0.0090

Tablo 3.11.'in Devamı

Sıfır Hipotezi	Gözlem Sayısı	F Değeri	Olasılık Değeri
TUFE; SS'nin Granger nedeni değildir. SS; TUFE'nin Granger nedeni değildir.	173	2.67503 2.67974	0.0237 0.0235
UFE; SS'nin Granger nedeni değildir. SS; UFE'nin Granger nedeni değildir.	173	2.11358 2.39480	0.0664 0.0398
YYT; SS'nin Granger nedeni değildir. SS; YYT'nin Granger nedeni değildir.	173	2.43904 3.24040	0.0367 0.0081
UFE; TUFE'nin Granger nedeni değildir. TUFE; UFE'nin Granger nedeni değildir.	173	7.56699 3.04775	0,0000002 0.0117
YYT; TUFE'nin Granger nedeni değildir. TUFE; YYT'nin Granger nedeni değildir.	173	3.48922 5.73228	0.0051 0,000007
YYT; UFE'nin Granger nedeni değildir. UFE; YYT'nin Granger nedeni değildir.	173	4.59846 5.23198	0.0006 0.0002

Tablo 3.11.Granger Nedensellik Analizine Göre Yorumu:

İstihdam oranı; işsizlik oranının nedeni değildir; olasılık değeri < 0,05. İşsizlik oranı; istihdam oranının nedeni değildir, olasılık değeri < 0,05. İşsizlik oranı ve istihdam oranı arasında çift yönlü Granger nedensellik mevcuttur. İşsizlik oranı incelendiğinde; işsizlik oranı ile istihdam oranı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Bunun anlamı işsizlik oranı ve istihdam oranı birbirinin nedeni değildir.

Katkı payı tutarı; işsizlik oranının nedeni değildir, olasılık değeri > 0,05. İşsizlik oranı; katkı payı tutarının nedeni değildir; olasılık değeri > 0,05. Katkı payı tutarı ve işsizlik oranı olasılık değeri; 0,05'den büyük olduğundan nedensellik yoktur. Katkı payı tutarı ve işsizlik oranı incelendiğinde aralarında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Katılımcı sayısı; işsizlik oranının nedeni değildir; olasılık değeri > 0,05. İşsizlik oranı; katılımcı sayısının nedeni değildir; olasılık değeri > 0,05. Katılımcı sayısı ve işsizlik oranı olasılık değeri 0,05'den büyük olduğundan nedensellik yoktur. Katılımcı sayısı ve işsizlik oranı arasında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir. Sözleşme sayısı ve işsizlik oranı incelediğinde aralarında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Sözleşme sayısı; işsizlik oranının nedeni değildir; olasılık değeri > 0,05. İşsizlik oranı; sözleşme sayısının nedeni değildir; olasılık değeri > 0,05. Sözleşme sayısı ve işsizlik oranı olasılık değeri 0,05'den büyük olduğundan nedensellik yoktur.

Tüketici fiyat endeksi; işsizlik oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İşsizlik oranı; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyatı ve işsizlik oranı arasında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi mevcuttur. Olasılık değeri her ikisinin de $0,05$ 'den küçüktür. Tüketici fiyat endeksi ve işsizlik oranı incelendiğinde aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, tüketici fiyat endeksi ve işsizlik oranı birbirinin nedenidir.

Üretici fiyat endeksi; işsizlik oranının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. İşsizlik oranı; üretici fiyat endeksinin nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve işsizlik oranı olasılık değeri $0,05$ 'den büyük olduğundan nedensellik yoktur. Üretici fiyat endeksi ve işsizlik oranı incelendiğinde aralarında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; işsizlik oranının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. İşsizlik oranı; yatırıma yönlendirilen tutarın nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve işsizlik oranı olasılık değeri $0,05$ 'den büyük olduğu için nedensellik yoktur. Yatırıma yönlendirilen tutar ve işsizlik oranı incelendiğinde ise aralarında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Katkı payı tutarı; istihdam oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İstihdam oranı; katkı payı tutarının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Katkı payı tutarı ve istihdam oranı arasında olasılık değeri birinde $0,05$ 'den büyük diğerinde ise küçük olduğu için; aralarında tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Katkı payı tutarından istihdam oranına doğru tek taraflı nedensellik ilişkisi vardır. Bu ilişki; katkı payı tutarından istihdam oranına doğrudur; yani katkı payı tutarı istihdam oranının nedenidir.

Katılımcı sayısı; istihdam oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İstihdam oranı; katılımcı sayısının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Katılımcı sayısı ve istihdam oranı olasılık değeri birinde $0,05$ 'den büyük diğerinde ise küçük olduğu için; aralarında tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Katılımcı sayısından istihdam oranına doğru tek taraflı nedensellik ilişkisi vardır. Bu ilişki; katılımcı sayısından istihdam oranına doğrudur; yani katılımcı sayısı istihdam oranının nedenidir.

Sözleşme sayısı; istihdam oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İstihdam oranı; sözleşme sayısının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Sözleşme sayısı ve

istihdam oranı olasılık değeri birinde 0,05'den büyük diğerinde ise küçük olduğu için; aralarında tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Sözleşme sayısı ve istihdam oranı incelendiğinde; sözleşme sayısından istihdam oranına doğru tek taraflı nedensellik ilişkisi vardır, bu ilişki sözleşme sayısından istihdam oranına doğrudur.

Tüketici fiyat endeksi; istihdam oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İstihdam oranı; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi ve istihdam oranı arasında olasılık değeri 0,05'den küçük olduğu için çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi bulunmaktadır. Tüketici fiyat endeksi ve istihdam oranı incelendiğinde aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, tüketici fiyat endeksi ve istihdam oranı birbirinin nedenidir.

Üretici fiyat endeksi; istihdam oranının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. İstihdam oranı; üretici fiyat endeksinin nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve işsizlik oranının olasılık değeri 0,05'den büyük olduğundan aralarında nedensellik ilişkisi yoktur. Üretici fiyat endeksi ve istihdam oranı arasında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; istihdam oranının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. İstihdam oranı; yatırıma yönlendirilen tutarın nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve istihdam oranı olasılık değeri birinde 0,05'den büyük diğerinde ise küçük olduğu için; aralarında tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Yatırıma yönlendirilen tutar ve istihdam oranı arasında tek taraflı nedensellik ilişkisi vardır, bu ilişki yatırıma yönlendirilen tutardan istihdam oranına doğrudur; yatırıma yönlendirilen tutar istihdam oranının nedenidir.

Katılımcı sayısı; katkı payı tutarının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katkı payı tutarı; katılımcı sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katılımcı sayısı ve katkı payı tutarı olasılık değeri 0,05'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi mevcuttur. Katılımcı sayısı ve katkı payı tutarı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, katılımcı sayısı ve katkı payı tutarı birbirinin nedenidir.

Sözleşme sayısı; katkı payı tutarının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katkı payı tutarı, sözleşme sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Sözleşme sayısı ve katkı payı tutarı olasılık değeri 0,05'den küçük olduğundan aralarında çift yönlü Granger

nedensellik ilişkisi mevcuttur. Sözleşme sayısı ve katkı payı tutarı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, sözleşme sayısı ve katkı payı tutarı birbirinin nedenidir.

Tüketici fiyat endeksi; katkı payı tutarının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katkı payı tutarı; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı arasında olasılık değeri ikisinin de $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi mevcuttur. Tüketici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, üretici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı birbirinin nedenidir.

Üretici fiyat endeksi; katkı payı tutarının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katkı payı tutarı; üretici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi mevcuttur. Üretici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, üretici fiyat endeksi ve katkı payı tutarı birbirinin nedenidir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; katkı payı tutarının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$ 'den büyüktür. Katkı payı tutarı; yatırıma yönlendirilen tutarın nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve katkı payı olasılık değeri $0,05$ 'den büyük oldukları için aralarında nedensellik ilişkisi yoktur. Yatırıma yönlendirilen tutar ve katkı payı tutarı arasında nedensellik ilişkisi yoktur, iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Sözleşme sayısı; katılımcı sayısının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Katılımcı sayısı; sözleşme sayısının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Sözleşme sayısı ve katılımcı sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den büyük olduğu için aralarında nedensellik ilişkisi yoktur. Sözleşme sayısı ve katılımcı sayısı incelendiğinde aralarında nedensellik ilişkisi yoktur ve iki değişkende birbirinin nedeni değildir.

Tüketici fiyat endeksi; katılımcı sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katılımcı sayısı; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Tüketici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, tüketici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı birbirinin nedenidir.

Üretici fiyat endeksi; katılımcı sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katılımcı sayısı; üretici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Üretici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, tüketici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı birbirinin nedenidir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; katılımcı sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katılımcı sayısı; yatırıma yönlendirilen tutarın nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve katılımcı sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Yatırıma yönlendirilen tutar ve katılımcı sayısı incelendiğinde; aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, yatırıma yönlendirilen tutar ve katılımcı sayısı birbirinin nedenidir.

Tüketici fiyat endeksi; sözleşme sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Katılımcı sayısı; sözleşme sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi ve katılımcı sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Tüketici fiyat endeksi ve sözleşme sayısı incelendiğinde; aralarında çift yönlü nedensellik ilişkisi vardır, tüketici fiyat endeksi ve sözleşme sayısı birbirinin nedenidir.

Üretici fiyat endeksi; sözleşme sayısının nedeni değildir; olasılık değeri $> 0,05$. Sözleşme sayısı; üretici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve sözleşme sayısı arasında olasılık değeri birinde $0,05$ 'den küçük değeri ise büyük olduğu için tek yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur. Üretici fiyat endeksi ve sözleşme sayısı arasında tek taraflı nedensellik ilişkisi bulunmaktadır, bu ilişki sözleşme sayısından üretici fiyat endeksine doğrudur, sözleşme sayısı üretici fiyat endeksi nedenidir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; sözleşme sayısının nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Sözleşme sayısı; yatırıma yönlendirilen tutarın nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve sözleşme sayısı olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için ikisi arasında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Yatırıma yönlendirilen tutar ve sözleşme sayısı incelendiğinde aralarında çift yönlü

nedensellik ilişkisi vardır, yatırıma yönlendirilen tutar ve sözleşme sayısı birbirinin nedenidir.

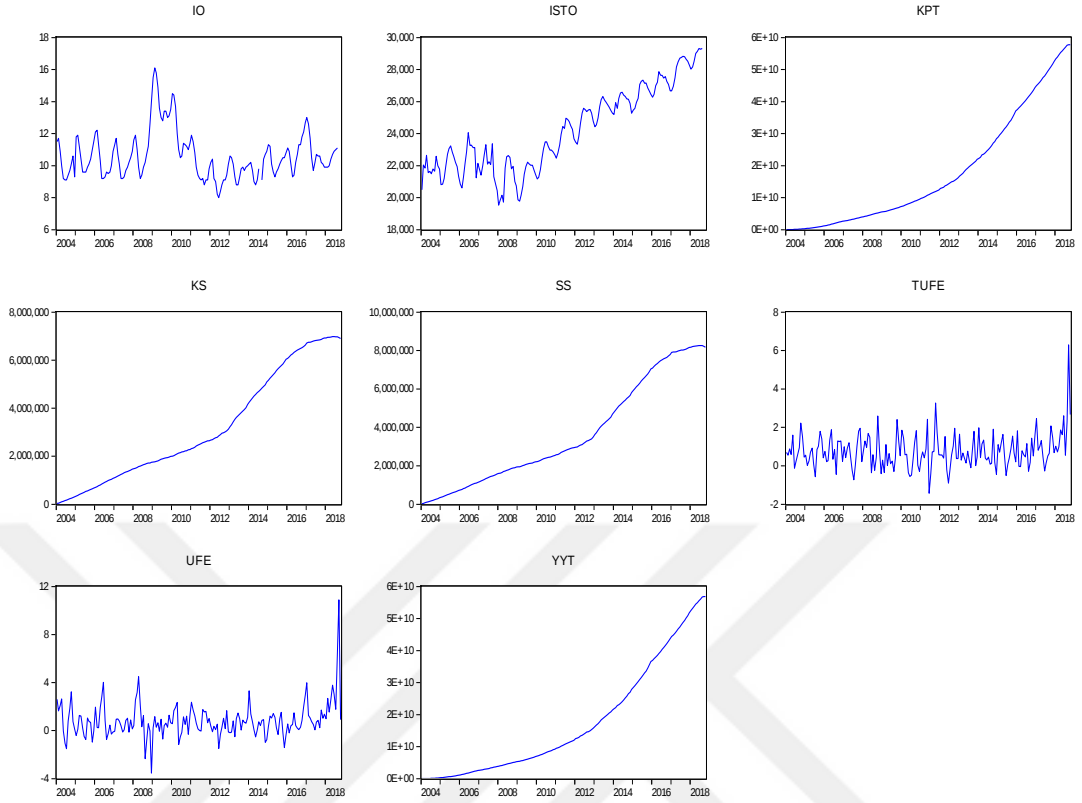
Üretici fiyat endeksi; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi; üretici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Üretici fiyat endeksi ve tüketici fiyat endeksi arasında olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Üretici fiyat endeksi ve tüketici fiyat endeksi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur, üretici fiyat endeksi ve tüketici fiyat endeksi birbirinin nedenidir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; tüketici fiyat endeksinin nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Tüketici fiyat endeksi; yatırıma yönlendirilen tutarın nedenidir; olasılık değeri $< 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve tüketici fiyat endeksi arasında olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Yatırıma yönlendirilen tutar ve tüketici fiyat endeksi arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur, yatırıma yönlendirilen tutar ve tüketici fiyat endeksi birbirinin nedenidir.

Yatırıma yönlendirilen tutar; üretici fiyat endeksinin nedenidir, olasılık değeri $< 0,05$. Üretici fiyat endeksi; yatırıma yönlendirilen tutarın nedenidir, olasılık değeri $< 0,05$. Yatırıma yönlendirilen tutar ve üretici fiyat endeksinin olasılık değeri $0,05$ 'den küçük olduğu için aralarında çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi vardır. Üretici fiyat endeksi ve yatırıma yönlendirilen tutar arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur, üretici fiyat endeksi ve yatırıma yönlendirilen tutar birbirinin nedenidir.

Veri setindeki değişkenlere ait veriler Grafik 3.1'de gösterilmiştir.

Grafik 3.1. Zaman Serisi Grafikleri

Grafik 3.1.'deki zaman serisi grafiğinde; çalışmada analiz edilen değişkenlerin yıllar içerisindeki değişimi görülmektedir. 15 yıllık süreç içerisindeki değişimler incelendiği zaman makroekonomik değişkenlerin daha fazla değişime uğradığı özellikle TÜFE ve ÜFE'nin trend bir seyirde olduğu gözlemlenmiştir. Sigorta sektörü ile ilgili kullanılan değişkenlerin ise doğrusal olduğu, büyük değişimler gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır.

SONUÇ

Türkiye'nin yaşadığı küresel düzeyde gerçekleşen ekonomik krizler; ülke ekonomisini geçmiş yıllarda yavaşlatmış; krizlerin olduğu dönemlerde özel yatırım harcamalarının azalması, iç talepteki azalmayı beraberinde getirerek ekonomik anlamda durgunluğa sebep olmuştur. Özel yatırım harcamalarının azalması sebebiyle sigortaya karşı yaklaşımlar daha temkinli olmaya başladığı süreç geçiren Türkiye'de gelişmiş ülkeler gibi sigortacılıkta gelişme tam anlamıyla sağlanamamıştır. Yenilikçi bir sektör olmasının da etkisiyle yabancı sermayenin etkisi ve önemi artmaktadır.

Sigortacılık; Türkiye'de yatırılabilir fonların birikimine ve bu fonların verimli alanlara yönltilmesine uygun bir çalışma alanıdır; kısacası sigortacılık kurumsal tasarrufların oluşmasına ve sermaye piyasasında fon arzına yatırımcı olmaktadır. Özel emeklilik sistemleri dünyada yaygınlaşmaya başlayan bir iş kolu haline gelmekte ve en yaygını olan Bireysel Emeklilik Sistemi üzerinde durulmaktadır. Bireylere yaşlılık dönemlerinde ek gelir sağlayan bir tasarruf sistemi olarak en kısa tanımı yapılabilir. Bireysel Emeklilik Sistemi; kişilerin aktif çalıştıkları süre içerisinde yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde yaşam standartlarını korumak amaçlı gelir elde etmeleri adına düzenlenmiş, gönüllülük esasına dayalı özel bir emeklilik sistemidir. Emeklilik döneminde ek gelir sağlayarak refah düzeyini arttıran Bireysel Emeklilik Sistemi; ekonomiye kaynak sağlayan ve ulusal tasarruf düzeyini arttıran bir sistemdir. Sigorta şirketleri aracılığıyla biriken primler; hisse senedi, tahvil ve başka yatırım araçlarına değerlendirildiği için büyüme ve gelişme planlanarak ekonomide gelişme ve büyümeye olumlu katkılar sağlamaktadır.

Son yıllarda dünyada sigorta pazarı oldukça genişlemekte olan bir alandır. Türkiye'de bu pazar içerisinde genç nüfusu ile var olan önemli bir yere sahiptir. Yabancı sermaye yatırımları gelişmekte olan Türkiye'deki sigorta sektörüne yönelmesinden dolayı; uluslararası ilişkiler daha güçlenmektedir. Uluslararası ilişkileri güçlendirmeye vesile olan; ihracat kredi sigortası, taşıma (nakliye) sigortası örnek gösterilebilir. Sigorta sektöründe uluslararası yatırımlar doğrultusunda ülkeye döviz kazandırması ve yapılan sigortalar uluslararası ekonomide ticaret hacmini

genişletmektedir. Sigortacılık sektöründe geçen yıllar yabancı sermayeli şirketlerin gittikçe daha aktifleştiğini ve bunun ülke ekonomisine katkısını arttırdığını göstermektedir.

Sigortacılık sektöründe; genel olarak insanların ve işletmelerin risklerinin alındığı bir sektör olarak görülse de işlevi bu kadar az değildir; aynı zamanda toplanan primler ekonomiye kaynak yaratmaktadır. Ekonomiye olan katkısından dolayı uluslararası ekonomik ilişkiler de gelişmektedir. Yabancı sermaye yatırımları ile birlikte bu ilişkiler daha güçlenmektedir. Uluslararası ticaret ve sermaye hareketleri; son yıllarda küreselleşme ile birlikte gelişmekte ve az gelişmiş ülkeler sermaye faktörü açısından kısıtlamalara sahip olsa da gelişmiş ülkeler bu açıdan daha iyi konumdadırlar. Sermaye hareketleri ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri sürekli olarak canlanmakta ve kaynakların kullanma verimliliği artmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarında özellikle sigortacılık sektörü; önemli bir yapıtaşı konumundadır, sektörün dinamikliği gelişmekte olan ülkelerde daha çok belirgindir. Gelişmiş birçok ülkede sektörün sigortalılık oranının tamamen yüzde yüze ulaşması, pazarı geliştirme potansiyelini tüketip doyum noktasına ulaştırmıştır, bu durum gelişmekte olan ülkelerin lehine bir durumdur. Sigortacılık sektörünü olumsuz etkileyen faktörlerden biri enflasyondur. Beklenen enflasyon oranı ve hayat sigortası talebiyle ilgili bulgulara göre; yüksek enflasyonun hayat sigortası satın almanın gelecekteki faydasını devalüe etmekte ve sonuç olarak enflasyon beklentilerinin sigorta talebini etkilemektedir.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de sigortacılığın ekonomideki yeri; prim retimi/ GSMH oranı ile ölçülürken, sigorta hizmetlerinin yaygınlık derecesi ve halkın sigortaya ilişkin tutumu bu verilerle anlaşılmaktadır. Sigorta Denetleme Kurulu tarafından yayınlanan Türkiye’de Sigorta Faaliyeti Hakkında Rapor’a göre; sigorta şirketlerinin prim tutarları arttıa GSMH içerisindeki tutarda artmaktadır.

Sigortacılık; Türkiye’de yatırılabilir fonların tasarrufuna ve bu fonların verimli alanlarda kullanılmasına uygun bir çalışma alanıdır; sigortacılık kurumsal tasarrufların oluşmasına ve sermaye piyasasında fon arzına yatırımcı olmaktadır ve bu durum ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. 2001-2005 yıllarını kapsayan 8. Beş Yıllık Kalkınma Planının, Makroekonomik Politikalar, Hedefler ve

Tahminler bölümünün Para, Kur ve Mali Sisteme ilişkin Politikalar başlığı altında sigortacılık sektörünün fon yaratabilir bir duruma kavuşturulabilmesi için özel emeklilik sigortalarının gelişimi sağlanmalı, hayat sigortası branşındaki vergi mevzuatı gözden geçirilerek vergisel teşviklere açıklık getirilerek, hayat sigortasının geliştirilip, uzun vadeli fonlar yaratılabileceği ilk kez 8.Kalkınma Planı'nda dahil olmuştur. Sigortada Bireysel Emeklilik Sistemi ise 2003 yılında Türkiye'de başladı ve gittikçe artma eğilimi göstererek yabancıların da dikkati bu sistem üzerinde artmaktadır.

Sigorta şirketleri ve sermaye piyasasının önemli bir potansiyeli vardır; sigorta sektöründeki toplam yurtiçi tasarruflar içindeki payına bakıldığında, sigorta şirketlerinin yarattığı direkt primlerin yurtiçi tasarruflar içindeki payı gittikçe artmaktadır; tasarruf araçlarından biri olan sigortanın payı arttıkça ekonomik büyüme ve gelişmeye de olan olumlu katkısı artmaktadır. Sigorta sektörü; sermaye birikimine bulunduğu katkısıyla finansal sektörün önemli bir parçasıdır; çünkü ekonomik faaliyetler içerisinde kesintisiz olarak devam edebilmektedir. Hayat sigortalarından uzun süreli fonlar sağlanır; uzun süreli fonların ekonomik büyümeye katkısı daha fazladır. Gelişmiş ülkelerde; uzun vadeli fon birikimini sağlayan hayat sigortaları daha kapsamlı ve geniş bir yere sahiptir. Hayat dışı sigortalardan ise kısa süreli fonlar aracılığıyla elde ettiği primler ekonomide kaynak ihtiyacının karşılanmasına destek olmaktadır. Sigortanın fon yaratabilme gücü; tasarrufları teşvik etmektedir ve ülke kalkınmasında önemlidir.

Gelişmiş ülkeler hukuki altyapı yeterliliğinden ve sermaye piyasalarının gelişmiş olmasından dolayı; sigorta sektörüne karşı eğitim anlamında daha yeterli ve nitelikli çalışanlara ve tasarruf bilinci yerleşmiş bireyler çoğunluktadır. Sigortacılık sektörü; Türkiye'de dünyada gelişmiş ülkelere farklı olarak Türk toplumunun dini inancı; halkın sigortaya karşı ön yargılı tutum sergilemesine neden olmuştur. Bu tutumdan ötürü Türkiye'de sigorta bilincinin gelişmesi ertelenmiştir. Ertelenmenin yanı sıra toplumun sigorta ve sigortacılığa karşı güvensizliği; yeterli sigorta bilincinin oluşmaması ile birlikte sigorta gelişimi engellenmektedir. Türkiye; gelişmekte olan ülkelere ve bilincin henüz tam olarak sağlanmaya ihtiyacı olan ülkelere biridir; fakat az gelişmiş ülkelere halkın sigorta bilinci ve eğilimi daha düşüktür. Bunlara

rağmen birçok ülkede sigortacılığın ekonomik kalkınma ve büyüme için önemi kabul edilmiş bir sektördür.

Sigorta bilincinin yerleşmesiyle birlikte bir araya gelen tasarruflar sayesinde ülkede ciddi bir fon gücü oluşmakta; çünkü bu yatırımlar hisse senedi, tahvil gibi değerlere yatırılarak sermaye piyasası gelişimine katkıda bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde sigorta sektörünün fon yapısı daha büyük rakamlardadır. Son yıllarda sigortaya katılım artmasına rağmen gelişmiş ülkelerdeki yüksek oran ve bilince Türkiye henüz ulaşmış değildir. Tam anlamıyla gelişmiş ülke gibi ulaşması için ekonomiyi etkileyen diğer faktörlerin de olumlu anlamda geliştirilmesi gerekmektedir; işsizliğin azalması, istihdamın artması, enflasyonun düşmesi gibi.

Sigorta; kredi teminine yardım etme özelliğinden dolayı ticaret açısından oldukça önemlidir. Kredi karşılığı ipotek edilen değer sigortalı olduğu zaman; alacaklının haklarını garantiye alması durumunda kredi veren kurum ya da kuruluşlara risk devredilmektedir. Yatırım amaçlı kullanılan krediler; artan istihdam ve azalan işsizlik oranı ile birlikte sigorta sektöründe önemli bir konuma sahiptir. Girişimcileri ve ticareti desteklemesiyle; sanayi gelişimine de olumlu katkı sağlamaktadır. Yeni iş olanakları sunuluyor olması topluma sağladığı faydayla birlikte büyük önem taşımaktadır.

2018 yılı sonu itibariyle toplam 20 bin personel sigorta sektöründe, banka ve diğer kanallarla ise toplam 80.000 kişi ile istihdam gücü olan sigortacılık temel işlev olarak güvence sağlar, böylece sigorta halkın olumlu anlamda refah düzeyini arttırmada etkili bir alandır. Türkiye’de sigortacılıkta yabancı sermayenin ön planda olduğu ve dünyayla entegre olduğu gerçeği vardır. Avrupa Birliğine üye ülkelerde ekonomik durgunluk yaşanması, finansal istikrarı olumsuz etkileyecektir. Nitekim Türkiye’de yaşanacak olası ekonomik durgunluk sektörü kredi ve kefalet branşlarında olumsuz etkileyerek risk olabilecektir. Faiz oranındaki dalgalanmalar da bankalar mevduatını olumsuz etkiler. Faizlerdeki dalgalanmalar yatırım varlıklarının fiyatlarının değişmesine sebep olur ve bu da sektörü olumsuz etkiler. Enflasyon ve faiz; sigorta sektörünü olumsuz etkileyen değişkenlerdendir.

Gelişmiş ülkelerde sigortacılık sektörü ilerlemiş olduğu için, pazar potansiyellerinden ötürü gelişmekte olan ülkelere; sigorta şirketleri yönelmektedir.

Sigortacılık sektörü dinamik bir yapıda olmasının yanı sıra güçlü bir mali yapıya da sahiptir; sektörün son yıllarda daha rağbet görmesi ise yabancı yatırımcıların dikkatini çekip yönelmesine neden olmaktadır. Böylece Türkiye’de yabancı sigorta şirketleri yatırımları artmaktadır, çünkü Türkiye; Amerika ya da Avrupa için iyi bir potansiyeldir. Bu potansiyelin sigortalı üzerinde; gerek sigorta kampanyaları gerek düşük prim uygulamaları gibi faydalanabilecekleri avantajları vardır. Hayat şirketlerinde en önemli risk unsuru dağıtım kanallarıdır. Dağıtım kanallarından biri olan bankalar; kısa vadede yüksek risk oluşturabilmektedirler. Asgari ücret artışı da hasar enflasyonunu beklenenin üzerinde artışa sebep olabilecek ve risk sektörde artacaktır. Türkiye’de yaşlanan nüfusun giderek artıyor olması da bakım ve sağlık harcamalarını arttırmaktadır. Risklerin artmasıyla artan sigorta harcamaları; öncelikli harcamalardan sonra düşülmesinden ötürü katılımcı sayısı olması gerekenin altında kalmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile sigorta sektörüne katılımı gerek katılımcı sayısı gerek fon büyüklüğü bir arada gelişme göstermektedir. Ülkelerin eğitim düzeyindeki gelişmişlik; gerek sigorta sektörüne gerek ekonomiye yansımaktadır. Fon büyüklüğü bu değişkenlerden biridir; tasarrufların arttırılması ekonomiye olumlu katkılardan biri olarak nitelendirilebilir.

Türkiye; dünya sigortacılık sektöründe daha iyi bir yere gelmesi adına öncelikli olarak topluma sigorta bilinci kazandırmalıdır. Prim üretimlerinin GSYH içindeki payı artırılmalıdır. Sigorta bilinci oluşukça; sigortanın trafik ve kaskodan ibaret olmadığını anlayan insanlar; sektöre daha güvenli ve ılımlı bakacaktır. Daha geniş kitlelere ulaşmak için yenilikçi ürünler sektörde geliştirilmektedir. Sigortaya karşı farkındalık arttırılmalı ve yenilikçi ürünler geniş kitlelere tanıtılarak oluşturulmalıdır. Sigortanın; reklamlarla birlikte geniş kitleye ulaşmasının yanı sıra işçi-işveren için getirilen zorunlu sigorta dışında da tüm çalışanlar için daha cazip fırsat haline getirilerek sunulmalıdır.

Çalışmada Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi, Johansen Eşbütünleşme Testi ve Granger Nedensellik Analizleri yapılarak makroekonomik değişkenlerle sigortacılıktaki değişkenler arasında nedensellik ilişkisi kurulmuştur. İşsizlik oranı azaldığında; istihdam oranı artmaktadır, ÜFE azalmaktadır, sigorta için yatırıma yönlendirilen tutar artmaktadır, sigorta sistemine katılımcı sayısı artmaktadır. Çalışmada uygulama kısmında kullanılan 8 değişken; katılımcı sayısı, katkı payı

tutarı, sözleşme sayısı, yatırıma yönlendirilen tutar, istihdam oranı, tüketici fiyat endeksi ve üretici fiyat endeksi bağımsız değişken olarak belirlenmiş; bağımlı değişken olarak ise işsizlik oranı tercih edilmiştir. Öncelikli olarak yapılan regresyon analizinde; işsizlik oranının sigortacılık faktörü üzerindeki etkisi tespit edilmiştir. İşsizlik oranının artması; istihdam oranını, katılımcı sayısını, tüketici fiyat endeksi ve yatırıma yönlendirilen tutarı azalmaktadır; katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve üretici fiyat endeksi ise artmaktadır. Yapılan zaman serisi analizleri 3 tanedir. Engle-Granger Eşbütünleşme Analizi, Johansen Eşbütünleşme Testi ve Granger Nedensellik Analizleri uygulanmıştır. Engle-Granger Eşbütünleşme Analizinde işsizlik oranı ile istihdam oranı ve üretici fiyat endeksi uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisi mevcuttur. Johansen Eşbütünleşme Testi uzun dönemde işsizlik oranı ile istihdam oranı, katılımcı sayısı, üretici fiyat endeksi, yatırıma yönlendirilen tutar arasında negatif ilişki olduğu ve katkı payı tutarı, sözleşme sayısı ve tüketici fiyat endeksi arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Granger Nedensellik Analizinde; işsizlik oranının birden çok değişkenden etkilendiği ancak çalışmanın asıl değişkenlerinden olan işsizlik oranı ile istihdam oranı arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

İşsizlik oranının azalması; sigorta sektörünü olumlu etkilemektedir, artan istihdam ve katılımcı sayısı, yatırıma yönlendirilen tutarla birlikte sigorta sektörü daha fazla büyüyebilecektir. Bunun temelinde işsizliğin azaltılması için; özel sektör yatırımları teşvik edilmeli, kamu altyapı yatırımları arttırılmalıdır. İstihdam üzerinden alınan vergi, prim gibi mali yükler azaltılarak, kayıt dışı işsizliklerin de belli bir bölümü kayıt altına alınabilir. İstihdam artması için gereklilik sağlanması ile birlikte; eğitim önemli bir konudur. Eğitim; iş gücü piyasasındaki ihtiyaçları karşılayabilmeli ve iş gücü nitelikli olmalıdır. İstihdamda önemli olanlar ise; fırsat eşitliği ve çalışanı korumakla birlikte işverenler üzerinde ek yükleri azaltabilmektir. Bu şekilde işsizlik oranının azalıp, istihdamın artmasının sigorta sektörüne olumlu katkısı artacaktır.

Bu çalışmadan sonra; sigorta sektörünün aktif büyüklüğü ve GSYH arasındaki ilişkinin analizi, Türkiye'deki sigortacılık sektörü ve yurt dışındaki sigortacılık sektörünün karşılaştırılması, gelişmiş ülkelerdeki hayat sigortalarının gelişmekte olan ülkelere nazaran makroekonomik değişkenlere yansımaları; gibi konularda literatüre katkı sağlayacak yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acınan, H. (2006). *Reasürans*. İstanbul: Güneş Sigorta Yayınları.
- Akay, H. K., Aklan, N. A. ve Çınar, M. (2016). Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme ve İşsizlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s. 209-226.
- Akbay, O. S. (2010). *Dünyada ve Türkiye’de Sigortacılığın Tarihçesi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Akçağlayan, A. ve Kayıran, M. (2010). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Gelirleri: Nedensellik İlişkisi Üzerine Bir Araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 129-146.
- Akdemir, S. ve Özçelik, M. (2018). Döviz Kurlarının Yurtiçi Fiyatlara Geçiş Etkisi: Türkiye Ekonomisi 2003-2017 Dönemi Uygulaması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s. 35-50.
- Akdoğan, A. (2014). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akinlo, T. ve Apanisile, O. T. (2014). Relationship Between Insurance and Economic Growth in Sub-Saharan African: A Panel Data Analysis. *Modern Economy*, Sayı:5, s. 120-127.
- Akkaya, H. (2016). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi, Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı*, Nevşehir, s. 20.
- Aksoy, M. ve Topçu, N. (2013). Altın ile Hisse Senedi ve Enflasyon Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 1, s. 59-78.
- Aktürk, L. N. ve Tüylüoğlu, Ş. (2012). Yatırım Promosyon Ajanslarının Doğrudan Yabancı Yatırımları Çekme Başarılarının Çekim Modeli ile İncelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, s. 137-147.
- Akyüz, Y. ve Kaya, Z. (2013). Türkiye’de Hayat Dışı ve Hayat/Emeklilik Sigorta Sektörünün Finansal Performans Analiz ve Değerlendirmesi. *Selçuk*

Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 26, s. 356-370.

Albeni, M. ve Demir Y. (2005). Makroekonomik Göstergelerin Mali Sektör Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisi (İMKB Uygulamalı). *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 14, s. 1-18.

Alper, Y. (2000). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Alptekin, V. (2009). Türkiye’de Dış Ticaret –Reel Döviz Kuru İlişkisi: Vektör Otoregresyon (VAR) Analizi Yardımıyla Sınanması. Doktora Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler İktisat Ana Bilim Dalı İktisat Bilim Dalı*, Konya, s. 45.

Altan, M. (2010). Türk Sigortacılık Sektöründe Etkinlik: Veri Zarflama Analizi Yöntemi ile Bir Uygulama. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, s. 185-204.

Altuntepe, N. ve Güner, T. (2013). Türkiye’de İstihdam-Büyüme İlişkisinin Analizi (1988-2011). *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 73-84.

Arena, M. (2006). Does Insurance Market Activity Promote Economic Growth? A Cross-Country Study for Industrialized and Developing Countries. *Policy Working Paper*, Sayı: 4098, World Bank, Washington.

Arısoy, İ. (2005). *Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi (1950-2003)*. Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni 2005/15.

Arslan, İ., Uğur, A. A. ve Dineri, E. (2017). OECD Ülkelerinde Cari İşlemler Dengesi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. 1980-2014. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 56-68.

Ataman, A. (2003). Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Sigorta Sektörü. Yüksek Lisans Tezi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas, s. 42.

Ayazlar M. (2015). Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma İktisadi Anabilim Dalı*, Tekirdağ, s. 15.

- Aydoğan, E. (2004). 1980'den Günümüze Türkiye'de Enflasyon Serüveni. *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 1, s. 91-110.
- Aykırı, M. (2008). Ekonomik Büyüme-Enflasyon-İşsizlik İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama (1980-2005). Yüksek Lisans Tezi. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kars, s. 38.
- Bağrıaçık, S. N. (2013). Sigorta Sözleşmesinde Taraflar Dışındaki İlgililerin Hukuki Durumu. Yüksek Lisans Tezi. *Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, s. 4.
- Bahtiyar, M. (1997). Sigorta Poliçesi Genel Koşulları. *Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Yayınları*. Cilt: 19, Sayı: 2, s. 89-108.
- Bal, H., Akça, E. E. ve Manga, M. (2016). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımı ve İktisadi Performans Arasındaki İlişkide Yönetişim Göstergelerinin Aracılık Etkisi: BRICS Ülkelerinden Ampirik Bulgular. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 27, s. 1-22.
- Balta, S. G. İ. (1997). Türkiye'de Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomideki Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, s. 52-65.
- Barış, S. ve Uzun, N. (2015). Yurtiçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:46, s. 119-151.
- Barışık, S., Çevik, E. İ. ve Çevik, N. K. (2010). Türkiye'de Okun Yasası, Asimetri İlişkisi ve İstihdam Yaratmayan Büyüme: Markov-Switching Yaklaşımı. *Maliye Dergisi*, Sayı:159, s. 88-102.
- Baş, R. (2010). *Kuyumculuk Sektörü Muhasebe İşlemleri*. Antalya: SMMM.
- Başar, S., Eren, M. ve Bozma, G. "Bireysel Emeklilik, Tasarruf Oranı ve Cari Açık Arasındaki İlişkiler: OECD Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama", *International Conference on Eurasian Economies*, Kaposvar, Macaristan, 29-31 Ağustos, 2016, s. 591-597.
- Beck, T. ve Webb, L. (2003). Economic, Demographic, and Institutional Determinants of Life Insurance Consumption Across Countries. *The World Bank Economic Review*, Cilt: 17, Sayı:1, s. 51-88.

- Bekiroğlu, C. (2010). Türkiye’de İşsizlik Sorunun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi. *Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans Bankacılık Yüksek Lisans Programı*, İstanbul, s. 8.
- Berber, M. (2011). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Trabzon: Derya Kitabevi. (4. Baskı).
- Boon, T. K. (2005). *Do Commercial Banks, Stock Market and Insurance Market Promote Economic Growth? An Analysis of The Singapore Economy*. Working Paper of the School of Humanities and Social Studies, Nanyang Technological University.
- Bozdoğan, M. N. (2012). Altın Çağı’nda Altına Yatırım: Altın Depo Hesapları ve Elde Edilen Gelirin Vergilendirilmesi. *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 374, s. 172-182.
- Bölükbaş, M. T. (2017). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Dış Borçlanma İlişkisi: Ekonometrik Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı*, Aydın, s. 6-12.
- Bülbül, S. E. ve Demiral, A. (2016). Türkiye Ekonomisinde Ekonomik Büyüme, İhracat ve EXIMBANK Kredileri Arasındaki Nedensellik İlişkisi: 2002-2015. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 46, s.21-39.
- Brenner, R., Dagenais, M. G. ve Montmarquette, C. (1994). An Overlooked Explanation of the Declining Saving Rate. *Empirical Economics*, Cilt: 19, Sayı:4, s. 629-637.
- Campbell, J. (1987). Does Saving Anticipate Declining Labour Income? An Alternative Test of the Permanent Income Hypotesis. *Econometrica*, Cilt: 55, Sayı: 6, s. 1249-1273.
- Canbaş S. ve Demir H. (1988). Hisse Senedi Verimi ve Enflasyon Arasındaki İlişkiler ve 1980 Sonrası Dönemde Türkiye’de Hisse Senetlerinin Gerçek Verimi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, s. 139-154.
- Ceylan, S. ve Şahin, B. Y. (2010). İşsizlik ve Ekonomik Büyüme İlişkisinde Asimetri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 2, s. 157-165.
- Ching, K. S. , Kogid, M. ve Furuoka, F. (2010). Causal Relation Between Life Insurance Funds and Economic Growth: Evidence From Malaysia. *Asya Ekonomik Bülteni*, Cilt: 27, Sayı: 2, s. 185-199.

- Chowdhury, A. (2002). Does Inflation Affect Economic Growth? The Relevance of The Debate for Indonesia. *Journal of Asia Pacific Economy*, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 20-34.
- Cimat, A. ve Taş, M. (2003). Konsolide Bütçe ve Türkiye’de Konsolide Bütçenin 2000’den Günümüze Gelişimi. *Mevzuat Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 72, s. 1-25.
- Cristea, M., Marcu, N. , ve Carstina, S. (2014). The Relationship Between Insurance and Economic Growth in Romania Compared to The Main Results in Europa- A Theoretical and Empirical Analysis. *Procedia Economics and Finance*, Sayı: 8, s. 226-235.
- Çekici, M. E. ve İnel, M. N. (2013). Türk Sigorta sektörün Direkt Prim Üretimlerinin tahmin Teknikleri İle İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı: 34, s.135-152.
- Çelikkol, H. ve Dalkılıç, N. (2010). Türkiye’de Sigorta Sektöründe İstihdam, Eğitim ve Geleceğe İlişkin Öneriler. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 73-80.
- Çetinkaya, M. (2004). Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımının Önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11, s. 239-260.
- Çiftçi, E. (2015). Türkiye’de Enflasyon ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama (1980-2014). Yüksek Lisans Tezi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, s. 51.
- Çipil, M. (2003). Türk Sigortacılık Sektörünün Pazarlama Karması. *Hazine Dergisi*, Sayı: 16, s. 61-88.
- Çipil, M. (2008). *Risk Yönetimi ve Sigorta*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dash, S., Pradhan, R., Maradana, R., Gaurav, K., Zaki, D. ve Jayakumar, M. (2018). Insurance Market Penetration and Economic Growth in Eurozone Countries: Time Series Evidence on Causality. *Future Business Journal*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 50-67.
- Dayal, A. ve Thimann, C. (1997). *Saving in Southeast Asia and Latin America Compared: Searching for Policy Lessons*. IMF Working Paper, s. 1-25.

- Demir, Y. (2007). Yabancı Sermaye Yatırımlarını Ekonomik Büyümeye Olan Etkisinin Türkiye Bağlamında Test Edilmesi. *Muhasebe Finansman Dergisi*, Sayı: 34, s. 152-161.
- Demirgil, B. ve Karaca, C. “Faiz Döviz Kuru İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, *Uluslararası Politika Kongresi Ekonomik ve Sosyal Çalışmalar*, Saray Jero, Bosna Hersek, s. 36, 19-22 Mayıs, 2017.
- Denizer, C. , Wolf, H. ve Ying Y. (2002). Household Savings in the Transition. *Journal of Comparative Economics*, Sayı:30, s. 463-475.
- Dineri E. ve Taş İ. (2017). Tasarruf ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: OECD Ülkeleri Örneği. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, Cilt: 2, Sayı: 1, s.79-97.
- Dinler, Z. (2009). *İktisada Giriş*. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım. (15. Baskı).
- Doğan, B., Eroğlu, Ö. ve Değer, O. (2016). Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:1, s. 405-425.
- Doğan, M. (2013). Sigorta Firmalarının Sermaye Yapısı ile Karlılık Arasındaki İlişki: Türk Sermaye Piyasası Üzerine Bir İnceleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 57, s. 121-136.
- Dura Y. C., Beşer M. K., Acaroğlu, H. (2017). Türkiye’nin İhracata Dayalı Büyümesinin Ekonometrik Analizi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 2, s. 295-310.
- Duygulu, A. (1998). Döviz Kuru İstikrarının Ekonomik İstikrar Açısından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı:1, s. 107-118.
- Ecer, H. ve Zaim, T. (1997). Sigortacılık Sektörümüzün Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Reasürör*, Sayı: 26, s. 16-28.
- Edwards, S. (1996). Why Are Latin America’s Saving Rates So Low? An Internatioanal Comparative Analysis. *Journal of Development Economics*, Cilt: 51, Sayı: 1, s. 5-44.
- Ege, İ. ve Bayrakdaroğlu, A. (2008). Sermaye Yapısının Cari Değer ve Verimlilik Üzerine Etkisi: Türk Sigortacılık Sektöründe Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 2, s. 379-395.

- Ege, İ. ve Saraç, T. B. (2011). The Relationship Between Insurance Sector and Economic Growth: An Econometric Analysis. *International Journal of Economic Research*, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 1-9.
- Ekinci, A. (2003). Türkiye’de Para Arzının Makroekonomik Değişkenler Üzerine Etkisinin Ekonometrik Analizi: 1990-2002 Dönemi Uygulaması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 8, s. 1-13.
- Elbeyli, M. Ü. (2001). *Sigorta ve Sigorta Pazarlaması*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık. (2. Baskı).
- Elmas, B. ve Polat, M. (2010). Altın Fiyatlarını Etkileyen Talep Yönlü Faktörlerin Tespiti:1988-2013 Dönemi. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 171-174.
- Erdoğan, E. (2013). Dünya’da ve Türkiye’de Ekonomik Büyümenin Sigortacılık Sektörüne Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çorum, s. 49-51.
- Ezerdi, H. C. (1998). *Sigortacılığımızın Tarihi*. İstanbul: Commercial Union Sigorta Yayını.
- Ergenekon, Ç. (1998). *Özel Emeklilik Fonları Şili Örneğinden Alınan Dersler*. İstanbul: İMKB Yayınları.
- Ersungur Ş. M., Doru, Ö. ve Aslan, M. B. (2017). Türkiye’de GSYH ve Döviz Kuru Hareketlerinin Cari Denge Üzerindeki Etkisi: Var Analizi Yaklaşımı. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 3, s. 451-462.
- Evans, O. (1983). Social Security and Household Saving in the United States: A Re-Examination. *Staff Papers, International Monetary Fund*, Sayı: 30, s. 601-618.
- Fry, M. (1986). Terms of Trade Dynamics in Asia: An Analysis of National Saving and Domestic Investment. *Journal of International Money and Finance*, Sayı:5, s. 57-73.
- Genç, Ö. (2002). *Sigortacılık sektörü ve Türkiye’de sigorta sektörünün fon yaratma kapasitesi*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Yayını.
- Gözlemen, E. (2008). *Türk Sigorta Sektöründe Doğrudan/Dolaylı Yabancı Yatırımlar*. İstanbul: Yapı Kredi Sigorta Raporu.

- Granger, C. W. J. (1969). Investigating Casual Relations By Econometric Models and Cross- Spectral Methods. *Econometrica*, Cilt: 37, Sayı: 3, s. 424-438.
- Günaydın, D. ve Çetin, M. (2015). Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi*, Sayı: 22, s. 17-34.
- Günaydın, İ. (2006). Türkiye’de Kamu ve Özel Yatırımlar Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 1, s. 177-194.
- Güneş, S. (1997). Sigorta Sektörü ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir, s. 43.
- Güvel, A. E. ve Güvel, Ö. A. (2004). *Sigortacılık*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. (2. Baskı).
- Güvenç, M. (2006). *Altın Piyasasında Arz-Talep ve Aktörler*. İstanbul: İstanbul Altın Borsası Yayınları.
- Haiss, P. ve Sümegi, K. (2008). The Relationship Between Insurance and Economic Growth in Europe: A Theoretical and Empirical Analysis. *Emprica*, Cilt: 35, Sayı: 4, s. 405-431.
- Han, L., Li, D., Moshirian, F. ve Tian, Y. (2010). Insurance Development and Economic Growth. *The Geneva Papers on Risk and Insurance*, Cilt: 35, Sayı: 2, s. 183-199.
- Hızlı, B. P. (2007). Sigorta Sektörünün Gelişimi, Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Adana, s. 17-47.
- Hou, H. ve Cheng, S. Y. (2017). The Dynamic Effects of Banking, Life Insurance and Stock Markets on Economic Growth. *Japan and The World Economy*, Cilt: 41, s. 87-98.
- Hussels, S., Ward, D. ve Zurbruegg, R. (2005). Stimulating The Demand For Insurance. *Risk Management and Insurance Review*, Cilt: 8, Sayı: 2, s. 257-278.

- İlhan, B. (2016). OECD Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemindeki Gelişmeler Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, Cilt: 51, Sayı: 2, s. 157-185.
- İşseveroğlu, G. ve Hatunoğlu, Z. (2012). Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sisteminin Makro Ekonomik Dinamiklere Etkisi Kapsamında Swot Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 56, s. 155-174.
- Kahya, M. (1999). Sigorta Sektörünün Ekonomik Kalkınmadaki Yeri Ve Önemi İle Fon Yaratma İşlevi Ve Sermaye Piyasasındaki Etkinliği. *Reasürör*, Sayı: 37, s. 22-35.
- Kar, M. ve Tatlısöz, F. (2008). Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerini Belirleyen Faktörlerin Ekonometrik Analizi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 14, s. 1-23.
- Karahan, Ö. ve Çolak, O. (2017). Enflasyon Hedeflemeli Rejim Altında Türkiye Ekonomisinde Faiz Oranı ve Döviz Kuru İlişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB Özel Sayı: 17, s. 983-991.
- Karakaya, A., Kurtaran, A. ve Dağlı, H. (2014). Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Veri Zarflama Analizi ile Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22, s. 1-23.
- Karluk, R. ve Tonus, Ö., “Avrupa Birliği’nin Genişleme Perspektifinde Türkiye’nin Yeri”, *Türkiye İktisat Kongresi*, Yüce-tepe, Ankara, 5-9 Mayıs, 2004.
- Kaya, E. Ö. ve Kaya, B. (2015). Türkiye’de Hayat Sigortası Şirketlerinin Finansal Performansını Belirleyen Firmaya Özgü Faktörler: Panel Veri Analizi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 12, s. 93-111.
- Kender, R. (2013), *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*. İstanbul: 12 Levha Yayıncılık.
- Kızıltan, A. N. (2011). Senaryo Yaklaşımı ve Türkiye’de Sigortacılık Sektöründe Uygulama. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya, s. 18.
- Koskela, E. ve Viren, M. (1985). Anticipated versus Surprise Inflation in Household Consumption Behavior. *Economics Letters*, Sayı:17, s. 1-2.
- Kugler, M. ve Ofoghi, R. (2005). *Does Insurance Promote Economic Growth? Evidence from the UK*. University of Southampton Working Paper.

- Lee, C., Chang, C., Arouri, M. ve Lee, C. (2016). Economic Growth and Insurance Development: The Role of Institutional Environments. *Economic Modelling*, Sayı: 59, s. 361-369.
- Levine, R. ve Renelt, D. (1992). A Sensitivity Analysis of Cross-Country Growth Regressions, *American Economic Review*, Cilt: 82, Sayı: 4, s. 942-963.
- Levine, R. ve Zervos, S. (1998). Stock Markets, Banks and Economic Growth. *American Economic Review*, Sayı: 88, s. 537-558.
- Masson, P., Bayoumi, T. ve Samiei, H. (1995). *International Evidence on the Determinants of Private Saving*. IMF Working Paper, Washington: International Monetary Fund.
- Modigliani, F. (1986). Life Cycle, Individual Thrift and Wealth of Nations. *The American Economic Review*, Cilt: 76, Sayı: 3, s. 297-313.
- Modigliani, F.(1970). *The Life Cycle Hypothesis of Saving and Inter Country Differences in the saving Ratio*. Induction, Growth and Trade, W. Eltis, M. Scott and J. Wolfe, London: Oxford University Press.
- Mucuk, M. ve Demirsel, M. T. (2009). Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Ekonomik Performans. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, s. 365-373.
- Muratoğlu, Y., “Büyüme ve İstihdam Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *International Conference on Eurasian Economies*, Bişkek, Kırgızistan, 12-14 Ekim 2011.
- Oecd (2014). *Report On Pension Funds Long-Term Investments 2014*. Annual Survey of Large Pension Funds and Public Pension Reserve Funds.
- Oktar, S. ve Dalyancı, L. (2011). Türkiye Ekonomisinde Para Politikası ve Enflasyon Arasındaki İlişkinin Analizi. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 31, Sayı:2, s.1-20.
- Oksay, S. (2014), “OECD Ülkelerinde ve Türkiye’de Sigorta sektörünün Ekonomik Büyümeye Etkisi”, *Geleneksel Finans Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 28 Mayıs, 2004.
- Omağ, M.K. (2006). *Özel Sigorta Hukukunda Muafiyet Klozları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Orhaner, E. (1992). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Emek Yayınevi.

- Ömürbek, N. ve Özcan, A. (2016). BIST’de İşlem Gören Sigorta Şirketlerinin Multimoora Yöntemiyle Performans Ölçümü. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 64-75.
- Özcan K. M. ve Günay, A. (2012). *Türkiye’de Özel Tasarrufları Belirleyen Unsurlar*. Türkiye Ekonomi Kurumu, Tartışma Metni, 2012/109.
- Özdemir, Z. A. ve Aksoy, E. (2012). Türkiye’de Makroekonomik Değişkenler ve İstihdam Teşviklerinin İstihdam Üzerindeki Etkileri. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, s. 102-124.
- Özüdoğru, H. (2017). Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi. *Bankacılık ve Finansal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 38-47.
- Paksu, M. T. (2017). Bireysel Emeklilik Sistemi ve Ekonomik Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı*, Denizli, s. 75.
- Parasız, İ. (2008). *Ekonomik Büyüme Teorileri*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2006). *Makro Ekonomi (9.Baskı)*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Poyraz, E. ve Didin, S. (2008). Altın Fiyatlarındaki Değişimin Döviz Kuru, Döviz Rezervi ve Petrol Fiyatlarından Etkilenme Derecelerinin Çoklu Faktör Modeli İle Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, s. 93-104.
- Rijkeghem, C. V ve Üçer, M. (2009). *Türkiye’de Tasarruf Oranı’nın Evrimi ve Başlıca Belirleyicileri: Doğru Politikalar için Çıkarılacak Dersler*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları. (Yayın No: TÜSİAD-T/2009-02/482).
- Sak, Z. (2007). Türk Sigorta Sektörünün AB Sigorta Sektörü Kapsamında Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya, s. 5.
- Salih, A. ve Çiçek, M. (2017). Yabancı Portföy Yatırımları ile Döviz Kuru İlişkisi: Türkiye’de Yabancı Sermayenin Vergilendirilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, ICMEB 17 Özel Sayı, s.292-299.
- Sarı, R. (2003). Kamu Harcamalarının Dünyada ve Türkiye’de ki Gelişimi ve Türkiye’de Ulusal Gelir ile İlişkisi. *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı: 209, s. 25-38.

- Saygılı, Ş. , Cihan, C. ve Yurtoğlu, H. , (2002). *Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi Büyüme ve Verimlilik 1972-2000*. Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü DPT.
- Sigortacılık Denetleme Kurulu (2015). Türkiye’de Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetleri Hakkında Rapor.
- Seçme, Z. O. (2010). Kamu Harcamaları Politikasının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri, s. 35.
- Segem (2014). *Sigorta Acenteleri Teknik Personel Eğitimi Ders Notları*. İstanbul: Segem Yayınları.
- Sezal, L. (2017). Türkiye’de Sigortacılık Sektörünün Değerlendirilmesi ve Faizsiz Sigortacılık Sisteminin Uygulanabilirliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 52, s. 1156-1167.
- Sigortacılık Genel Müdürlüğü, (2015). 2015 Yılı Sigortacılık Sektörü Piyasa Analiz Raporu.
- Soylu, N., Korkmaz, N. ve Çevik, İ. (2014). Merkez Bankası Faiz Duyurularının Finansal Piyasalara Etkisi. *Business and Economics Research Journal*, Cilt: 5, Sayı: 4, s. 89-118.
- Sugözü, İ. H. ve Yiyit, M. (2010). Borçlanmanın Enflasyona Etkisi Üzerine Teorik Yaklaşımların Temel Özellikleri. *Maliye Dergisi*, Sayı: 158, s. 365-373.
- Şamiloğlu, F. (2006). Entelektüel Sermaye İMKB’de Hisse Senetleri İşlem Gören Bankalar Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 31, s. 78-89.
- Şenel, S. A. (2007). Sigorta Sektörü Fon Yaratma Kapasitesi ve Sermaye Piyasasına Etkisi: Türkiye’deki Durum. Doktora Tezi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sivas, s.7.
- Şentürk, M. ve Akbaş, Y. E. (2014). İşsizlik-Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Karşılıklı İlişkinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Journal of Yaşar University*, Cilt: 9, Sayı: 34, s. 5820-5832.
- Şimşek, M. (2003). İhracata Dayalı- Büyüme Hipotezinin Türkiye Ekonomisi Verileri ile Analizi, 1960-2002. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 43-63.

- Şimşek, M. ve Kadılar, C. (2010). Türkiye’de Beşeri Sermaye, İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi. *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:11, Sayı: 1, s. 115-140.
- Tanrıöver, B. ve Yamak, N. (2015). Nominal Faiz Oranı- Genel Fiyat Düzeyi İlişkisinin Gibson Paradoksu Çerçevesinde Analizi. *Maliye Dergisi*, Sayı: 168, s. 186-200.
- Tapşın. G. ve Karanulut, A. T. (2013). Reel Döviz Kuru, İthalat ve İhracat Aarasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 26, s. 190-205.
- Taş, K. M. (2015). Dünya Sigorta Pazarında Türkiye’nin Yeri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, Sayı: 27, s. 133-148.
- Taşkın E. ve Şener H. Y. (2005). Türkiye Sigorta Pazarının Avrupa ve ABD Sigorta Pazarları ile Karşılaştırılması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 49, s. 996-1018.
- Telatar, O. M. ve Terzi, H. (2009). Türkiye’de Ekonomik Büyüme ve Cari İşlemler Dengesi İlişkisi, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 2, s. 119-134.
- Temur, A. (2007). Türk Sigorta Sektöründe İstihdam ve Sektör Çalışanlarının Sosyo-Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Alan Çalışması. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 63.
- Terzi, N. ve Sarıdoğan, E. (2007). An Econometric Analysis of the Current Account Deficit in Turkey. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 1, s. 123-142.
- Turgutlu, E., Kök, R. ve Kasman, A., (2007). Türk Sigortacılık Şirketlerinde Etkinlik: Deterministik ve Şans Kısıtlı Veri Zarflama Analizi. *İktisat İşetme ve Finans Dergisi*, Cil: 22, Sayı: 251, s. 85-102.
- Uğur, S. (2000). *Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişi*. Ankara: TİSK Yayınları. (Yayın No: 244).
- Uğur, S. (2002). Sosyal Güvenliğimizdeki Son Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 2, s. 131-146.

- Uralcan, G. Ş. (2004). *Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Uralcan, G. Ş. (2005). *Bireysel Emeklilik Sistemi ve Altyapısı*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Uyanık, A., “Sigorta Sektörünün Vergilendirme Etkilerinin Ölçeğe Göre Değerlendirilmesi”. *Marmara Üniversitesi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Bankacılık ve Sigortacılık Yüksek Okulu Uluslararası Finans Sempozyumu*, İstanbul, 9-10 Haziran, 2005.
- Ünal, T. (1994). *Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Vadlamannati, K. C. (2008). Do Insurance Sector Growth and Reforms Affect Economic Development? Empirical Evidence From India. *The Journal of Applied Economic Research*, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 43-86.
- Vergil, H. ve Karaca, C. Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelik Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Panel Veri Analizi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 4, s.1207-1216.
- Vural, M. G. (2003). Altın Piyasası ve Altın Fiyatlarını Etkileyen Faktörler. Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi. *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü*, Ankara, s. 65.
- Webb, L. P., Grace, M. F. ve Skipper, H. D. (2002). *The Effect of Banking and Insurance on the Growth of Capital and Output*. Center for Risk Management and Insurance Working Paper, Robinson College of Business Georgia State University, Atlanta.
- Yalçinkaya Ö. ve Hüseyini İ. (2016). Tasarruf-Yatırım İlişkisi: Feldstein-Horoka Hipotezinin OECD Ülkeleri Açısından Değerlendirilmesi (1980-2013). *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 31, Sayı: 1, s. 343-369.
- Yang, J. (1997). Exchange Rate Pass-Through in U.S. Manufacturing Industries. *Review of Economics and Statistics*, Cilt: 79, Sayı: 1, s. 95-104.
- Yaraşır S. ve Yılmaz B. E. (2009). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Tasarruf-Yatırım Açığı ve Dış Kaynak İhtiyacı. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 2, s. 97-128.

- Yaraşır S. ve Yılmaz B. E. (2011). OECD Ülkelerinde Özel Tasarruflar: Bir Bakış (1999-2007), *Maliye Dergisi*, Sayı: 160, s. 139-153.
- Yıldırım. F. ve Başar Ö.D. (2013). *Marka Sloganları Türkiye Sigorta Pazarı'na İlişkin İçerik Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Yılmaz, H. D. (2015). Para Arzının Makroekonomik Faktörler Üzerine Etkisinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi. *Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Finansman Yüksek Lisans Programı*, Ankara, s. 60-61.
- Yılmaz, T. (2010). Sigorta Sektöründe Rasyo Analizi Yöntemi ile Finansal Yapının Değerlendirilmesi ve İMKB'de İşlem Gören Sigorta Şirketleri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Isparta, s. 21.
- Yurdakul, F. ve Uçar, B. (2015). The Relationship Between Current Deficit and Economic Growth: An Empirical Study on Turkey. *Procedia Economics and Finance*, Sayı: 26, s. 101-108.
- Yüksel, C. ve Songur, M. (2011). Kamu Harcamalarının Bileşenleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişi: Ampirik Bir Analiz (1980-2010). *Maliye Dergisi*, Sayı: 161, s. 365-380.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.aktuerdunyasi.com.tr (Erişim: 15.03.2017).

www.altinmadencileri.org.tr (Erişim: 10.12.2018).

<https://www.avrupa.info.tr/tr> (Erişim: 04.03.2017).

https://www.ab.gov.tr/files/rehber/02_rehber.pdf (Erişim: 20.03.2017).

www.bloomberght.com (Erişim: 10.12.2018).

<http://bnpparibascardif.com.tr/bes/cardif-emeklilik-fonlari/fon-detaylari/ae-yf> (Erişim: 10.12.2018).

Fındık, H. K. (2019). Bireysel Emeklilik Sistemi'nde 2019 Yenilikleri, <https://digitalage.com.tr/bireysel-emeklilik-sisteminde-bes-2019-yenilikleri/> (Erişim: 06.02.2019).

www.ekodialog.com/Sigortacilik/hayat-sigortasi-nedir.html (Erişim: 06.02.2017).

https://www.economy.gov.tr/portal/faces/home?_afLoop=26043051091241293#!%40%40%3F_afLoop%3D26043051091241293%26_adf.ctrl-state%3D1c3032106c_9 (Erişim: 05.03.2017).

<https://www.egm.org.tr/> (Erişim: 10.04.2017).

http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?rapor-tip=10 (Erişim: 10.04.2017).

www.eximbank.gov.tr (Erişim: 05.01.2019).

<https://hazine.gov.tr/> (Erişim: 15.04.2017).

www.kalkinma.gov.tr (Erişim: 01.12.2018).

<https://www.insuranceeurope.eu/european-insurance-figures-2016-data> (Erişim: 01.02.2018).

<http://www.isguc.org/> (Erişim: 12.15.2017).

<http://www.imf.org/external/index.htm> (Erişim: 15.02.2018).

www.magdeburger.com.tr (Erişim: 15.03.2017).

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf> (Erişim: 20.02.2017).

http://www.millire.com/FaaliyetRaporu_TR_2018.pdf (Erişim:10.02.2017).

<http://www.mfa.gov.tr> (Erişim: 12.04.2018).

[https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/bireysel-emeklilik-sisteminde-bes-yeni-donem-maaslardan-ne-kadar-](https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/bireysel-emeklilik-sisteminde-bes-yeni-donem-maaslardan-ne-kadar-kesilecek,gITZ_CNz2kCEK3WLz7cezQ/bEFJ8oi4oEuV0KR4fznZwA)

[kesilecek,gITZ_CNz2kCEK3WLz7cezQ/bEFJ8oi4oEuV0KR4fznZwA](https://www.ntv.com.tr/galeri/ekonomi/bireysel-emeklilik-sisteminde-bes-yeni-donem-maaslardan-ne-kadar-kesilecek,gITZ_CNz2kCEK3WLz7cezQ/bEFJ8oi4oEuV0KR4fznZwA) (Erişim: 10.05.2018).

http://www.oecd.org/finance/private_pensions/pensionmarketsinfoocus.htm, (Erişim: 14.04.2018).

<http://www.sigortacigazetesi.com.tr/sigorta-sektoru-buyumeyi-surduruyor>, (Erişim: 20.03.2017).

<http://www.sigortacigazetesi.com.tr/sigortanin-da-devi-amerika-birlesik-devletleri/> (Erişim: 18.12.2018).

www.sigortam.net/sigorta-cesitleri (Erişim: 13.02.2017).

www.tcmb.gov.tr (Erişim: 08.03.2018).

www.ticaret.gov.tr (Erişim: 10.12.2018).

<https://tradingeconomics.com/indicators> (Erişim: 10.01.2019).

<http://www.tsev.org.tr/egitim-detay/41/sigortaya-giris-ve-sigortann-temel-prensipleri> (Erişim: 15.03.2017).

www.tsb.org.tr (Erişim: 20.04.2017).

Özşar, B. (2006). https://www.tsb.org.tr/images/Documents/15_AB_small.pdf (Erişim: 20.02.2017).

<https://www.tsb.org.tr/ab-ilerleme-raporlari.aspx?pageID=711> (Erişim: 20.02.2018).

<https://www.tsb.org.tr/ab-sigorta-sektoru-ile-ilgili-raporlar.aspx?pageID=712> , (Erişim: 20.02.2018).

www.tsb.org.tr/sayfa/turkiyede-sigortacilik (Erişim: 10.04.2017).

<https://www.tsb.org.tr/hayat-sigortalari-genel-sartlari.aspx?pageID=483> (Erişim: 15.01.2019).

<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=lRvFbBhGvn5J72pzXY0zVPptgjwCGgBlMGH4vTFZhp2ZhDhlPXx1!2114986904> (Erişim: 03.10.2017).

www.tuik.gov.tr (Erişim: 20.02.2018).

www.sigortam.net/tsb-sigortacilik-sektorunun-verilerini-acikladi (Erişim: 25.04.2017).

www.swissre.com (Erişim: 20.04.2017).

www.wfa.gov.tr (Erişim: 25.10.2017).

<http://www.ticaretkanunu.net/ttk-madde-1401/> (Erişim: 13.02.2017).

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf> (Erişim: 30.07.2018).

Yükseler, Z. (2013), “Yatırım-Tasarruf Dengesi: Türkiye Uygulaması ve Sorunlar”, <http://www.researchgate.net/publication/258808662> (Erişim: 20.12.2018).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Fatoş ESER

Doğum Yeri: Almanya

Doğum Yılı:1988

Medeni Hali: Bekar

e-posta: fatos-eser@hotmail.com

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise: Özel Başkent Okulları (2005)

Lisans: Kocaeli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (2010)

Ön Lisans: Anadolu Üniversitesi Dış Ticaret (2010)

Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi İşletme – MBA (2011)

YABANCI DİLLER

İngilizce

Almanca

MESLEKİ BİLGİLER

2013-2017: Portföy Yöneticisi (Sigortacılık Sektörü)

2017- Devam Ediyor: Bölge Satış Yöneticisi (Elektronik Sektörü)